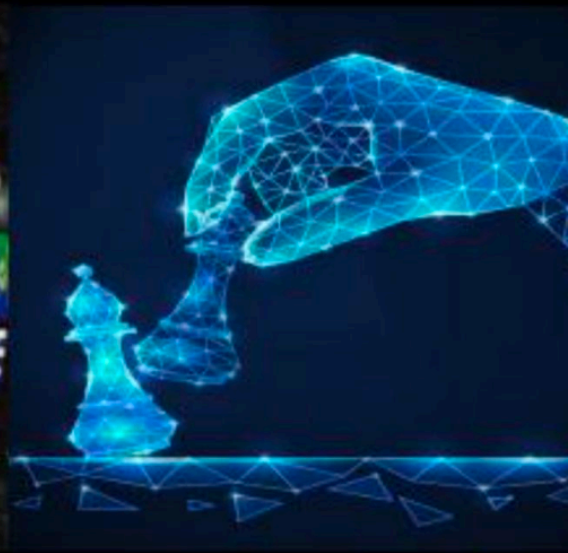

Istanbul Kent University Journal of Political, Social and Strategic Research

İstanbul Kent Üniversitesi Siyasal, Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi

Volume/Cilt: 2

Issue/Sayı: 1

Yıl/ Year: 2026

İSTANBUL
KENT
ÜNİVERSİTESİ

Geleceğin En Kenti

e-ISSN: 3062-2999

Table of Contents

About the Journal	<u>iii</u>
Editorial Board	iv
Ulus-Ötesi Bir Cemaat Olarak Ermeni Diasporasının Ermeni Politiko-Milliyetçi Mücadelelerinde Araçsallaştırılması	1
İhanetler, Güvensizlikler ve Kaygılar: Amerika'nın Kanada ve Grönland'ı İlhak Denemeleri	37
Elçilikten Yeni Nesil Diplomatlığa: Diplomatik Kariyerin Dönüşüm Süreci	62
Spekülatif Sermayenin Türkiye'nin Ekonomik, Siyasal, Toplumsal ve Kültürel Egemenliği Üzerindeki Etkisi: Yönetim Bilimi Temelinde Bir İnceleme	89
Book Review: Entrer en stratégie.....	125

About the Journal

Name of the Journal: Istanbul Kent University Journal of Political, Social and Strategic Research,
İstanbul Kent Üniversitesi Siyaset, Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Dergisi

Abbreviation: KENTUSAMDER

e-ISSN: 3062-2999

Publishing frequency: Twice in a year

Website: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kentusamder>

First publication: 2025 (Online)

Contact

Telephone number: 00902126101010

e-mail: kentusamder@kent.edu.tr

Adress: İstanbul Kent University Kagithane Campus Merkez Mahallesi Cendere Caddesi No:24
34406 Kağıthane, İstanbul

Editorial Board

Chief Editor: Prof. Dr. Hasret ÇOMAK

hasret.comak@kent.edu.tr

kentusamder@kent.edu.tr

Editor: Prof. Dr. Bülent DEMİR

bulent.demir@kent.edu.tr

Editor: Assoc. Prof. Dr. Doğan Şafak POLAT

dogansafak.polat@kent.edu.tr

Editor: Asst Prof. Dr. Mesut ÖZEL

mesut.ozel@kent.edu.tr

Editor: Assoc. Prof.Dr. Murat KORAY

murat.koray@kent.edu.tr

**Ulus-Ötesi Bir Cemaat
Olarak Ermeni
Diasporasının Ermeni
Politiko-Milliyetçi
Mücadelelerinde
Araçsallaştırılması**

Makale Gönderim Tarihi:
31 Ocak 2026
Makale Kabul Tarihi: 19
Şubat 2026

Gökhan Ak^a

Özet

Diaspora sorunu, son yıllarda çok sayıda teorik ve ampirik çalışmanın konusu olmuştur. Hızla küreselleşen bir dünyada, uluslararası göçler ve ulaşım ve iletişim sistemlerindeki gelişmeler, diaspora topluluklarını hem anavatanlarının hem de yeni anavatanlarının sınırlarına itmiştir. Zorunlu göçler, ulus-ötesi diasporaların oluşumunun ardındaki başlıca itici güçlerden biridir. Bu bağlamda, 1900'lerin başlarından beri Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne ve çeşitli Avrupa ülkelerine gerçekleşen Ermeni göçleri de Ermeni diasporasının oluşumuna katkıda bulunmuştur. Bu çalışma, literatürdeki teorik ve ampirik tartışmalar ışığında, Ermeni diasporasının ulus-ötesi bir topluluk olarak küresel milliyetçi-politik Ermeni mücadelelerindeki yerini ve araçsallaştırılmasını incelemeyi ve etkisi kıtalar arası uzanan Ermeni diasporasının başarısına ışık tutmayı amaçlamaktadır. Esasen nitel araştırma metodolojisine dayanan bu çalışma, bilimsel araştırma yöntemleri olarak içerik ve belge analizinden yararlanmış ve bilimsel verileri ağırlıklı olarak üniversite ve halk kütüphanelerindeki kitap ve makalelerden toplamıştır.

Anahtar Kelimeler: *Ermenistan, Ermeni Diasporası, Ulus-Ötesi Cemaat, Milliyetçilik, Ulus-Ötesi Milliyetçilik.*

^aAssist. Prof. Dr., İstanbul Topkapı University, Faculty of Economic, Administrative and Social Sciences, Department of Political Science and International Relations (Eng.), gokhanak@topkapi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0674-9699.

The Instrumentalization of the Armenian Diaspora as a Transnational Community in Armenian Politico-Nationalist Struggles

Abstract

The issue of diaspora has been the subject of numerous theoretical and empirical studies in recent years. In a rapidly globalizing world, international migrations and advancements in transportation and communication systems have placed diaspora communities on the margins of both their homeland and their new homeland. Forced migrations are one of the main driving forces behind the formation of transnational diasporas. In this context, Armenian migrations from Türkiye to the United States and various European countries since the early 1900s have also contributed to the formation of an Armenian diaspora. This study aims to examine the place and instrumentalization of the Armenian diaspora as a transnational community in global nationalist-political Armenian struggles in light of theoretical and empirical discussions in the literature, and to shed light on the success of the Armenian diaspora, whose influence extends across continents. This study basing mainly on qualitative reseearh methodology had benefited from content and document analysis as scientific research methods, and gathered scientific data mainly from books and articles of university and public libraries.

Key Words: *Armenia, Armenian Diaspora, Transnational Community, Nationalism, Transnational Nationalism.*

Introduction

A diaspora is when an ethnic, religious, or cultural group, for various reasons, leaves its homeland and becomes a minority in another country. Therefore, diaspora signifies both a separation and becoming a minority in a new homeland. Diasporas are inherently complex and diverse. With globalization, rapidly developing communication technologies and mass movements facilitate the expansion of the influence of diasporas and their spread across a wider geographical area. Diasporas, who do not shy away from engaging in debates and conflicts in their homelands and host countries, are able to influence their homelands through networks formed by individuals who have previously experienced diaspora life and those who played leading roles in it.

Armenians, who had settled in Anatolia for centuries, did not possess a defined territory until after World War I. They lived under the rule of various states and always remained a minority. During World War I, a large number of Armenians who were subjected to alleged deportation by the Ottoman state migrated to Europe, America, and Russia, believing they would find better living conditions. The groups formed by Armenians who migrated to Europe and America, along with factors such as feelings of loneliness in foreign countries, kinship, and a shared destiny, brought Armenians living abroad together and laid the foundations of today's Armenian diaspora. The socio-political problems and human rights violations in the regions they left behind have raised significant awareness in Europe and America. Through lobbying efforts, the Armenian diaspora has succeeded in drawing attention to the Armenian issue in many countries.

Although the Armenian diaspora has remained kilometers away from the ethnic conflicts in the Caucasus and the Middle East, it has been one of the most important actors in this conflict. One of the greatest aspirations of the Armenian diaspora is undoubtedly to create a

foundation in the new world order where Armenians can be actors. From this perspective, the continents of Europe and America have become arenas where Armenians have once again engaged in a struggle for identity. They have created numerous social networks, particularly to revive Armenian nationalism and draw attention to the ongoing war in their homeland. Television channels, newspapers, magazines, and academic institutions have been established to keep "Armenian consciousness" alive and garner support for the "Armenian Issue."

Throughout history, Armenians living abroad due to forced migrations have not only been uprooted from their homeland but have also played a crucial role in defining and preserving their identity, despite the necessity of adapting to their host countries. In effect, they have demonstrated a far more unified and cohesive front than Armenian nationalists, cleverly using their minority status to their advantage in order to achieve a transnational definition, thus finding a new method of exerting pressure on Türkiye. The Armenian diaspora, conceived as a victimized diaspora, has, since the early 1990s, been making efforts to influence and shape world public opinion, leading to the international recognition of Armenian nationalism. In transnational nationalism, alongside the preservation of Armenian identity and allegiance to Armenia, the awareness of sharing the same history and destiny is influential. Thus, Armenian nationalism, both within Armenia and abroad, complements each other.

In this context, the first part of the study examines theoretical discussions on concepts such as diaspora, transnational relations, and long-distance nationalism; the second part analyzes the historical background of the Armenian diaspora; and the third part analyzes the social networks and publications of the Armenian diaspora. The research results show that the Armenian diaspora is a very vibrant and dynamic community. The Armenian diaspora not only develops networks and fosters solidarity among Armenians within the

diaspora, but also keeps alive the memory of developments, conflicts, and the past in the homeland. Therefore, the highly politicized Armenian diaspora takes sharp positions on ethnic conflicts and political struggles in Türkiye.

Methodology and Literature Review

Within the scope of methodology, this study primarily adopts a qualitative research methodology. This study utilizes fundamental social science methods such as document analysis, content analysis, systematic historical analysis, and discourse analysis, as well as advanced research methods such as hermeneutics.

As part of this research's literature review, a comprehensive search of written and printed literature was conducted for this article to obtain scientific data. Public and university libraries were frequently visited, and their databases of written and printed works were subjected to a rigorous literature review to obtain reference works. However, this research did not utilize primary data methods and sources such as interviews, surveys, observations, focus groups, experiments, or interview techniques. Instead, the study primarily utilized secondary data sources such as scientific books, articles, reports, theses, book chapters, and full proceedings within the scope of written and printed sources. These sources were primarily searched and found in public and university libraries, and secondarily on the internet. Those relevant to the topic and problem were separately read and analyzed. The scientific information contained within these sources was noted and classified in accordance with the study plan of this article. They were then incorporated into the article under the relevant heading, adhering to in-text citation and spelling principles.

Theoretical Framework: Theoretic-Typological Approaches in Diaspora Studies

Renowned diaspora theorist Robin Cohen (2008:3) states that one of the main reasons for the popularity of diasporas is their transnational

social networks and the cultural reactions they exhibit in the societies they migrate to. The fact that diasporas are both distant from and closely connected to their homeland, and simultaneously within the culture of the host countries but distanced from assimilation, attracts the attention of researchers.

The term diaspora, in the expansion of its theoretical framework, was used to explain the dispersal of Africans, Armenians, Greeks, and Jews from their homelands (Cohen, 2008:4). Another topic emphasized in the general diaspora literature is the codes associated with general diaspora experiences. These codes, such as "home away from homeland," "being caught in between," "between two cultures," "hybridity," "double ties," and many others, have contributed to the expansion and increased interest in the field (Brubaker, 2005:3-5).

James Clifford also put forth considerable theoretical-typological approaches in diaspora studies. According to Clifford (1994:302), the diaspora emerged as a result of the increase in migration movements over many years. It arose from the increasing discourse of the victimized diaspora among these communities. It is emphasized that this discourse of the victimized diaspora originated from its identification with the Jewish diaspora (Clifford, 1994:302-303). Jews who suffered oppression and genocide in Germany migrated to different countries and drew attention to their suffering by expressing their experience of living in the diaspora through the discourse of a "victimized community." As Clifford (1994: 303) also points out, the experiences within the Jewish diaspora served as a significant example for other diaspora communities that emerged later.

Clifford (1994:306) notes that the shift between diaspora discourses and experiences is an inevitable phenomenon. These shifts lead to a conceptual misrepresentation of the diaspora. Clifford (1994:307) also emphasizes that this concept is sometimes used as a term that equates ethnicity and nationalism.

Sheffer (2003:9) attributes this to the co-existence of concepts and the blending of diaspora with "ethnic characteristics" and "ethnic nationalism".

Dufoix (2011:27), while warning against conceptual confusion, also emphasizes the need for experimental studies with the unique historicity of diasporas for accurate definition and interpretation. Therefore, historical causality must be emphasized in positivist studies. Mass movements, especially diasporas, inherently involve a historical process.

Researchers working on diasporas, such as Dufoix, Brubaker, Cilfford, and Cohen, advise those conducting research on this topic to approach it as a social process and a social movement (Dufoix, 2011; Brubaker, 2005; Cilfford, 1994; Cohen, 2008). In this context, Safran (1991:85-90) classifies the common aspects of diasporas as follows: (1) Dispersal in two or more places; (2) A common homeland mythology; (3) Alienation from the country of migration; (4) Desire to return to the homeland; (5) Ongoing relations with the homeland.

While this classification is generally accepted in diaspora literature, it is sometimes observed that only three of these five characteristics are included as fundamental features. On the other hand, when the term diaspora first came into use, it was used solely in the sense of dispersal and exile. Although Tölölyan (1991:4) viewed exile as a state of mind, he emphasized that it was more closely related to displacement. The concept of "homeland" internalized by individuals living in exile has led them to constantly identify with their "land" and "place of birth."

This situation also causes "traumas," an important concept used to define diaspora. The state of mind caused by being in exile and the constant myth of return actually make the place they live unbearable. It is argued that individuals who cannot find happiness in their place of residence try to prepare for a return to their homeland, and begin

to engage in politics to free themselves from the pressures that drove them into exile. In this respect, the myth of return serves the function of creating politicized diaspora groups. Furthermore, this path also represents a step taken against alienation from the exiled identity (Dufoix, 2011:28).

The deep longing for the homeland that drives diasporic behavior transforms into a collective idea of return among diaspora communities; however, what makes return possible is the elimination of the conditions that caused the migration. It is precisely at this point that the diaspora enters the realm of political behavior in order to make the homeland livable again. The foundation of the diaspora rests on a traumatic separation from the homeland. These forms of separation are the main dynamics that determine the diaspora's subsequent relationship with the homeland. The diaspora's effort to maintain its relationship with the homeland is fundamental to the formation of identity. This is because complementary elements such as religion, language, and phenotype, which contribute to the formation of identity, are taken from the homeland (Dufoix, 2011:28-30).

The answers to these questions are extremely important for evaluating and understanding diaspora-homeland relations: To what extent does the diaspora participate in events in the homeland? What is the extent of political and administrative influence between the diaspora and its homeland? How do changes in power and resources affect relations between the homeland and the territories where the diaspora is located? The answers to all these questions reveal the relationships between diasporas. When looking at the general diaspora literature, international connections of diaspora groups emerge as an important connecting factor.

Conceptual Framework: Visional-Notional Approaches in Diaspora Studies

Diaspora Studies as Being A “Time Machine”

For researchers, the concept of diaspora represents a kind of time travel. Especially in the period after 1980, diaspora, which is included in many disciplines, primarily sociology, has spread rapidly thanks to these studies. It has even become a concept frequently referred to in the media (Brubaker, 2005:7-8). The diaspora acts as an interface between globalization and nation-states (Cohen, 2008:9). It serves as a bridge between the host country and the motherland. At the same time, the diaspora is driven by a desire to belong to other transnational states and networks. Therefore, they identify their existence with many ethnic groups that have experienced long-term trauma.

According to the diaspora encyclopedia, the word is derived from the Greek words "sperio and dia," meaning dispersion and scattering (Bauman, 2000:314). Because the word diaspora describes people who are forced to leave their homeland for any reason, it has been translated into Turkish as "kopuntu" (separation/disconnection). Through semantic expansion, this concept has become a term for many phenomena; initially, it was used to describe the experiences of Jews living outside Palestine, displaced Africans, exiled Armenians, and Chinese living far from their homeland (Bauman, 2000:315; Akarçay, 2025a:33).

Therefore, as can be seen, the diaspora, which is constantly undergoing a semantic expansion, has gained a broader semantic richness over time. For example, in recent years, the concept of diaspora has been used in a wide range of meanings encompassing various groups such as "refugees, migrants, guest workers, foreigners coming to settle, asylum seekers, and ethnic-cultural communities." This broad semantic richness of the diaspora is directly proportional to globalization. Globalization is a concept that evokes cross-border relations, and diasporas are communities that have moved away from

their own borders. Given the extent of globalization in today's world, communication with people living in various parts of the world can be established through different means and methods. Therefore, wars, oppression of ethnic groups, and economic mobility, primarily due to globalization, have caused the term "diaspora" to acquire such a broad meaning. In this expansion, the role of technological advancements facilitating mass movements, along with all these factors, cannot be denied. In our world where global economic growth knows no boundaries and a new order is emerging, migration movements have become much easier. Brubaker (2005:9-10) attributes the popularity of diasporas to the large-scale growth in international migration.

States, Nations, and Transnational Relations

Transnational relations refer to relationships between individuals living within the borders of multiple states and their interactions within the normative order, legal and theoretical systems, and practical applications of those states (Faist, 2003:282). In today's world, transnational relations can be interpreted as the outward manifestation of practices carried out by political, social, or migrant groups that transcend borders. The formation of transnational relations is largely related to mass movements and gives rise to cross-border citizenship and multicultural societal structures.

Human movements that transcend the borders of nation-states point to a sociological phenomenon with internal solidarity and its own unique dynamics. It is evident that drawing specific boundaries for people has become more difficult in modern times. Global relations are paving the way for social interaction and evolving towards a boundless world culture (İhlamur Öner & Öner, 2012:480). According to Giddens (1994:115-116), the most influential players in this process are international companies and organizations. These have also become capable of directing transnational relations. Thus, diaspora spaces are directly related to this issue. Diasporas, multinational corporations, human traffickers, drug dealers,

businesspeople, migrant and refugee movements, human rights activists, terrorist organizations, satellite television, and internet communities -all producers of "multiple spaces"- are players in the world without distances, produced by the global process. The relationships and activities of the aforementioned actors transcend nation-states. As a result of increasing studies on this subject in recent years, the concept of transnational nationalism has been moved beyond local nationalism (Vertovec, 1997:277-300).

Although it has an interdisciplinary application today, the concept of transnationalism originated in international relations. It began to be used for organizations and institutions with cross-border relationships. The reason for using this concept is the need to emphasize what lies beyond "national borders" for structures with spheres of influence in more than one country (Vertovec, 1997:300-302).

On the other hand, the transnational connections of immigrant and diaspora groups are seen as constantly interacting with the world beyond borders, much like a multinational corporation. Indeed, today, immigrant and diaspora groups, through the policies they pursue, are the source of a dynamic interaction between their homeland and host countries. In fact, the origins of this interaction are related to the restructuring process of global capital. This is because socio-economic and socio-political disruptions in countries of origin, especially post-colonial countries, have led to global capital inflows, borrowing, and economic contractions in countries experiencing this process. The disruption of the natural life cycles of people living in these countries has led to uncontrollable waves of migration to global metropolises. As a result, migrant groups settling in and taking root in host countries have continued to be intertwined with the social and political lives of their countries of origin. The involvement of migrants in professional criminal organizations engaged in drug trafficking and smuggling, which continue to exist beyond the nation-state, has become inevitable. Migrant groups have

been or are involved in such activities because they can more easily cross multiple national borders (Faist, 2003; Giddens, 1994; Vertovec, 1997; Akarçay, 2025b).

One of the most important pillars of maintaining cross-border relations is undoubtedly new communication technologies. These technologies have made it easier for transnational communities to establish robust and effective social networks. According to Faist (2003:282), diasporas have developed their own communication tools as a result of these developments. In fact, the concept of "diasporic media" has transcended the boundaries of the nation-state in this process, giving rise to an alternative media. Satellite television and extensive internet networks both facilitate communication with the homeland and have a homogenizing effect on groups in host countries.

The internet, which plays a significant role in the independence struggles of ethno-national groups with international networks, has undertaken a serious task in the formation of national identity, especially in recent years. Indeed, the effective use of this network among Western Muslims has led to descriptions of the emergence of a "virtual ummah" (Muslim community). Both communication networks and the inherent homeland tendencies of diasporas draw them closer to the circle of nationalism. In today's world, where physical distance from the homeland is minimized by establishing virtual proximity, diaspora groups continue to maintain long-distance nationalism (Faist, 2003; Giddens, 1994; Vertovec, 1997).

Nationalism, Long-Distance Nationalism, and the Connection Between the Armenian Diaspora Nationalism

Nationalism asserts that there is a deep sense of camaraderie among members of a nation, regardless of gender, social class, or age. It is practically impossible for all members of a nation to know each other personally; however, with the help of mass media and educational institutions that have championed the idea of the nation from the

beginning, people are instilled with a sense of belonging to the same community (Özdemir et al., 2004:155-156).

Diaspora groups, living far from their homeland and immediate social stimuli, attach great importance to nationalism in order to counter ethnic disinformation. The nationalist attitudes of diaspora groups are a common characteristic accepted in diaspora studies conducted to date. For the diaspora, a nationalist attitude means being conscious of their own ethnic and cultural identity. Diaspora groups try to survive by drawing strength from this idea. Nationalism offers important tools for developing a sense of "we" and establishing a spirit of solidarity among scattered diaspora members (Özdemir et al., 2004:160-164).

The nationalist perceptions of first-generation Armenian immigrants are primarily geared towards forming a "national consciousness." Armenians are a community that keeps the trauma they experienced during the 1915 events alive in their present identity. Being forced to leave the lands they had lived on for thousands of years, suffering great losses in the process, finding themselves powerless and defenseless against an institutional mechanism, and feeling the threat of complete annihilation, exists as a feeling passed down from generation to generation (Alver, 2012:778-779).

The most influential advocate of Armenian nationalism in this context is the Armenian diaspora. In Armenian nationalism, where the diaspora plays a decisive role, the recognition of the 1915 events as alleged deportation and the preservation of the past take precedence over all other issues. Considering the process, it is believed that the diaspora had a significant influence on the establishment of the Republic of Armenia. Located at the intersection of the host country and the homeland, the diaspora and immigrant groups represent a transnational space. At its core, dual allegiances can be categorized as the establishment of political lobbies and diasporic structures in the host country, in favor of the homeland and

its political agenda. In this context, diasporic refugees and migrants act as long-distance nationalists, devising ideologies and practices to declare that they do not only identify with their former homeland but also organize their daily actions in the name of the host country (Vertovec, 1997:303-305).

From this perspective, when examining the nationalist activities of the Armenian diaspora, it becomes clear that the situation cannot be independent of the theoretical framework. The only difference between long-distance nationalism and local nationalism is physical distance. The fundamental aim of the actions and ideologies is to transform the community into a force capable of dying for the nation through symbols and strong emotional ties. Since embracing nationalism also involves an effort to belong to a place, a people, and a heritage, nationalism is a very common phenomenon among diaspora groups.

Historical Development of the Armenian Diaspora

The Emergence of the Armenian Diaspora

Armenians are among the oldest inhabitants of the Middle East. They maintained their presence for a long time within the many civilizations that rose and fell in Anatolia. Before the establishment of the modern Armenian state, Armenians lived under the rule of the Ottoman Empire, and throughout history they have seen many states and have been constantly migrating. Armenians settled in Anatolia as a result of Thracian migrations in the 8th century BC, and after living there for a while, with the collapse of the Urartu state, in the early 6th century BC, they settled in the lands around Lake Van, on the condition of accepting the sovereignty of the Persian king and paying him tribute. Later, with the fall of the Persian Empire, Armenians became part of a series of states. After the Persians, they lived under the rule of Alexander the Great, then successively under the Seleucids, Romans, Byzantines, Seljuk Turks, and finally the Ottoman Turks.

Armenians, throughout their long period of residence in Anatolia, never achieved complete independence, and from the second half of the 19th century onwards, influenced by European states, they began to stir up unrest in their homeland and express their desire for independence. To achieve this, efforts were made to cultivate a sense of nationalism among Armenian communities (Memiş, 2005:1-2). The history of the Armenian diaspora dates back to the 3rd century AD. Initially, Armenian communities were forcibly relocated to different regions by the Shah of Persia, and they faced similar treatment under Byzantine rule. These migrations intensified between the 7th and 14th centuries. Under various dominations, Armenians were forcibly relocated or, finding the living conditions unsuitable, migrated to countries such as Crimea, Ukraine, Romania, and Poland. After the collapse of the Cilician state, Armenians began to migrate to Italy, France, Syria, and other European countries (Memiş, 2005:5-6).

The truth is that Armenians have been the best traders in the East and West since the 16th century, and when looking at the distribution of the Armenian diaspora, it is seen that they are mostly located along the Silk Road. Establishing commercial institutions in the countries they went to, Armenians played an important role in the economic conditions of those countries (Memiş, 2005:7). Accordingly, İltar (1994:119-122) classifies the factors underlying Armenian migrations that led to the formation of the Armenian diaspora as follows: (1) Armenians' fondness for trade and wealth; (2) their betrayal of the states they were subject to; (3) their exposure to oppression and contempt because of their religious beliefs. Armenians see themselves as one of the rare diasporas in the world that has been able to adapt to different periods, different political and cultural spaces, has not disappeared by dispersing, and has managed to institutionalize and organize itself for its needs (Libaridian, 2001:166).

The Treaty of San Stefano and the Berlin Conference, which followed the 1877-78 Ottoman-Russian War, were the first agreements to give the Armenian question an international dimension. Russia, France, England, and Germany, who were attempting to interfere in our internal affairs under the guise of reforms concerning Armenians living in the Ottoman Empire, seized the opportunity they had been waiting for. Seeking to exploit this opportunity, Russia, France, England, and Germany incited Armenian terrorist organizations with aspirations for independence, leading to attacks against Turks in many regions of the Ottoman Empire, all with the aim of dismembering the Ottoman Empire and achieving their own interests.

While the influence of the "Nationalist Movement," the strongest current of the 19th century, was significant in the Armenian rebellions in the last century of the Ottoman Empire, the main factor instilling the idea of an independent state among Armenians was the Armenian Church (Gürün, 1985:30). Armenian churches, far from their religious educational purposes, became centers representing Armenian nationalism. In 1892-1893, Armenians, led by the Hunchak Committee, attempted a rebellion with demonstrations in Yozgat, Kayseri, Çorum, and the surrounding areas (Küçük, 1986:115-120). The members of the Hunchak Committee who instigated this rebellion left Anatolia under British protection. After this date, the active involvement of the Hunchak Committee decreased, and it was gradually replaced by the Tashnak Committee (Gürün, 1985:160-161). While the Tashnak Committee instigated rebellions in Anatolia, it also decided to take action in centers such as Istanbul and Izmir. The Armenian rebellions, which began with the Erzurum incident of 1890, reached their peak in 1895-1896. The last of the rebellion attempts during the period that lasted until 1908 was the 1905 Yıldız assassination attempt (Gürün, 1985:161-162).

During World War I, as the Ottoman Empire focused on the Caucasus, Syria, and Çanakkale fronts, Armenian terrorist groups,

taking advantage of the internal unrest, and influenced by external forces, created all sorts of obstacles to hinder the army's operations against the enemy. Some even joined the enemy ranks and attacked innocent civilians (Süslü, 1990:110). As a result of the increasing terrorist acts, the Ottoman state, with its alleged deportation (i.e. migration) decree of May 27, 1915, relocated the Armenians who had instigated the uprising to the Syrian region within Ottoman borders (Süslü, 1990:110-111). After the end of World War I, the Ottoman state decided on January 4, 1919, that those Armenians who had been deported could return to their former places if they wished. Some of the Armenians who were subjected to alleged deportation returned to their former places, while a large number of them emigrated to America, France, Germany, England, Iran and Russia, thinking that they would find better living conditions there (Halaçoğlu, 2006:107).

The groupings formed by Armenians who migrated between 1915 and 1920, along with feelings of loneliness in a foreign country, a sense of kinship, and a shared destiny, brought Armenians living abroad together and laid the foundations of today's Armenian diaspora. The possibility of obtaining precise information about the population of the Armenian diaspora is limited due to factors such as Armenian sources inflating the numbers, the continuation of migration for various reasons, and the dispersal of the diaspora population (Memiş, 2005; İlter, 2001; Süslü, 1990). Indeed, the demographic mobility of Armenians continued for a long time; and the number of Armenians living in the diaspora constantly changed. The reasons for the increase in the Armenian population in the diaspora are: migration due to many reasons, primarily economic, World War I, the 1915 alleged deportations, the civil war in Lebanon in the 1970s, the 1979 Iranian revolution and the dictatorial regimes in Syria, the collapse of the Soviet Union, and the economic difficulties experienced by Armenia after its independence (Memiş, 2005; İlter, 2001; Süslü, 1990; Halaçoğlu, 2006).

Before the 1922 Lausanne Conference, scattered Armenian diaspora groups came together and formed the "Armenian National Committee." This body immediately began its work, presenting its claims and, in order to realize these claims, sent letters to England, France, Italy, and Greece during the preparatory phase of the conference, attempting to form an alliance and cooperate with various communities that had demands and claims over Turkish territory. In other words, during the Lausanne Conference, they tried to establish contact with all institutions, organizations, states, and individuals that could act in favor of Armenians; they sought every possible way and method (Uras, 1987:478). Failing to achieve its demands at the Lausanne Conference, the Armenian diaspora slowed down, solidified internally, revived in 1960, and in 1965, on the 50th anniversary of the alleged Armenian alleged deportation, adopted a new image, coming to the forefront with demands for a Greater Armenia and recognition of the alleged deportation, and continued its activities in this direction thereafter. II. Türkiye's entry into NATO after the World War to counter the threat of communism, coupled with the US and Europe's disregard for the Armenian diaspora during these years, brought the Armenian diaspora even closer to the Russians (Laçiner, 2008:148).

Armenian Diaspora in the Period 1965-1990

The year 1965, marking the 50th anniversary of the 1915 events, was marked by a rise in Armenian nationalism among all Armenians, including those in the diaspora; the assassination of Turkish diplomats abroad by a group of Armenian terrorists; demonstrations in Lebanon commemorating the 50th anniversary of the alleged Armenian deportation; the dissemination of anti-Türkiye propaganda and the raising of territorial claims; and during demonstrations in Moscow, the official recognition of the alleged Armenian deportation claims and the demand for a monument to the 1915 events (Laçiner, 2008:149-152). The lack of means by leaders to calm the demonstrators, and even the inadequacy of religious leaders in this

regard, contributed to the inability to prevent the events from escalating.

Following this, unable to withstand the pressure, the Soviet administration was able to somewhat end the Armenian oppression by erecting the monument in 1968. As Laçiner (2008:153-154) states, since the target was Turks, Armenian nationalism achieved a privileged position within Soviet Russia. Although rapprochement began between the two countries during these years, it was severed by the Armenian events, and steps were taken to support Armenian claims. Demonstrations were not limited to Lebanon and Soviet Russia; they took place almost all over the world at the same time, followed by the erection of monuments, the organization of rallies, and the spread of Armenian terrorism. Armenian nationalism had progressed to such an extent that every Armenian in their location had instilled in themselves the task of recounting the alleged deportation claims. As can be understood, Armenians' activities and goals regarding nationalism were not static, but rather increasing day by day.

In the 1970s, Armenians resorted to terrorist acts against Turkish diplomats to publicize or gain international recognition for their claims. The first acts, which occurred in 1972 and 1973, were individual in nature (Şimşir, 2003:400). The first organized action after that was the activities of the ASALA (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia) terrorist organization, founded by Agop Agopyan with Russian support during the Lebanese civil war in 1975. This organization brought the alleged Armenian deportation claims to the international arena. The ultimate goal of this organization was to reclaim Türkiye's Eastern Anatolia region, unite it with Soviet Armenia, and bring all Armenians under the Soviet Union (Akgün & Çemrek, 2010:11-12).

The first half of the 1980s saw continued terrorist activity, while the second half subsided. Furthermore, the Israeli invasion of Lebanon

led to the loss of ASALA's bases in Lebanon, forcing them to relocate many of their activities to Syria. With ASALA's weakening, terrorism gradually gave way to civilian propaganda. After 1985, the Armenian diaspora, focusing on press, publishing, theater, and media, united Armenians outside Armenia under the banner of alleged "deportation awareness efforts." The 1980s witnessed the introduction of resolutions to parliaments and local-level decisions in this context. In particular, draft laws were debated and advanced to a certain point in the legislatures of the US and France. While these countries claimed there would be no change in their foreign policy, they could not conceal the accusations leveled against Türkiye by their party members. In a sense, the Armenian diaspora has been successful, achieving results through recognition resolutions passed in the parliaments of various countries and by creating an image in world public opinion of "the victimized Armenian against the oppressor Turk" (Akgün & Çemrek, 2010:13-16).

Throughout the 1980s, Armenian strategy remained largely a diaspora movement due to the absence of an independent Armenian state. The first phase of this movement involved working to gain recognition of the alleged deportation in all Armenian-populated areas, particularly in Western countries, and pressuring local and high-level authorities to pass resolutions recognizing the claims. The second phase involved linking the alleged Armenian deportation to the Holocaust and promoting this link to world public opinion; working to ensure that those who do not recognize this alleged deportation are considered to have committed a crime. Thus, the Armenian diaspora gained another supporter. The third phase involved pressure on Armenian businesspeople, artists, and academics to use the Armenian cause at every opportunity in their professions, and efforts to include the concept of the alleged Armenian deportation, especially in the primary school curriculum. The final phase involved Türkiye's goal of full membership in the European Community (EC) and the Armenians' efforts to have the

issue of alleged deportation recognition accepted by some EC bodies as a condition for full membership (Mazıcı, 2006:1019).

Following the end of the Cold War in 1990 and the dissolution of the Soviet Union, the newly formed states found themselves isolated within the system. These newly independent countries were considered by imperialist powers primarily for their geopolitical and geostrategic locations, and negotiations took place regarding their division (Akarçay, 2020:187). After Armenia gained independence on September 21, 1991, allegations of deportation were included in the state's Declaration of Independence and Constitution.

Armenian Diaspora After 1991

With Armenia's independence in 1991, the Armenian diaspora entered a new era and further increased its activities. After these years, diaspora Armenian organizations pursued a policy of trying to influence the governments of the countries they resided in through alleged deportation claims. With Armenia's occupation of the Nagorno-Karabakh region, which constitutes 20% of Azerbaijani territory, in 1993, diaspora Armenians gained even more power and this situation provided them with a supposed prestige (Alp, 2003:287). With Armenia's independence, diaspora Armenians, who entered into efforts to influence Armenia's foreign policy, strengthened their ties with Armenia and subsequently made territorial demands against Türkiye through propaganda about a "Greater Armenia."

One of the issues affecting Turkish-Armenian relations is the Nagorno-Karabakh conflict, which began in 1988, saw a ceasefire declared in 1994, but remains unresolved. Negotiations aimed at resolving the issue within the framework of the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) have yielded no results. Armenia's occupation of Azerbaijani territory contradicts its membership obligations in the OSCE and the Council of Europe. Armenia is making efforts to make its occupation of Azerbaijani

territory permanent. It has also been alleged that Armenia is pursuing an irredentist policy towards Armenians living in the Javakheti region of Georgia, and even that it aims to create a second Karabakh within Georgia. Developments after September 11, 2001, have increased the importance of Georgia's territorial integrity for the United States, reducing the likelihood of a conflict similar to the one in Karabakh in Georgia (Ural & Çaykiran, 2011:121).

Robert Kocharyan, elected President of Armenia in 1998 after Khalafist Ter Petrosyan, ended Petrosyan's seemingly moderate policy towards Türkiye and made the international recognition of the alleged Armenian deportation a priority for Armenia's foreign policy. After Petrosyan's removal from power, alleged deportation allegations against Türkiye continued systematically. From this point on, the Armenian government began an active policy to persuade other countries to recognize the alleged deportation. Kocharyan's refusal to sign a protocol with Türkiye confirming the mutual territorial integrity and inviolability of borders, despite violating international law, was the first step in his actions against Türkiye (Ural & Çaykiran, 2011:122).

In 2005, the ninetieth anniversary of the alleged Armenian deportation of 1915, Armenian diaspora members, particularly wealthy businessmen and artists living in the US, staged dramatic theatrical performances in the US, Europe, and many other parts of the world, manipulating people's emotions to promote the alleged deportation (Arı, 2009:293-296). Armenia has used churches, associations, parties, the press, and most importantly, the Armenian diaspora to promote the alleged deportation and its claims regarding historical territories, aiming to create an image of an oppressed nation in the world in order to attract Western economic aid and seek its tolerance.

In 2005, it can be said that the Armenian diaspora partially achieved its goal of keeping the Armenian issue on the agenda before Türkiye's

full membership negotiations with the EU. The tensions in Germany and France, particularly before the negotiation process, and the Armenian diaspora's activities commemorating the ninetieth anniversary of the alleged deportation, were, as expected, large-scale. Armenian organizations, especially in the US and Europe, negatively impacted Türkiye's relations with other countries through their lobbying efforts on governments and the events they organized to bring the alleged deportation claims to the international arena. Since 2010, the Armenian diaspora has adopted a large-scale strategy to become one of the biggest problems facing Türkiye's international relations, incorporating their alleged deportation campaigns into the politics of the countries where they reside.

Analysis of the Instrumentalization of the Armenian Diaspora as a Transnational Community in Armenian Politico-Nationalist Struggles

Essentially, the issue of transnational nationalism, related to distinct types of activity and society that explain transnational relations, is increasingly gaining a special position in social science research. Transnational nationalism differs from the concept of "international" in that it focuses on the non-state sphere of relations (civil sphere) between people, nations, and groups, rather than "formal" relations between states and societies. More clearly, transnational nationalism presents a conceptual difference through the relationship established by social units, actors separated from different states/societies, sharing certain common characteristics (Ben-Rafael, 2008:4-8). Within this context, the formation of transnational social spaces, which is increasingly appearing in the literature, has not only brought new topics to the agenda of migration research but has also significantly changed the way international migration is approached and examined from conceptual and methodological perspectives (Ben-Rafael, 2008:9-10).

The most important point in the relationship between the concept of transnational nationalism and the concept of diaspora is the reflection of the socialization processes that migrants undergo in their countries

of origin on transnational social spheres and their impact on diaspora identity. Indeed, the migration of individuals forming a diaspora does not mean that they will leave behind the identity elements formed in their homeland. It should not be overlooked that diaspora members born and raised in the host state will also be influenced by this transnational social sphere. Another important point to emphasize here is that the transnational social sphere is formed both in the host state and in the homeland. Therefore, it is possible to speak of a transnational social sphere that is shaped by and encompasses the interactions and communication with both countries (Ben-Rafael, 2008:11-14).

Considering the concept of transnational nationalism, it can be said that the Armenian diaspora is relatively well-organized and networked despite differences in country of origin, reasons for migration, and social structure. In addition to preserving Armenian identity and loyalty to Armenia, the awareness of sharing the same history and destiny is also effective in organization, and cultural symbols are utilized throughout history.

The Armenian diaspora, scattered across Europe and the Americas, exhibits a transnational characteristic and attempts to reproduce Armenian culture and identity through media and publications, social networks, and psychological motivation. In this context, the Armenian diaspora also includes groups whose lifestyles are defined by ethnic, religious, professional, or other characteristics, and who, for economic purposes, disperse beyond the borders of the nation-state to try and survive. This section of the study will analyze how the Armenian diaspora influences world public opinion using media and publications, social networks, and psychological motivation.

Media and Publications

Especially in the last twenty years, the Armenian diaspora has achieved significant economic and political power in Europe and America. With this power, it has made a significant contribution to

the development of Armenian culture and identity. The aim of these activities can be summarized as making the claim that Armenians were subjected to alleged deportation known as widely as possible worldwide and trying to get some national parliaments to pass resolutions recognizing the alleged deportation. The diaspora has published many television channels, newspapers, and magazines to both raise awareness in the international public about the problems experienced in the homeland and to prevent the assimilation of Armenians living in the diaspora. The years 1990 and onwards have been years in which many developments have occurred in this regard. Many books have been written to prove that Armenians were victims of alleged deportation, most of which appear to be scholarly. While previously only Armenians wrote works on the alleged deportation, in recent years it has been observed that non-Armenians have also begun to write (<http://www.genocide-museum.am/trk/International-Journal-of-AGS.php>).

Media and visual communication tools are a very effective mechanism for reaching people globally. They also have the ability to influence people and shape public opinion. The diaspora aims to use these powers to create a worldwide impact on people. To this end, the first area where visual media will be used is cinema. Numerous documentary films exist, and these are usually shown on television in many countries, primarily the USA, France, Germany, and Lebanon, in April. Since visual material regarding 1915 is scarce, some of what is used in these films is fabricated, and the veracity of some is debatable. These issues regarding visual material also apply to the alleged deportation exhibitions that open every April (Laçiner & Kantarcı, 2002:25-30). Three high-budget films on the alleged deportation are particularly noteworthy. These are "Mayrig (Mother)," directed by the Armenian-born French director Henri Verneuil (Ashot Malakyan) in 1991; "Ararat (Mount Ararat)," directed by the Armenian-born Canadian director Atom Egoyan in 2002; and "The Lark Farm," directed by the Italian directors the

Taviani brothers in 2007
(<http://www.agos.com.tr/tr/yazi/7001/sinemada-1915-aci-yi-anlatan-film-henuz-yapilmadi>).

Existing Armenian sources do not provide information on how much is spent on writing and publishing books and articles, organizing various conferences and exhibitions, writing literary works, producing plays, documentaries and feature films, and political activities, which are examined in a separate section. However, while it is impossible to reach definitive conclusions, it is possible to make an estimate. For example, Weems (2002:373-374) states that Armenians spend \$14 million annually on the election of US congressional members and that the cost of the film Ararat exceeded \$15 million. If we add to these single expenditure items the aforementioned scientific books, articles, novels, poems, plays, films, exhibitions, and various meetings, and if we consider that such activities are carried out not only in the US but also in other countries, primarily France, Canada, Germany, and Lebanon, the total figure would reach one hundred million dollars annually.

Since the early 1990s, the world has been surrounded by the internet, which is described as a communication machine consisting of a network of large-scale senders, receivers, and computers. The internet and social media, referred to as new media, have broken the monopoly of information transmission held by traditional media. Diaspora Armenians can access a wide range of information through new and social media, share information within and outside the diaspora, and participate in discussion forums. Social media platforms such as Twitter (now X), Facebook, and YouTube, various blogs, and the websites of official and civil organizations play an important role in this context. The internet, which offers an information infrastructure independent of the state where social movements can be organized, empowers diaspora Armenians. In addition to email and chat rooms, social media offers families, relatives, and groups living in geographically diverse locations new

forms of communication and dialogue that are fast, effective, and cost-effective, strengthening their relationships. Many platforms and news portals have been established on social media. On these platforms and news portals, diaspora members can access many news categories related to their countries and share their experiences (Kumkale, 2007:59-62).

The Armenian diaspora, exhibiting both traditional and modern diaspora characteristics, is moving towards a digital diaspora structure. Diaspora Armenians are strengthening their ties with Armenia by effectively using digital media technology and are employing new media as a tool in their struggle against political opponents.

Social Networks

The development of Armenian social networks in Europe and America is directly proportional to the mass migrations to these regions. After the 1915 alleged deportations, when Armenians migrated to countries where they did not know the language and where there were foreign and prejudiced cultures, they were able to preserve their existence through community solidarity. The largest Armenian diaspora communities, spread across different continents, are located in the USA, Russia, Europe (primarily France), Georgia, South America, and Australia. Armenian migration from the Ottoman Empire to America and Australia began with the trade agreements of 1830 and 1862; Today, the American Armenian community has reached thousands of organizations and significant economic and political power (Ari, 2009:293-296). From the 19th century onwards, when France, where the majority of Armenians in Europe live, began to show interest in Ottoman Armenians, Armenians migrated to that country. While the French Armenian community began to organize in the 1880s, after 1890 it became a driving force in propaganda regarding the persecution of Armenians by the Ottomans (Laçiner, 2008:87-90). The wave of migration that increased after World War I and the Turkish War of Independence continued until World War II.

Migrations from Soviet Armenia, Anatolia, Syria, Lebanon, and Greece to France led to the relocation of the centers of Armenian organizations in the region to France. Thus, France became the center of the Armenian Diaspora in Europe.

Armenian communities in the diaspora differ in their origins, formations, lifestyles, and status in the countries where they reside (Libaridian, 2001:167-169). Although the majority were formed before the 1915 alleged deportations, their populations have increased since then. They have different lifestyles depending on the cultural adaptation processes and assimilation policies in the countries where they live. Relationships among Armenians who formed the diaspora through different migration flows have been divided and fragmented due to disagreements, mistrust, prejudice, and hatred. While some diaspora Armenians face legal privileges or restrictions in some countries, most are recognized as citizens. On the other hand, many Armenians, such as those living in Moscow or those who migrated from Azerbaijan and Armenia to the West, do not consider themselves part of the diaspora. Furthermore, it is possible to find different data regarding the number of diaspora Armenians. According to Freedman (2008:52), the Armenian population worldwide, based partly on information provided by Armenians in the diaspora and partly on information compiled from Armenian media, is over 10 million. Libaridian (2001:169), on the other hand, states that the diaspora population is realistically estimated to be around 4-5 million, noting that the largest diaspora communities are in the USA, Russia, and France. As can be seen, the discrepancies in Armenian sources regarding the population of diaspora Armenians stem from reasons such as the effort to inflate the Armenian population, the dispersion of the diaspora, and the prioritization of citizenship in the country of residence.

Armenians in the diaspora faced problems such as prejudice and discrimination, economic hardship, cultural integration issues, and language barriers. Therefore, resolving the problems of those who

emigrated occupied the diaspora's agenda for a long time. In the 1950s, under the influence of the Cold War, the diaspora experienced ideological divisions and internal conflicts, and focused on achieving unity at the institutional and organizational levels. Despite attempts to achieve unity within the church, parties, and communities, divisions within the diaspora could not be prevented. Nevertheless, efforts were made throughout the Cold War to prevent the assimilation of the younger generation. Undoubtedly, the most effective initiative in this regard is the legacy of the alleged deportation. Due to the decrease in ideological divisions and the increase in organizational capacity, Armenian organizations in the diaspora continued to diversify their organization and activities in political, religious, economic, social, and cultural fields (Karagül, 2006:571-575). Diaspora parties, which played a significant role in raising awareness and organizing Armenians in the diaspora, addressed everything related to Armenians within the framework of the Armenian Cause (Hay Tad), and after 1965, "recognition of the alleged deportation" became the most important issue for the Armenian Cause (Laçiner, 2008:145). Although these parties differed in their ideologies, methods of operation, and goals, they were united on the issue of alleged deportation and hostility towards Turks.

Armenians in the diaspora have maintained a sense of solidarity through religious, economic, and social aid organizations; they live as an organized community in their respective countries and continue to support each other. The diaspora has numerous institutions conducting and supporting educational and research activities, including schools, research centers, training centers, associations, and foundations. Many diaspora organizations are active in Armenian culture, art, music, and literature. Media outlets owned by diaspora Armenians, such as television, radio, newspapers, magazines, and publishing houses, contribute to solving the problems of the Armenian community and protecting its interests. Youth organizations have been established to foster Armenian identity

among young people in the diaspora and to prevent assimilation. In addition to Armenian organizations in the political, cultural, financial, and educational fields, they have also engaged in mutual aid and solidarity through health, professional solidarity, social, minority, community, and women's organizations (Kantarıcı, 2001:88-92).

Armenian organizations in the diaspora, thanks to their diversity and high level of organization, are able to engage in activities appropriate to the conditions of the countries in which they reside. Uras (1987:491-498) has grouped the activities carried out by Armenians living in the diaspora against Türkiye under three main headings:

- Activities aimed at achieving Armenian unity. These include building monuments, press and publishing activities, and religious and cultural ceremonies.
- Activities aimed at creating international public opinion on the Armenian cause. International publications, declarations, conferences, symposiums, and similar initiatives fall into this group.
- Activities carried out in favor of Armenians in international organizations and states. In particular, attempts to have resolutions regarding the alleged Armenian deportation adopted in the parliaments of some states and in the general assemblies of international organizations are examples of these activities.

Conclusion

Understanding and including the diaspora in the solution of the Armenian question is crucial. The diaspora is the gateway and point of contact for the Armenian question with the West; and it acts as a moderator between the West and Armenians. Diasporas are communities that have relations with both the homeland and the host society, but have not been able to fully synchronize with either, remaining on the margins. They have very strong ties with the homeland. They generally take sharp political positions regarding

developments in the homeland. Through the networks, institutional structures, and media outlets they have developed, they try to influence processes in the homeland. In doing so, they develop an effective solidarity system in the host country and act in favor of their compatriots in the homeland and against the dominant system. They attach great importance to events and changes occurring in the homeland. This is no different for the Armenian diaspora. We are talking about a mobilized community that keeps its ethnic identity alive thanks to its developed social and institutional network, and a diaspora that follows developments in the homeland in real time through advanced communication technologies and migration movements.

The Armenian diaspora, while trying to adapt to the new society it is a part of, is also a community that has not been able to resolve its problems with the homeland and has taken sharp political positions to resolve these issues. With its developed social networks, institutional structures, and financial resources, the Armenian diaspora appears as a dynamic community that informs the West about the Armenian issue, pressures it to take action, and works on developments in Türkiye. The Armenian diaspora provides significant financial support to the Republic of Armenia through its financial and human resources, and also influences how Armenian society perceives itself and the world through its intellectual capacity. Through its social and cultural activities, it keeps ethnic consciousness alive among Armenians in the diaspora, and it also works in the name of the alleged deportation in US and European capitals and political decision-making mechanisms, performing an important public relations function.

The reason for the Armenian diaspora's sharp stance lies in its story of separation from the homeland. Historically formed through forced migrations, and therefore referred to as a victimized diaspora, the Armenian diaspora began its attempts to exploit the legacy of the alleged deportation in the 1960s. The ideology of the alleged

deportation became a way out, a kind of salvation, for the younger generation of Armenians in the diaspora who faced the threat of assimilation. During the Cold War, the diaspora's agenda consisted of internal community problems and efforts to promote the Armenian cause through propaganda, terrorism, and similar means. Developments in the 1990s marked a turning point for diaspora Armenians. Conflicts and divisions within the diaspora began to give way to cooperation. The diaspora was not only concerned with the problems of the Armenian community, but also closely followed the problems of Armenia and developments regarding Nagorno Karabakh.

Despite being geographically separated, Armenian diaspora communities have shared a common sensitivity regarding issues related to Armenia and Karabakh. In other words, the dispersion of the Armenian diaspora has been an indicator of its effectiveness, not its division. Although the diaspora has experienced political and ideological divisions in the past, it has managed to unite on common ground regarding the alleged deportation allegations against Türkiye, both in the past and present, and to act in coordination in such activities. The fact that Armenian terrorism has existed for a long period in various parts of the world, and the similarity of the initiatives regarding the alleged Armenian deportation in the diaspora, demonstrates the communication and cooperation within the diaspora. Looking at recent developments, it is clearly possible to see the cooperation between Armenian communities in the diaspora and Armenia, and even the influence of the diaspora on Armenia.

Today's diaspora communities are politicized groups that influence relations between host countries and their homelands. Diasporas do not hesitate to engage in debates with the powers that dominate their homelands. In Türkiye, where the diaspora is an actor in the ethnic conflict, the recognition of the alleged deportation is a top priority in the US and Europe. The flexible legal and political framework of the US and Europe provides the diaspora with ample room for maneuver.

As many researchers and writers have noted, the Armenian diaspora, while being one of Armenia's largest financial resources, is also a significant actor in realpolitik. Numerous diasporic social networks are used for this purpose. Simultaneously, it expands its sphere of influence through its extensive media network. The Armenian diaspora's contribution to the increased prominence of the alleged deportation issue in Türkiye since 2005 is considerable. Given the power, influence, and activities of the Armenian diaspora, a transnational movement, Türkiye's need to constantly develop strategies to address this issue is evident. Indeed, the Armenian diaspora, by utilizing its connections, can become more powerful than a nation.

References

- Akarçay, P. (2020). Eleştirel Jeopolitik. In M. Cem Oğultürk & Güngör Şahin (Eds.), *Jeopolitik Düşünce: Büyük Güçler ve Türkiye* (pp. 183-203). Yeditepe Yayınevi.
- Akarçay, P. (2025a). Soykırım Kavramının Gelişimi: Lemkin Sonrası Kavramsallaştırma ve Farklı Disiplinlerde Soykırım İncelemeleri. In Pınar Akarçay (Ed.), *'Soykırım'ın Kavramsal Evrimi: Kent, Cinsiyet, Kadın, Kültür ve Elit Kırımı* (pp. 26-52). Ekin Yayınevi.
- Akarçay, P. (2025b). Raphael Lemkin'in entelektüel gelişimi ve "soykırım" kavramının doğuş hikayesi. In P. Akarçay (Ed.), *'Soykırım'ın kavramsal evrimi: Kent, cinsiyet, kadın, kültür ve elit kırımı* (pp. 2-25). Ekin Yayınevi.
- Akgün, B., & Çemrek, M. (2010). Türk Dış Politikasında Ermeni Sorunu", *Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz*, Nisan, Ankara. 1-20. <https://www.sde.org.tr/yayinlar/turk-dis-politikasinda-ermeni-sorunu-yayin-55637>
- Alp, A. H. (2003). Kafkasya Stratejik Coğrafyasında Ermenistan Sorunu. In Şenol Kantarcı, Kamer Kasım, İbrahim Kaya, & Sedat Laçiner (Eds.). *Ermeni Araştırmaları 1. Türkiye Kongresi Bildirileri II. Cilt (20-21 Nisan 2002)* (pp. 280-298). ASAM Ermeni Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Alver, F. (2012). Ulus Ötesi Tasarlanmış Cemaat Olarak Ermeni Diasporasının Almanya'da Politik Halkla İlişkiler Çalışmaları ve Geleneksel ve Yeni Medyayı Politik Mücadelede Araçsallaştırması. In Hasret Çomak & Arda Ercan (Der.). *Uluslararası Kafkasya Kongresi, 26-27 Nisan 2012 Bildiriler Kitabı* (pp. 775-805). Kocaeli Üniversitesi Matbaası.
- Arı, T. (2009). *Amerika'da Siyasal Yapı, Lobiler ve Dış Politika*. MKM Yayınları.
- Baumann, M. (2000). Diaspora: Genealogies of Semantics and Transcultural Comparision. *Numen Brill*, 47(3), 313-337.
- Ben-Rafael, E. (2008). Debating Transnationalism. In Elizer Ben-Rafael & Yitzhak Sternberg (Eds.). *Transnationalism: Diaspora and the Advent of a New (Dis)order* (pp. 1-26). Brill Pub.
- Brubaker, R. (2005). The 'diaspora' diaspora. *Ethnic and Racial Studies*, 28(1), 1-19.
- Clifford, J. (1994). Diasporas. *Cultural Anthropology*, 9(3), 302-338.
- Cohen, R. (2008). *Global Diasporas: An Introduction*. Routledge.
- Dufoix, S. (2011). *Diasporalar*. (Çev. Işık Ergüden). Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulus Aşırı Toplumsal Alanlar*. Bağlam Yayınları.
- Freedman, J. (2008). *The Armenian Genocide*. Rosen Publishing Group.

- Giddens, A. (1994). *Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics*. Polity Press.
- Gürün, K. (1985). *Ermeni Meselesi*. TTK Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (2006). *Ermeni Tehciri*. Babiali Kültür Yayıncılık.
- İhlamur Öner, S. G., & Öner, N. A. Ş. (2012). *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*. İletişim.
- İlter, E. (2001). Lübnan'da Ermeni Diasporası. *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, 3, 115-125.
- İlter, E. (1994). *Ermeni Propagandasının Kaynakları*. Kamu Hizmetleri Araştırma Vakfı Yayını.
- Küçük, C. (1986). *Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı (1877-1919)*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Karagül, S. (2006). 20. Yüzyılda Ermeni Diasporası ve Faaliyetleri. In İdris Bal & Mustafa Çufalı (Eds.). *Dünden Bugüne Türk Ermeni İlişkileri* (pp. 569-589). Lalezar Kitabevi.
- Kantarcı, Ş. (2001). ABD ve Kanada'da Ermeni Diasporası: Kuruluşlar ve Faaliyetleri. *Ermeni Araştırmalar Dergisi*, 3, 65-114.
- Kumkale, T. T. (2007). *Diaspora Ermenilerinin Soykırım Yalanları ve Mücadele Yöntemleri*. Pegasus Yayınları.
- Libaridian, G. J. (2001). *Ermenilerin Devletleşme Sınavı: Bağımsızlıktan Bugüne Ermeni Siyasi Düşünüşü*. (Çev. Alma Taşlıca). İletişim.
- Laçiner, S. (2008). *Ermeni Sorunu, Diaspora ve Türk Dış Politikası*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayını.
- Laçiner, S., & Kantarcı, Ş. (2002). *Ararat: Sanatsal Ermeni Propagandası*. ASAM Yayınları.
- Mazıcı, N. (2006). Ermeni Sorununa İlişkin Politikalar ve Stratejiler. In İdris Bal (Ed.). *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası* (pp. 1000-1021). Ankara Global Araştırmalar Merkezi Yayını.
- Memiş, E. (2005). Ermenilerin Kökeni ve Geçmişten Günümüze Türk-Ermeni İlişkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 1-11.
- Özdemir, H., Çiçek, K., Turan, Ö., Çalık, R., & Halaçoğlu, Y. (2004). *Ermeniler: Sürgün ve Göç*. TTK Yayınları.
- Safran, W. (1991). Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, 1(1), 83-99.
- Sheffer, G. (2003). *Diaspora Politics at Home Abroad*. Cambridge University Press.

- Süslü, A. (1990). *Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı*. Yüzüncü Yüzyıl Üniversitesi Yayınları.
- Şimşir, B. (2003). Ermeni Terörü ve Şehit Türk Diplomatları Üzerine Bazı Tespitler ve Öneriler. In Şenol Kantarcı, Kamer Kasım, İbrahim Kaya, & Sedat Laçiner (Eds.). *Ermeni Araştırmaları I. Türkiye Kongresi Bildirileri II. Cilt (20-21 Nisan 2002)* (pp. 383-475). ASAM Ermeni Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Tölölyan, K. (1991). The Nation- State and Its Others: In Lieu of a Preface. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, 1(1), 3-7.
- Uras, E. (1987). *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*. Belge Yayınları.
- Ural, S., & Çaykiran, G. (2011). Robert Koçaryan Dönemi Ermenistan Dış Politikası. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 1(8), 107-136.
- Vertovec, S. (1997). Three Meanings of Diaspora: Exemplified Among South Asian Religions. *A Journal of Transnational Studies*, 6(3), 277-300.
- Weems, S. A. (2002). *Secrets of a “Christian” Terrorist State- Armenia (The Armenian Great Deception Series, Vol.1)*. St. John Press.

**İhanetler,
Güvensizlikler
ve Kaygılar:
Amerika'nın
Kanada ve
Grönland'ı İlhak
Denemeleri**

**Makale Gönderim
Tarihi: 9 Şubat 2026
Makale Kabul
Tarihi: 6 Mart 2026**

Ata Demirus^a

Özet

Kanada ve Danimarka, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) için her zaman hayati bölgeler olmuştur. Uzun bir süre boyunca bu bölgeler, ABD hükümetleri tarafından dostane bir yaklaşımla ele alınmıştır. Esasen Danimarka ve Britanya gibi ilgili Avrupa ülkeleriyle kurulan güçlü ittifaklar, bölgeyi ortak bir kolektif güvenlik alanı haline getirmiştir. Ancak, ikinci Trump yönetimiyle birlikte ABD'nin güvenlik perspektifi, çok taraflılıktan tek taraflı bir yaklaşıma geçerek büyük bir kırılma yaşamıştır. İkinci Trump yönetimi bu alanları, ABD ulusal güvenliğinin bir uzantısı olarak görmüştür. Normal şartlarda ana akım uluslararası ilişkiler (UI) literatürü, bunun arkasındaki nedenleri jeopolitiğin bir parçası —yani Rusya ve Çin'in oluşturduğu gelecekteki potansiyel tehditler—olarak değerlendirirse de, ikinci Trump yönetiminin bu devletlerin oluşturduğu tehdidi abarttığı görülmektedir. Bu sebeple, makalede iki temel araştırma sorusuna odaklanmaktadır: (i) ikinci Trump yönetiminin Amerikan ulusal güvenliğini ulusal gurur merkezli, kimlik temelli bir meseleye nasıl dönüştürdüğü (ii) ve Kanada ile Grönland'ın algılanan ilhak girişimlerine nasıl tepki verdiği. Çalışmanın temel amacı, yalnızca maddi güvenlik çıkarlarına değil, aynı zamanda ulusal kimlik, gurur ve gelecekteki ittifak siyasetine yönelik kaygıların rolüne odaklanarak, geleneksel jeopolitik ve büyük güç analizlerinin ötesine geçen eleştirel bir katkı sunmaktır.

Anahtar kelimeler: *Ontolojik Güvenlik, Kanada, Grönland, ABD Danimarka.*

^a Political Science and International Relations, İzmir University of Economics, PhD Candidate, demirusata@gmail.com, ORCID: 0009-0006-4430-9271

Betrayals, Insecurities and Anxieties: The American Annexation Attempts of Canada and Greenland

Abstract

Canada and Denmark has been always a vital areas for the United States (US). For a long time, these areas are treated by the US governments cordially. Basically, maintaining strong alliances with the respective European countries of Denmark and Britain made the region a common collective security area. However, with the second Trump administration, the security perspective of the US experienced a rupture from multilateralism to unilateral approach. Second Trump administration saw these areas as extension of the US national security. Normally, the mainstream international relations (IR) looked on the reasons behind as part of geopolitics namely the future potential threat posed by Russia and China, yet the second Trump administration appear to be exaggerated the threat they possess. Therefore, this article addresses two main research questions: (i) how the second Trump administration transformed American national security into an identity-based concern centered on national pride, (ii) and how Canada and Greenland responded to perceived annexation attempts. The main aim of the study is to provide a critical contribution that goes beyond traditional geopolitical and great power analyses by examining not only material security interests but also the role of national identity, pride, and anxieties over future alliance politics.

Keywords: *Ontological Security, Canada, Greenland, US, Denmark.*

1. Introduction

Since Donald Trump's return to office in January 2025, the US foreign policy has followed a radical trajectory not witnessed even during his first administration. What has emerged is a form of radical unilateralism accompanied by an increasingly securitized foreign policy approach. Traditionally, the United States has pursued such measures primarily against its adversaries, such as Iran, China, Russia, and Venezuela. However, during Trump's second term, some of its allies have also begun to be treated as "threats to national security and American hegemony in the Western Hemisphere," most notably Canada and Greenland—two North Atlantic Treaty Organization (NATO) allies that have been placed under constant pressure by the Trump administration through annexationist rhetoric.

Within the traditional realist paradigm, these measures taken by the Trump administration can be explained through aggressive expansionism, the state's desire for hegemony, and rational cost-benefit calculations (Gilpin, 1999; Mearsheimer, 2001; Waltz, 1979). However, what is being experienced goes beyond material interests alone. It also reflects a new form of psychological competition and a performative display of power through narrative construction and identity-building, as emphasized by ontological security theory.

1.1. Methodology

In light of this problem, the research question consists of two dimensions: (i) how the Trump administration was able to transform American national security into an identity-based concern centered on national pride, and (ii) how Canada and Greenland have responded to annexation attempts. It is hypothesized that the Trump administration employed narratives of a "savior" role and a broader "American constitutional family" to persuade the governments and peoples of Canada and Greenland. Second, it is argued that, in order to protect their physical security against annexation, both Canada

and Greenland adopted narratives of betrayal and resistance to subjugation in order to preserve their national pride and identity.

To make a significant contribution to the international relations literature, the ontological security theory has been selected as the primary analytical framework, as it emphasizes narratives, continuity, and perceptions in shaping state identity rather than focusing solely on material power.

Yet, this study does not exclude the rationality side of the US foreign policy towards the Arctic security. The article also demonstrates the geopolitical side of the Trump administration's approach towards Canada and Greenland. In fact, the ontological security theory does not exclude rationality. The actors take decisions based on their evaluations that seen as rational. If it is fit their pre-assumptions, they act with respect to a certain direction.

In this article, the discourse analysis has been benefited. Namely, the speeches of the politicians, narratives of the local population and official state documents are part of the data, and accordingly, the aim is to combine the core arguments of the ontological security theory to the respective cases by examining Canada's brief historical relationship with the United States and its reactions to the Trump administration's annexation plans, and then the theory will be synthesized through analyzing Greenland's historical background and its contemporary resistance to the American hegemony. In addition, the aim is to make a futuristic scenario by using the ontological security theory in order to make assumptions about the trajectories that the US could potentially follow, such as isolationist rupture from the European alliance or eventual annexation of Canada and Greenland that might not be fiction.

2. The Literature on the Ontological Security Theory

Up to the present day, realism has survived as the dominant theory in international relations. The theory offers a distinctly pessimistic

view of international politics, portraying the international system as anarchic and dominated by self-interested and power-seeking states. For Mearsheimer, states are driven by security maximization, and in pursuit of this goal they are prone to territorial and hegemonic expansion (Mearsheimer, 2001). For Waltz, states are constantly interested in hegemony; they form alliances to counter a prevailing dominant power, yet once that power is defeated, former alliance members go their separate ways in an attempt to become centers of hegemony themselves (Waltz, 1979). In Gilpin's account, when states perceive the international system as unfair, they are more likely to pursue expansion, as international politics becomes dominated by cost-benefit calculations (Gilpin, 1999).

However, the ontological security theory offers a more valuable alternative paradigm for understanding state behavior. The theory emerged during the cultural turn of the late 1990s and early 2000s, drawing on insights from psychoanalysis and sociology. The concept of ontological security originally revolved around the individual level and serves as a conceptual lens for understanding subjectivity (Giddens, 1991; Laing, 1990). Building particularly on Giddens's work, many international relations scholars have emphasized the importance of cognitive consistency and biographical continuity for political actors (Kinnvall and Mitzen, 2020). Ontological security, in Giddens's terms, refers to "security as being" rather than "security as survival," which has traditionally dominated the field of international relations (Giddens, 1991).

A key distinction within the ontological security theory is between fear and anxiety. Conventional international relations theories focus primarily on fear, which is a basic emotion directed toward a clearly defined object and triggers adaptive responses such as fight or flight. For realists, fear is the principal driving force of state behavior, as uncertainty under anarchy leads states to fear one another's intentions. Anxiety, by contrast, lacks a clearly defined object and refers to a more diffuse sense of uncertainty regarding developments

that may threaten the subject's sense of self and continuity (Kinnvall and Mitzen, 2020).

The ontological security theory thus focuses on the relationship between uncertainty, anxiety, and the capacity to maintain a stable sense of self. When anxiety regarding identity continuity emerges in contexts such as conflicts or systemic international crises, the risk of tension or violence increases, as uncertainty over identity generates ontological insecurity. Conversely, when actors feel ontologically secure in their self-conceptions, the likelihood of conflict decreases and is more likely to be replaced by cooperation and negotiation (Kinnvall and Mitzen, 2017).

In international relations, states are composed of individual human beings, whose identities are subject to constant (re)formation. As Steele argues, states seek ontological security in order to maintain consistent self-concepts that affirm how they understand themselves (Steele, 2008). These self-concepts are constituted and sustained through narratives that provide a coherent sense of purpose and guide foreign policy behavior. In this sense, foreign policy becomes an exercise in constructing and maintaining self-images and self-narratives—an “imagined self”—through which states act in the international system.

Historical examples illustrate this dynamic. During the American Civil War (1861–1865), Britain considered intervening on behalf of the Confederacy. However, as the conflict increasingly came to be understood as a struggle against slavery, British policymakers recognized that supporting the Confederacy would undermine Britain's self-image as a democratic and “liberating” power in Europe. As a result, Britain refrained from intervention in order to preserve its ontological security and self-narrative (Steele, 2008).

Another important debate concerns the relationship between physical security and ontological security. For Tilly, states emerged primarily to protect the physical security of their populations by

developing strong economies and raising large, efficient armies capable of countering internal and external threats (Tilly, 1990). As Tilly famously coined, “war made the state and the state made wars.” However, not all members of a state necessarily benefit equally from this protection. In the process of creating centralized nation-states, governments construct particular forms of nationalism that privilege certain groups over others. Consequently, physical security is often selectively distributed, serving those groups deemed most useful for the construction and maintenance of state identity (Steele, 2008).

This discussion leads to a broader dilemma regarding whether states prioritize physical security or ontological security. Physical security concerns the protection of territorial integrity, whereas ontological security relates to the preservation of a stable sense of self (Rumelili and Adısönmez, 2020). Mainstream international relations theories tend to assume that states prioritize physical security and pursue national interests once territorial integrity is ensured. However, ontological security scholars challenge this assumption, arguing that states may at times prioritize the ontological security even at the expense of the physical security. In order to maintain coherent self-narratives and identity continuity, states may ignore material risks or even construct imagined threats to sustain their sense of self.

A frequently cited example is Belgium’s decision to resist Germany at the outset of the First World War. From a rationalist perspective, this choice jeopardized Belgium’s physical security. However, Steele argues that Belgium’s decision was driven by the desire to protect “Belgian pride” and national identity, illustrating how ontological security can outweigh physical survival concerns (Steele, 2008). A similar logic applies to the issue of official apologies in international politics. Great powers, or former great powers, often refuse to issue formal apologies for past crimes—even when doing so would not require territorial concessions or material reparations—because such apologies threaten their self-image. Instead, they construct

counterfactual narratives to justify their past actions and preserve ontological security (Rumelili and Adısönmez, 2020; Steele, 2008).

This logic is also evident in contemporary relations between the United States, Canada, and Denmark, the sovereign authority over Greenland. The United States has persistently promoted annexationist rhetoric by framing the issue in terms of its national security concerns, while Canada and Denmark emphasize narratives of national pride and resistance in order to avoid the humiliating consequences of subjugation. In the following section, the historical background and current state of relations between Canada and the United States will be examined, with particular attention to developments under the second Trump administration.

3. Canada’s Resistance to the “Little America” of the US

3.1. Historical Legacy of Economics on Canadian Ontological Security

Canada’s modern history has been shaped by recurring trade shocks originating from its closest allies and neighbors. In 1846, Britain repealed the Corn Laws and adopted a free trade policy, a decision that effectively ended Canada’s preferential access to British markets and compelled Canada to turn toward the United States as an alternative trade partner. The economic impact of this shift was so significant that in 1849 hundreds of primarily English-speaking Canadian merchants and reformers signed the so-called Montreal Annexation Manifesto, which proposed annexation by the United States (Chan, 2025). However, the movement failed to gain widespread public support, largely because Canada regained access to American markets through the signing of the Elgin–Marcy Reciprocity Treaty in 1854.

The treaty established a period of reciprocal free trade between the two countries; however, it was terminated in 1866, partly due to American dissatisfaction with Britain over its perceived sympathy

toward the Confederacy during the American Civil War. The loss of preferential access to the US markets ultimately strengthened the case for Canadian Confederation, which was achieved the following year.

During the twentieth century, Canada experienced additional trade shocks originating from the United States, which periodically strained bilateral relations. The Smoot–Hawley Tariff Act of 1930, enacted during the Great Depression, prompted strong reactions in Canada and encouraged a temporary economic reorientation toward Britain. Similarly, during the Nixon administration, the United States imposed a 10 percent tariff on all imports, including those from Canada (Chan, 2025). Although these tariffs were short-lived, they triggered significant shifts in Canadian economic and foreign policy, which are discussed in the following sections.

In the twenty-first century, Canada–US trade relations again encountered friction. The terrorist attacks of September 11, 2001 severely disrupted cross-border trade flows. Later, during Barack Obama’s presidency, the United States adopted the “Buy American” stimulus policy, which required federally funded projects to source iron, steel, and manufactured goods exclusively from domestic producers (Smith, Ray, Raymond, Sienna, and Lilly, 2018). While trade shocks from close allies are not typically expected to generate ontological insecurity, these developments had substantial repercussions for Canadian economic actors and caught the Canadian state off guard, producing a sense of profound betrayal. More importantly, these moments can be interpreted as critical junctures that shaped both elite and public perceptions in Canada.

From an ontological security perspective, such historical episodes of trade disruption and political friction prompted re-imaginings of Canadian state identity and selective reinterpretations of biographical continuity, as emphasized in the literature (Giddens, 1991). British free trade policies in 1846, the abrogation of

reciprocity in 1866, and the Nixon shocks of 1971 can thus be understood as generating existential anxiety for the Canadian state. These moments constituted pivotal turning points in Canadian national narratives and identity formation, closely tied to the emergence and consolidation of Canada as a political entity. At the same time, they intersected with shifts in American ontological security narratives—such as the invocation of a “Great American Constitutional Family” and references to Canada as a potential “51st state”—which form part of the United States’ own biographical narrative and increasingly clash with Canadian identity constructions.

3.2. Trump 2.0: The US and Canada’s Ontological Security

The first weeks of President Trump’s second term introduced an annexationist rhetoric unprecedented in the past century and a half of Canada–US relations. From his election through his first month in office, President Trump repeatedly referred to Canada as the “51st state” in social media posts, including the circulation of a North American map depicting Canada covered by the American flag. He also consistently referred to then–Prime Minister Justin Trudeau as “Governor Trudeau” (Chan, 2025).

This rhetoric stands in sharp contrast to that of previous US administrations. Under earlier presidents, official discourse toward Canada was overwhelmingly framed in terms of alliance, friendship, and kinship. During the George W. Bush administration, for example, Canada was frequently described through a “family” narrative. Shortly after the September 11 attacks, President Bush remarked in reference to Canada:

An amazing thing came up the other day. Somebody said to me, well you know, in your speech to Congress, there were some that looked affronted in Canada because I didn’t mention the name. I didn’t

necessarily think it was important to praise a brother—after all, we are talking about family (The White House, 2001: n.p.).

Similar kinship narratives were employed by subsequent multilateralist presidents. Former President Barack Obama stated in one address that “*The United States and Canada are not simply allies, not simply neighbors; we are woven together like perhaps no other two countries in the world. We’re bound together by our societies, by our economies, by our families*” (White House, 2011: n.p.). Former President Joe Biden likewise described Americans and Canadians as “*two peoples and two countries who share one heart*” (White House, 2023). In general, the rhetoric of previous administrations—excluding Trump’s first term—emphasized shared values, collective goals, and enduring friendship.

By contrast, the second Trump administration’s “51st state” discourse represents a radical rupture in the biographical narratives of both American and Canadian foreign policy. The long-standing American discourse of kinship and partnership disappeared as the administration prioritized an “America First” approach over multilateral cooperation. For Canada, this shift was experienced as a profound betrayal. Until 2025, Canada had regarded its relationship with the United States as uniquely special—distinct even from its ties with Britain—and had consistently cherished this “special relationship” (Chan, 2025). Kinship, trust, and mutual affection constituted central components of Canada’s ontological security. Under Trump’s second term, however, Canada came to be treated as an instrument of American national interest rather than as a partner.

Referring to Canada as a “51st state” and to its prime minister as a “governor” reflects an imagined redefinition of US self-identity in foreign policy terms, in which Canada is framed primarily as a potential object of territorial expansion (Zellen, 2025). This reframing was widely interpreted in Canada as an act of betrayal, a

sentiment articulated clearly in one of former Prime Minister Trudeau's addresses:

From the beaches of Normandy to the mountains of the Korean Peninsula, from the fields of Flanders to the streets of Kandahar, we have fought and died alongside you during your darkest hours. During the Iranian hostage crisis, those 444 days, we worked around the clock from your embassy to get your innocent compatriots home. During the summer of 2005, when Hurricane Katrina ravaged your great city of New Orleans, or mere weeks ago, when we sent water bombers to tackle the wildfires in California—during the day the world stood still, September 11, 2001, when we provided refuge to stranded passengers and planes—we were always there, standing with you, grieving with you, the American people (Chan, 2025: 173).

This address draws heavily on shared historical narratives, emphasizing decades of solidarity and sacrifice. It highlights the perceived rupture between two countries that had repeatedly stood together, now seemingly dismissed by the United States without regard for their shared past.

In light of these developments, Canada faces three possible strategic options: maintaining the status quo, pursuing deeper integration with the United States, or adopting a comprehensive long-term strategy to strengthen its economy and other dimensions of national life in order to reduce both material and identity-based vulnerability. Among these options, Canada appears to have pursued the third. The country found itself largely unprepared for the transformation of its long-term ally, as the United States retreated from its role as a global

leader and instead sought exclusive dominance over the Western Hemisphere—an approach reminiscent of nineteenth-century US foreign policy. American pressure on Canada through tariffs further intensified this challenge. According to one analysis, “*a hypothetical 25 percent American tariff on Canadian imports would deal a major blow to Canada’s economy, with predictions of sharp GDP decline and recession*” (Mann, 2025: 23). Key industries such as aluminum, steel, and lumber—highly dependent on access to the US market—would be particularly affected under sustained tension (Mann, 2025).

These combined military and economic pressures triggered a renewed Canadian identity discourse centered on Atlanticism. Atlanticism emphasizes Canada’s Atlantic identity and its commitment to the North Atlantic Treaty Organization (NATO), prioritizing transatlantic solidarity while resisting Anglo-American unilateralism. The objective is to enhance Canada’s standing in international politics by strengthening ties with European allies. Former Prime Minister Trudeau initiated this rhetorical shift following the Trump administration’s “governor” remarks. Although this confrontational environment ultimately contributed to Trudeau’s resignation—partly due to perceptions that he was ill-prepared to defend Canadian interests—his response set an important precedent (Zellen, 2025).

His successor, Prime Minister Mark Carney, further advanced Atlanticist rhetoric. In one address, Carney asserted: “*The Americans want our resources, our water, our land, our country. Think about that. If they succeeded, they would destroy our way of life*” (Chan, 2025: 176). The Prime Carney like his predecessor labeled by the President Trump as “governor” when he threatened Canada for 100 percent tariffs on Canadian imports due to Canada’s getting closer with the EU states as well as with China (Bacon, 2026). President himself made a tough response to that move. He stated “*Canada lives because of the United States. Remember that, Mark the next time you make your statements*” (Bacon, 2026: n.p.).

The Prime Minister responded that speech which overlooks the Canadian identity by asserting “*Canada doesn’t live because of the United States. Canada thrives because we are Canadian*” (Carney, 2026).

This discourse reflects a clash between Canada’s emerging Atlanticist identity and the United States’ renewed “America First” posture. Canada is increasingly balancing against US pressure by aligning more closely with European partners. Some commentators have even suggested that Canada has become “more European than North American” and should consider joining the European Union (The Economist, 2025). In a similar vein, the French President Emmanuel Macron referred to Canada as “*the most European of non-European countries*” (Chan, 2025: 177).

Taken together, these developments suggest that the Trump administration’s “Little America” discourse has introduced another major trauma into Canadian political history. This trauma is likely to shape the post-Trump ontological security of both Canada and the United States, with lasting consequences for bilateral relations. Importantly, the rupture is not confined to political elites but extends to society at large. According to a poll conducted on March 4, 2025, by Alyrle and Colleto, 60 percent of respondents held a negative impression of the United States—higher than the negative perception of China at 58 percent. By contrast, the European Union was viewed positively by 68 percent of respondents, while only 34 percent expressed favorable views of the United States (Alyrle and Colleto, 2025). These findings suggest that the “Trump shock” may have hardened public attitudes in ways that complicate long-term efforts to repair the US image in Canada.

In short, when viewed through the realist concept of fear and the ontological security framework’s notion of anxiety, the fear dimension is evident in concerns over the potential economic damage that American tariffs could inflict on the Canadian economy,

as well as in apprehensions—however remote—regarding the long-term possibility of annexation. Yet, anxiety has been more significant in Canadian politics, particularly in relation to a perceived sense of betrayal and the consequent redefinition of alliance politics from a North American identity toward a more European-oriented identity.

4. Greenland: Becoming a Tool for Trump’s Securitizing Agenda

Compared to Canada, Greenland has been more directly affected by the Trump administration’s annexationist discourse. In President Trump’s worldview, Greenland is framed as a matter of national security for the United States, as his imagined ontological security narrative portrays the island as being increasingly surrounded by Russian and Chinese naval activity. To understand how this perception has emerged, it is necessary to first examine Greenland’s historical background and then analyze the contemporary discursive struggle surrounding its status.

4.1. The Brief History of Greenland and US Relations

Greenland is the world’s largest island and a semi-autonomous territory of Denmark. The first European presence was recorded when Norse explorers arrived and established settlements; however, a permanent European presence began in 1721, when Denmark formally colonized Greenland, a status that has continued ever since (Siddiqui, 2025). United States interest in Greenland dates back to 1867, when then-Secretary of State William H. Seward proposed purchasing Greenland alongside the acquisition of Alaska. Although this proposal was not realized, it came close to being implemented (Mosbey, 2025).

In the early twentieth century, diplomatic discussions emerged concerning US interest in Greenland and the Danish West Indies. These negotiations ultimately resulted in the US acquisition of the Danish West Indies—now the US Virgin Islands—while Greenland remained under Danish sovereignty. During this period, the Wilson

administration declined to pursue the purchase of Greenland, and Britain, which had also expressed interest due to Greenland's proximity to Canada, ultimately recognized Danish sovereignty as well. Consequently, both the United States and Britain formally acknowledged Denmark's authority over Greenland.

During the Second World War, Denmark's occupation by Nazi Germany raised significant strategic concerns regarding Greenland. Given its geographical proximity to Canada, the United States framed Greenland within the scope of the Monroe Doctrine, which aimed to preserve American dominance in the Western Hemisphere. As a result, the United States assumed responsibility for Greenland's defense and administration throughout the war (Mosbey, 2025). Following the end of World War II, the United States returned administrative control to Denmark but retained a military presence on the island. As part of George Kennan's containment strategy, the United States deployed strategic bombers along the periphery of the Soviet Union, further solidifying Greenland's role in American security planning (Mosbey, 2025).

These developments must also be understood in light of the enduring legacy of colonialism shaping relations between Denmark and Greenland. Over more than two centuries, the two societies have become deeply intertwined through shared institutions, social norms, and cultural practices. Today, many Danes and Greenlanders—and a substantial number of Greenlandic youth—migrate to Denmark for education and employment opportunities. Despite holding Danish citizenship, many Greenlanders experience feelings of subordination rooted in Denmark's colonial legacy (Miller, 2025). Moreover, Greenlanders frequently encounter prejudice within the Danish society, where they are often stereotyped as belonging to isolated, traditional communities marked by social challenges and substance abuse. Conversely, Danes residing in Greenland also report experiencing discrimination and hostility (Miller, 2025).

This mutual tension reflects a broader clash of narratives between the two populations. Denmark has long cultivated an image of “Nordic exceptionalism,” portraying itself as a benevolent and humane colonial power committed to Greenland’s development and prosperity (Miller, 2025). Nevertheless, this narrative has not prevented Greenlanders from pursuing an independence agenda. Debates over Greenland’s constitutional future remain ongoing, with strong public support for independence. This sentiment was evident in the 2008 referendum on self-government, in which 75.54 percent of voters supported greater autonomy (Zellen, 2025). Greenland’s pursuit of independence has largely proceeded through bilateral negotiations with Denmark. In 1979, Greenland was granted home rule, and with the adoption of the Self-Government Act in 2009, it achieved its current status as a semi-autonomous territory within the Kingdom of Denmark.

To this day, Greenlanders continue to debate and pursue alternative models of sovereignty, ranging from a Westphalian nation-state to forms of indigenous self-determination. This unresolved constitutional and identity question has recently been exploited by the second Trump administration as an opportunity to advance its annexationist discourse.

4.2. The American Territorial Ambitions for Greenland and Securitizing Narrative

As noted above, US interest in Greenland dates back to the late nineteenth century; however, renewed attention emerged in 2019 with the publication of the Department of Defense (DoD)’s Arctic Strategy. This document articulated the strategic rationale for The US defense policy toward Greenland, stating:

The North American Arctic region comprises the northern approaches to the homeland and includes sovereign U.S. territory, Alaska—home to significant

U.S. defense infrastructure—and the sovereign territory of North Atlantic Treaty Organization (NATO) allies, including Canada and the Kingdom of Denmark's autonomous territory of Greenland (DoD, 2019: 3).

The 2019 strategy further emphasized that Greenland is “vital to homeland defense” (DoD, 2019). In this context, Greenland was explicitly framed as a critical geopolitical asset, thereby expanding the United States’ national security perception beyond its traditional boundaries. This framing reflects what can be interpreted as an expanded version of the Monroe Doctrine, in which insecurity is increasingly perceived as originating in the Arctic region. The Arctic is portrayed as the northern approach to the United States and as a potential vector for threats to homeland security, functioning as a strategic corridor between the Arctic and the North Atlantic. The region’s importance is both concern for protecting American national interests and as well as the keeping the American pride

Given this heightened securitization, it is unsurprising that President Trump reiterated his ambitions regarding Greenland when announcing his nominee for US ambassador to Denmark in December 2025. On that occasion, he revived the narrative of incorporating Greenland into the “American constitutional family,” asserting that “*for purposes of national security and freedom throughout the world, the United States of America feels that ownership and control of Greenland is an absolute necessity*” (Zellen, 2025). President Trump further integrated this claim into his broader “Make America Great Again” (MAGA) rhetoric. In his framing, the acquisition of Greenland was presented as serving the collective good of the “Free World,” enhancing safety, strength, and peace. Consequently, the MAGA narrative was symbolically extended into “Make Greenland Great Again,” portraying

annexation as a defensive necessity against perceived Russian and Chinese threats.

A closer examination of official discourse also reveals the construction of a constitutive identity narrative directed at Greenlanders themselves. In his address to Congress on March 5, 2025, President Trump declared: “*We strongly support your right to determine your own future, and if you choose, we welcome you into the United States of America*” (Miller, 2025: 40). This statement framed Greenland’s potential incorporation into the United States as voluntary and consistent with democratic self-determination, implicitly invoking inclusion within the broader American constitutional family. However, this conciliatory tone was immediately followed by a more coercive assertion:

We need Greenland for national security—and even international security—and we’re working with everybody involved to try and get it. But we need it, really, for world security. And I think we’re going to get it. One way or the other, we’re going to get it (Miller, 2025: 41).

The phrase “one way or the other” signals a markedly more aggressive stance, implicitly suggesting that all means—including military force—remain on the table. The underlying message is clear: rejection by Greenlanders would not ultimately prevent US acquisition. This rhetoric reflects a condition of ontological insecurity within the Trump administration, whereby the failure of external actors to recognize the United States’ self-defined identity as a global protector generates tension and coercive posturing. This dynamic is further reinforced by Trump’s promise that “*We will keep you safe. We will make you rich. Together, we will take Greenland to heights like you have never thought possible before*” (Miller, 2025, 42). In this narrative, the United States is cast as a “savior,” while

Greenlanders are portrayed as incapable of ensuring their own security—an imagery that carries strong colonial undertones and implicitly frames Greenland as an “Orient” requiring rescue from Denmark, Russia, and China.

This securitizing and colonial discourse was further reinforced by US Secretary of State James David Vance during his visit to the Pituffik Space Base in Greenland. In his remarks, Vance characterized Denmark and Greenland as “allies that have failed to keep pace,” accusing Denmark of being “underinvested” and “unsuccessful” in managing its responsibilities toward Greenland in the face of Russian and Chinese threats (Fox 29 Philadelphia, 2025). His speech constructed a dichotomy between “brave Americans” and European allies who had allegedly fallen behind, while simultaneously describing Greenland as a “beautiful land with beautiful people,” echoing President Trump’s paternalistic rhetoric (Fox 29 Philadelphia, 2025).

In sum, the US discourse toward Greenland under the second Trump administration combines a securitizing logic with a colonial narrative. National security is consistently invoked as a justificatory pretext, extending even to implicit threats of force, an option the administration has never explicitly ruled out. From this perspective, continued Greenlandic resistance to American dominance in the Western Hemisphere is framed as unacceptable, reinforcing President Trump’s repeated assertions that the United States would acquire Greenland “one way or another” if necessary (Holland, Mason, and Ericson, 2026).

4.3. Greenland’s Response Main Heading of the Article

Amid increasing US pressure, Greenlanders’ primary concern centers on physical security, particularly the preservation of sovereignty. The loss of sovereignty would not only undermine territorial integrity but would also signify a humiliating subordination to colonial rule for Greenland’s Indigenous

population. Given the strong desire to distance themselves from Danish colonial authority, Greenlandic officials have articulated a clear and powerful counter-narrative. Most notably, they have asserted that “*Greenland is not for sale. The question has been asked and firmly answered by the government of Greenland*” (Miller, 2025, 45).

This statement directly references an alternative US strategy for acquiring Greenland—namely, a proposed purchase rather than military annexation. The United States has repeatedly signaled interest in buying Greenland from Denmark, prompting Greenlandic leaders to warn Copenhagen against any such transaction conducted without Greenland’s consent. In this framing, Greenland positions both Denmark and the United States as actors capable of marginalizing its agency, rejecting any unilateral action that disregards the authority of the Greenlandic government and the will of its people.

Given Greenland’s semi-autonomous status and the strong public support for independence, narratives centered on Westphalian sovereignty and indigenous self-determination have become the primary drivers of contemporary Greenlandic nationalism (Holland et al., 2026). Consequently, the declaration that “Greenland is not for sale” functions not merely as a policy statement but as an expression of a newly consolidated national identity. It operates as a direct counter-narrative to the Trump administration’s discourse of the “Great American Constitutional Family,” reaffirming Greenland’s claim to political autonomy, dignity, and self-defined sovereignty.

In summary, in contrast to the Canadian case, the realist fear factor is more strongly manifested in the Greenlandic context, as the prospect of losing sovereignty appears more credible. Moreover, fear operates in conjunction with anxiety, since the loss of sovereignty would entail the subordination of Greenlanders to a form of American colonial rule. Consequently, the future of Greenlandic

identity is contingent upon the preservation of sovereignty—namely, the protection of the country’s physical security and political autonomy. At the same time, significant uncertainty surrounds Greenland’s future, particularly with regard to whether it will be annexed or instead achieve full independence from Denmark.

Conclusion

In conclusion, this study has examined the United States’ changing stance toward Canada, Greenland, and Denmark by focusing on two central questions: how the Trump administration transformed American national security into an identity-based concern centered on national pride, and how Canada and Greenland responded to annexationist pressures.

The findings demonstrate that, from an ontological security perspective, this period marked a significant shift in U.S. foreign policy. Threat perceptions were expanded beyond traditional external adversaries to include neighboring territories. Annexationist discourse toward Canada and Greenland was justified through narratives emphasizing the risk of future Russian and Chinese influence. However, this discourse was not driven solely by strategic calculations. It was also shaped by an effort to restore American national pride and symbolically reclaim the United States’ historical sphere of influence in the Western Hemisphere.

The securitization of these territories and the assumption of a “protective” role over their populations became central components of this strategy. Nevertheless, the intensity of pressure differed. Canada was subjected primarily to rhetorical pressure, including humiliating narratives such as being referred to as a “governor” or a potential “51st state.” In contrast, Greenland faced more explicit coercive signaling, including discussions that did not exclude the potential use of military force, reflecting both geopolitical and identity-based motivations.

These policies generated counter-anxieties in both cases. Canada responded by recalibrating its foreign policy orientation. It moved toward a more Atlanticist and European-centered identity, diversified its diplomatic alignments, and adopted a more multilateral strategy to reduce dependence on the United States. This included cautiously expanding relations with other global actors, including China, in order to avoid overreliance on a single strategic reference group.

In Greenland, annexationist rhetoric intensified fears of subordination and strengthened the independence movement from Denmark. Anti-colonial narratives directed at both Denmark and the United States gained greater prominence. This process reinforced Indigenous identity and contributed to a nation-building dynamic aimed at achieving full sovereignty in a Westphalian sense.

Although U.S. rhetoric may soften in the post-Trump period, the ontological insecurity produced by this episode is unlikely to disappear. The anxieties surrounding sovereignty, identity, and political autonomy in both Canada and Greenland are likely to persist. Canada may continue deepening its European orientation and maintaining a diversified security strategy, while Greenland's independence movement may gain further momentum.

Overall, the study shows that annexationist discourse did not simply alter strategic alignments; it reshaped identity constructions, alliance perceptions, and security narratives. These dynamics offer important avenues for further research within the framework of critical security studies.

References

- Alyrle, S., and Coletto, D. (2025, March 10). *What Canadians Think About Canada Joining European Union?* Abacus Data. <https://abacusdata.ca/what-canadians-think-about-canada-joining-the-european-union/>
- Bacon, A. (2026, January 24). *Trump Threatens New 100% Tariffs on Canada over Possible Trade Deal with China*. CNN Business. <https://edition.cnn.com/2026/01/24/business/trump-canada-tariff-threat>
- Chan, A. (2025). You Had a Friend in Me: Canada's Ontological Insecurity under Trump. *St. Antony's International Review*, 20(2), 167–186. <https://doi.org/10.82556/stair.v20i2.437>
- Department of Defense. (2019, May 29). *Report to Congress: Department of Defense Arctic Strategy*. <https://media.defense.gov/2019/Jun/06/2002141657/-1/-1/1/2019-dod-arctic-strategy.pdf>
- The Economist. (2025, January 2). *Why Canada Should Join the EU*. <https://www.economist.com/europe/2025/01/02/why-canada-should-join-the-eu>
- Fox 29 Philadelphia. (2025, March 28). *VP Vance Travels to Greenland* [Video]. YouTube. https://youtu.be/8v_0nm5F8sg
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press.
- Gilpin, R. (1981). *War and Change in World Politics*. Cambridge University Press.
- Kinnvall, C., and Mitzen, J. (2017). An Introduction to the Special Issue: Ontological Securities in World Politics. *Cooperation and Conflict*, 52(1), 3–11. <https://doi.org/10.1177/0010836716653162>
- Kinnvall, C., and Mitzen, J. (2020). Anxiety, Fear and Ontological Security in World Politics: Thinking with and Beyond Giddens. *International Theory*, 12(2), 240–256. <https://doi.org/10.1017/S175297192000010X>
- Laing, R. D. (1990). *The Divided Self: An Existential Study in Sanity and Madness*. Penguin Books.
- Mann, M. (2025). A Second Trump Presidency and What It Means for Canada. *Social Contract*, 17(1), 20–26. <https://doi.org/10.5206/sc.v17i1.23609>
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power politics*. W. W. Norton and Company.
- Miller, C. (2025). *Beneath Greenland's Ice: Discourses of Colonialism, Power, and the Path to Sovereignty* [Master's Thesis, Roskilde University]. ProQuest. (Publication No. 74944)

- Mosbey, J. (2025). *Greenland: Island of Vital Strategic Military and Geopolitical Importance*. AirCerberus Research.
- Rumelili, B., and Adisönmez, U. C. (2020). A New Paradigm on the Identity–Security Nexus in International Relations: Ontological Security Theory. *International Relations*, 66(17), 1304–1317. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.720630>
- Siddiqui, U. (2025, December 23). *Trump Says Greenland “Essential” for Security: Could He Take It by Force?* Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2025/12/23/trump-says-greenland-essential-for-security-could-he-take-it-by-force>
- Smith, M. J., Ray, S. B., Raymond, A., Seinna, M., and Lilly, M. B. (2018). Long-Term Lessons on the Effects of Post-9/11 Border Thickening on Cross-Border Trade between Canada and the United States: A Systematic Review. *Transport Policy*, 72, 198–207. <https://doi.org/10.32721/ctj.2022.70.1.pf.lilly>
- Steele, B. J. (2008). *Ontological Security in International Relations*. Routledge.
- Tilly, C. (1990). *Coercion, Capital, and European States, AD 990–1990*. Basil Blackwell.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. McGraw-Hill.
- White House. (2001, September 24). Canadian PM: We will be There. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010924-7>
- White House. (2011, February 4). *Remarks by President Obama and Prime Minister Stephen Harper of Canada in Joint Press Availability*. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/02/04/remarks-president-obama-and-prime-minister-stephen-harper-canada-joint-p>
- White House. (2023, March 24). *Remarks by President Biden in Address to the Canadian Parliament*. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/03/24/remarks-by-president-biden-in-address-to-the-canadian-parliament/>
- Zellen, B. (2025, January 21). *Greenland during Trump 2.0: Is America Poised for a Historic Arctic Territorial Expansion?* The Arctic Institute. <https://www.thearcticinstitute.org/greenland-during-trump-2-0-america-poised-historic-arctic-territorial-expansion/>

**Elçilikten Yeni
Nesil
Diplomatlığa:
Diplomatik
Kariyerin
Dönüşüm Süreci**

**Makale Gönderim
Tarihi: 19 Şubat 2026
Makale Kabul
Tarihi: 26 Mart 2026**

Doğancan Bay^a

Özet

Bu çalışmanın amacı, İlk Çağ'dan itibaren günümüze diplomatik kariyerde yaşanan dönüşümlere değinmektir. İlk Çağ'da diplomatik faaliyetleri yürüten personeller “elçi” olarak adlandırılırken Rönesans'tan itibaren “diplomat” olarak adlandırılmaya başlanmıştır. İlk Çağ'da diplomatik faaliyetler geçici olarak yürütülmekteyken Rönesans itibarıyla sürekli olarak yürütülmeye başlamıştır. Bununla birlikte İlk Çağ'da sürekli olarak diplomatik faaliyetleri yürütebilecek dışişleri bakanlıkları kurulmamışken Rönesans'tan itibaren kurulmaya başlanmıştır. Diploması, 14.yy'dan 19.yy'ye kadar kurumsallaşma sürecinde olup bu süreçte özellikle 1648 Westphalia Barışı, 1815 Viyana Kongresi ve 1818 Aix-la Chapelle Kongresi'yle birlikte diplomatlıkta kurallar, prosedürlere, sınıflandırmalara ve ayrıcalıklara yönelik ilerlemeler kaydedilmiştir. 20.yy'de ise uluslararası örgütlerle diplomaside aktör haline gelmesiyle ve birçok diploması türlerinin yaygınlaşmasıyla diplomatların faaliyet alanları da genişlemiştir. 21. yy'ye gelindiğinde ise diploması dijitalleşmiş olup bu dönemde sosyal ağların yaygınlaşmasıyla birlikte diplomasıye pek çok yeni aktör dahil olmuştur. Böylelikle yeni nesil diplomatlık anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan çalışma, İlk Çağ'dan günümüze kadar olan dönem içerisinde diplomatik kariyerin dönüşümüne yer vermesiyle önem taşımaktadır.

Anahtar Kelime: *diplomatik kariyer, diploması, elçi, diplomat, yeni nesil diplomat.*

^a PhD, Researcher, email: dogancanby96@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3650-7407.

From Envoy to Next-Generation Diplomat: Transformation Process of Diplomatic Career

Abstract

The aim of this study is to examine the transformations in diplomatic careers from antiquity to the present day. While personnel conducting diplomatic duties were called "envoy" in antiquity, they began to be called "diplomat" with the Renaissance. In antiquity, diplomatic duties were carried out temporarily, but with the Renaissance, they became permanent. Diplomacy was in a process of institutionalization from the 14th to the 19th century, and this progress was made in rules, procedures, classifications, and privileges of diplomats. In the 20th century, with the emergence of international organizations as actors in diplomacy and the widespread of many types of diplomacy, the scope of diplomatic duties also expanded. With the digitalization in the 21st century, understanding of a next-generation diplomat has emerged and diplomacy has become digitalized. In this context, this study is significant for its examination of the transformation of diplomatic careers from antiquity to the present day.

Keyword: *diplomatic career, diplomacy, envoy, diplomat, next-generation diplomat.*

Giriş

Diplomasi, insanlığın başlangıcından bugüne dek hep var olmuştur. İlk Çağ ve Orta Çağ'da diplomasi elçilikler arası geçici olarak yürütülen bir alan olarak görülmekteyken Rönesans döneminden itibaren sürekli olarak yürütülen bir alan olmuştur. Bununla birlikte bu dönemden itibaren zaman içerisinde dışişleri temsilcilikleri kurulmaya başlanmış olup elçiler, dışişleri temsilcilikleri tarafından görevlendirilen ve atanan “diplomat” unvanında personeller olarak adlandırılmaya başlamıştır. 1648 Westphalia Barışı, 1815 Viyana Kongresi ve 1818 Aix-la Chapelle Kongresi'yle birlikte diplomatlığın kuralları, sınıflandırılması ve prosedürleri üzerinde gelişmeler kaydedilmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Milletler Cemiyeti'nin kurulmasıyla birlikte diplomatik faaliyetler sadece devletler arasında değil uluslararası örgütler arasında da yürütülmeye başlanmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra mekik diplomasisi, zorlayıcı diplomasi ve önleyici diplomasi türlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte diplomatik faaliyetlerin yürütülme süreci genişlemiştir. Bununla birlikte 1961 yılında imzalanan “Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi” ile diplomatlara yönelik ayrıcalıklar, dokunulmazlıklar, kurallar ve prosedürlerle birlikte diplomatik misyonun görevleri net bir şekilde belirlenmiştir. Soğuk Savaş'tan sonra dijitalleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte diplomasi de dijitalleşmeye başlamıştır. Özellikle 2000'li yıllarda ortaya çıkan Web 2.0 teknolojisiyle birlikte diplomasinin dijitalleşme süreci hızlanmıştır. Bu süreçte sosyal ağların yaygınlaşması, web sitelerinin çoğalması ve internet kullanımının artmasıyla birlikte diplomaside dijital teknolojilere duyulan ihtiyaç artmıştır.

Diplomasinin aktörleri I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devletler ve dış işleri temsilcilikleri olmuştur. Fakat I. Dünya Savaşı sonunda Milletler Cemiyeti'nin kurulması ile uluslararası örgütlerin dünya siyaseti üzerindeki etkinliğinin artmış olup diplomasinin aktörlerine uluslararası örgütler de dahil olmuştur. 2000'li yıllarda dijitalleşmenin hızlanması, Web 2.0 dönemine geçilmesi ile sosyal

ağların yaygınlaşmasıyla birlikte diplomatik faaliyetlerde diplomatların yanı sıra sivil toplum örgütleri, kamuoyu, kanaat önderleri, küresel işletmeler, medya, baskı – çıkar grupları, bireyler ve haber ajansları da dahil olmuştur (T. C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, ss. 17-18). Diplomasiye yeni aktörlerin girmesiyle birlikte yeni nesil diplomatlık anlayışı ortaya çıkmıştır. Yeni nesil diplomatlık anlayışında diplomasiyi yönlendiren ve yürütenler sadece diplomat değil artık sivil toplum örgütleri, kamuoyu, kanaat önderleri, küresel işletmeler, medya, baskı – çıkar grupları ve haber ajansları gibi aktörlerin dahil olmasıyla birlikte diplomasinin yürütülmesi süreci çok aktörlü ve karmaşık bir hale gelmiştir. Bununla birlikte yeni nesil diplomatlık anlayışında diplomatik faaliyetler çevrimiçi iletişim teknolojileri, sosyal medya platformları, web siteleri, mobil uygulamalar gibi sosyal ağlar üzerinden anlık ve hızlı bir şekilde yürütülmektedir. Geleneksel diplomatlık anlayışında ise diplomatik faaliyetler büyükelçilik, konsolosluk ve daimî temsilcilikler tarafından prosedürlere ve kurallara dayalı olarak yürütülmektedir:

1. Büyükelçilik: Herhangi bir devletin başka bir devletteki birinci temsilciliği olup iki devlet arasındaki birincil iletişim kanalı olarak işlev görmektedir. Genel olarak ev sahibi devletin başkentinde yer almaktadır (Berrardi Immigration Law, t.y.). Büyükelçiliğin ev sahibi devlette kendi devletini temsil etmek, ev sahibi devletin kurumlarıyla temaslar kurmak, kendi vatandaşlarının ve uyruklarını taşıyan tüzel kişilerin haklarını korumak gibi görevleri bulunmaktadır (T. C. Dışişleri Bakanlığı, t. y.). Büyükelçi olmadığında yerine maslahatgüzar görevlendirilmektedir. Büyükelçinin kadrosunun büyüklüğü ise gönderen devletin ev sahibi devletle ilişkilerine ve ev sahibi devletin uluslararası sistemdeki yerine bağlıdır. Bu bakımdan büyükelçilik bazen sadece bir büyükelçi, müsteşar, ataşe danışman veya kâtip gibi personelden oluşabileceği gibi binlerce kişiden de oluşabilmektedir (İskit, 2022, s. 225-226).

2. Konsolosluk: Gönderen devletin ev sahibi devlette yaşayan vatandaşlarının veya tüzel kişiliklerinin haklarını, menfaatlerini ve hürriyetini korumak amacıyla kendi vatandaşlarının ev sahibi devlete yönelik seyahat veya pasaport belgeleri için vize işlemlerini yürütmekle, kendi devletinin vatandaşlığını taşıyan gemi ve uçakların mürettebatı üzerinde teftiş haklarını kullanmak, ev sahibi devletteki gelişmeler hakkına bilgi edinmek gibi görevleri olan ikincil iletişim kanalıdır. Konsoloslukların hangi kentlerde açılacağı ise iki devlet arasında yapılan anlaşmalarla belirlenmektedir. Konsolosluklar aynı zamanda ev sahibi devlette kendi vatandaşlarının ölüm, doğum, evlenme gibi işlerinde de destek olmaktadır (T. C. Adalet Bakanlığı, 1963, s. 3).

3. Daimî Temsilcilik: Uluslararası kuruluşlarda görev yapmaktadırlar. Daimî temsilciliklerin bulunduğu uluslararası kuruluşlardaki faaliyetleri takip etmek, uluslararası kuruluşlarla yapılan toplantılarda kendi devleti adına temsil etmek ve uluslararası kuruluşlarla iş birliğini geliştirmeye yönelik girişimlerde bulunmaya çalışmak gibi başlıca görevleri bulunmaktadır (T. C. Dışişleri Bakanlığı, 2010, s. 10635). Bununla birlikte bulundukları uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri ve edindiği bilgileri raporlayıp ilgili birimlere iletmek, diğer devletlerin daimi temsilcileriyle düzenli olarak istişare etmek, kendi devletinin tutumunu gösteren etkinlikler düzenlemek gibi görevleri de bulunmaktadır (T. C. Dışişleri Bakanlığı, t. y., s. 15). Kısacası daimi temsilciler, kendi devletini bulunduğu uluslararası kuruluşlarda temsil eden memurlardır. Bununla birlikte daimi temsilciler, büyükelçi ünvanını da taşımaktadır. Daimi temsilcilerin içerisinde meslek memuru olanlar merkez görevine dönüş yaptığında bile büyükelçi ünvanını sürdürmeye devam etmektedir (T. C. Dışişleri Bakanlığı, 2010, s. 10640).

Dijitalleşmenin etkisiyle diplomatik faaliyetler, artık geleneksel diplomasi çerçevesinde değil dijital diplomasi adı altında dijital teknolojiler aracılığıyla da yürütülmektedir. Bununla birlikte

devletler, dijital büyükelçilik ve dijital konsolosluk hizmetlerinin bulunduğu dışişleri bakanlığı web sitesi veya mobil uygulaması oluşturarak günümüzde büyükelçilik, konsolosluk ve daimî temsilciliklerin faaliyetleri de dijital olarak yürütülmektedir. Bu bağlamda geleneksel diplomasiye dayalı diplomatik anlayışının yanı sıra dijital teknolojiler üzerinde yürütülen, karmaşık ve birden çok aktörlü yeni nesil diplomatik anlayışı ortaya çıkmıştır.

Rönesans Dönemi Öncesinde Diplomatik Kariyer Anlayışı

İnsanlığın ilk dönemlerinde topluluklar arasındaki iletişimi yürütmek adına dönemin kanaat önderleri olarak görülen itibarlı ve tecrübeli kişiler aracılığıyla yürütülen arabuluculuk ve elçilik faaliyetleri diplomasinin ilk örnekleri olarak görülmektedir (Akman & Okyay, 2022, s. 109). Zaman içerisinde şehir devletlerinin kurulmasıyla birlikte bu faaliyetler, devletlerarası diplomatik kariyere evrilmiştir. Rönesans öncesinde diplomasi ad-hoc yani geçici olarak yürütülmüştür. Bu yüzden diplomatik kariyer yürütenlerin görevleri geçici olmuştur. Bu süreç içerisinde devletlerarası diplomasi genellikle mektup, belge, yazıt gibi yazılı metinler aracılığıyla yürütülmüş olup elçiler ellerindeki yazılı metinleri ilgili devlete sunmakla veya devletlerarası antlaşmaları oluşturmakla yükümlü olmuştur. Elçiler bu dönemde hediye göndermekle ve rüşvet vermekle de görevlendirilmiştir, Ayrıca bu dönemde elçiler, ilgili devlete yönelik gözlemlerini kayıt altına almakla ve ilgili devletin hükümdarının cevabını not etmekle de yükümlü olmuştur (Podany, 2010, s. 30).

Rönesans öncesi dönemde günümüzde olduğu gibi elçilerin dokunulmazlığı esası vardı fakat bazı uygarlıklar bu esası kimi zaman dikkate almamaktaydı. Örneğin Tang Hanedanlığı'nda elçilerin diplomatik dokunulmazlıkları bulunmamaktaydı. Diplomatik dokunulmazlığı bulunmayan yabancı elçiler, herhangi bir suç işlediğinde hanedanlık tarafından tutuklanmış ve yargılanmıştır (Zhenping, 2022, s. 111). Türgiş Kağanı Su-Lu'nun karısı tarafından Ahnsi'ye gönderilen bir elçinin Ahnsi Genel Valisi

Tu-hsien tarafından dövürölüp tutuklatılıp bunun üzerine Su-lu Kağan'ın Ahnsi'ni kuşatması bir başka örnektir . Bir diğör örnek ise Kıpçaklar ile Ruslar arasındaki elçilik krizidir. 1093 yılında Kıpçaklar ve Ruslar arasında imzalanan barış antlaşması, kısa bir süre sonra Kıpçaklar'ın Kiev'i yağmalamasıyla bozulmuştur. Bunun ardından tekrar barışı sağlamak adına gönderilen iki Kıpçak elçisi Ruslar tarafından öldürölmüştür (Vardan, 2012, s. 225). Rönesans döneminin öncesinde elçiler genel olarak haber veren, arabuluculuk eden, müzakereleri yürüten, casusluk yapan veya hediye veren olarak görölse de kimi uygarlıklarda bunların bir kısmı olarak görölmüştür. Örneğın Çin Uygarlığı'nda elçiler diğör devletlere haber veren ve onlarla olan ilişkilerde aracılık eden biri olarak görölmüş olup antlaşmaları tek başına müzakere etmek veya imzalamak özelliğine sahip olmamıştır (Berber, 2022, s. 173). Bir başka örnek ise Antik Yunan Uygarlığı'nda elçiler diplomatik faaliyetleri gönüllü olarak yürötmeyi benimsemekten onur duyan kişiler olarak görölmüştür.

Rönesans Döneminden Birinci Dünya Savaşı'na Kadar Olan Süreçte Diplomatik Kariyer Anlayışı

Rönesans'a kadar olan dönem içerisinde geçici olarak yürötülen diplomatik faaliyetler Rönesans döneminden itibaren sürekli olarak yürötmeye başlamıştır. Sürekli elçiliklerin kurulmasıyla birlikte diplomaside kurumsallaşma süreci başlamıştır. Rönesans döneminden önce diplomatik kariyer “elçiler” üzerinden geçici olarak yürötmekteyken konsolosluklar ve dış işleri kurumlarının varlığı oldukça kısıtlıdır. Sürekli elçiliklerin kuruluşu ise 14.yy'ye dayanmaktadır. 14. yüzyılda kurulduğı kabul edilen sürekli elçiliklerin ilk olarak ne zaman ve nerede kurulduğı konusunda birçok farklı görüşler vardır. Örnek olarak Garrett Mattingly'e göre tarihteki ilk sürekli elçiliğın 1341 yılında Bavyera Prensligi'nde kurulan Montava Temsilciğı'dir. Bununla birlikte Mattingly'e göre karşılıklı olarak açılan ilk sürekli elçilik faaliyetlerinin ise 1375-1379 yıllarında birbirlerine sürekli diplomatik temsilcilik açan

Milano ve Montava olduğunu belirtmektedir (Mattingly, 1959, s. 71-72). Matthew Smith Anderson ise 1460'da Savoy'dan Roma'ya gönderilmiş olan elçinin resmi bir şekilde ilk sürekli elçi olduğunu ve sürekli elçiliğin bu dönemden itibaren başladığını belirtmektedir (Anderson, 1993, s. 6-7). Jeremy Black'e göre ise ilk sürekli elçi 1435'te Venedikten'ten Roma'ya atanan Zacharias Bembo'dur (Black, 2010, s. 44). Bu bakımdan ilk sürekli elçiliğin tam olarak ne zaman ve nerede başladığına dair ortak bir görüşün bulunmadığı görülmektedir.

15. yüzyılda İtalya'nın birçok bölgesinde kullanılmakta olan hale gelmiştir. 15. yüzyılda İtalya, Avrupa'nın entelektüel merkezi olarak görülmekteydi. İtalya'daki iyi eğitilmiş, kültürel seviyesi yüksek ve entelektüel olan toplumsal elitlerle birlikte diplomasinin İtalya'da kurumsallaşma süreci hızlandı. Çünkü eğitim seviyesi yüksek olan elitler savaş dışı yollarla ilişkileri yürütmeye daha meyilli oldukları için diplomasini daha çok tercih etmişlerdir (Hamilton & Langhorne, 1995, s. 30). Ayrıca şehir devletlerinin birbirine yakın olması ve şehir devletlerinin birbiriyle aynı dile ve geçmişe sahip olmasıyla birlikte sürekli elçilikler, şehir devletleri arasında yaygınlaşmıştır. 16. yüzyıla gelindiğinde ise sürekli elçilikler, İtalya'dan Kuzey Avrupa ve Batı Avrupa'ya da yaygınlaşmış olup ilerleyen süreçte diğer coğrafyalarda da yaygınlaşmaya başlamıştır. Sürekli elçiliklerin yaygınlaşmasıyla birlikte diplomasinin kurumsallaşma süreci de hızlanmaya başlamıştır (İskit, 2022, ss. 74-78). 16. yüzyıl itibarıyla diplomatik faaliyetler devletlerin dış politikasını yürütmekte olan merkezi ve yerel kurumlar tarafından örgütlenerek düzenlenmeye başlamıştır. Bununla birlikte 16. yüzyılın sonlarından itibaren diplomatik temsilcilikler daha kurumsal ve sağlam örgüt yapısına dönüşerek daha düzgün bir diplomatik hiyerarşi ağı oluşturulmaya başlanmıştır (Kurtaran, 2022, s. 309). 17. yüzyılda diplomatik faaliyetlerde görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilecek profesyonel kariyerli diplomatların yetiştirilmesi süreci hızlanmıştır. Bu süreçte yaşanan diplomatik kariyer alanında yaşanan önemli

gelişmelerden bir diğeri ise diplomatların kendi ibadethanelerinde ve dinlerinde ibadetini yapabileceği prensibinin kabul edilmesi olarak adlandırılan “extraterritorialite” anlayışının yaygınlaşmasıdır. Böylelikle diplomat, kendi dinlerini ve ibadetlerini özgür bir şekilde yapabilmeye başlamıştır. Bununla birlikte 17. yüzyılda diplomatların gidecekleri devlete gitmeden önce görevleri hakkında detaylı bilgiler yazılı olarak verilmeye başlandı. Örneğin büyükelçilerin gidecekleri devletteki görevlerine dair ayrıntılı bilgiler içeren yazılı talimatların verilmesi buna örnektir. 1712 yılında Fransa Dışişleri Bakanlığı tarafından “ilk kalıcı diplomasi okulu” olarak tarihe geçen Academie Politique kurulmuştur (Kurtaran, 2022, ss. 315-327).

1815 yılında gerçekleşen Viyana Kongresi’nden sonra diplomasinin kurumsallaşma süreci hızlanmış olup bununla birlikte diplomatik kariyer anlayışında önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Bunlardan birincisi eşitlik esasına dayanan diplomasi kurallarının geliştirilmesidir. İkincisi ise diplomatik temsilcilerin ilk kez sınıflandırılmış olmasıdır. Sınıflaştırmayla birlikte hiyerarşik olarak ilk sırada büyükelçiler ve papalık temsilcileri gelmiş, ikinci sırada diplomatlar yer almış, üçüncü sırada ise büyükelçinin olmadığı zamanda görevlendirilmiş olan maslahatgüzarlar yer almıştır. Üçüncüsü ise diplomasinin ilk kez kendi kuralları olan bir meslek dalı olduğu kabul edilmiştir. Diplomasinin kendi kuralları olan bir meslek dalı olarak kabul edilmesinin beraberinde diplomatik kariyere yönelik teknik konular, dil, temsil etme gibi hususlarda detaylı olarak düzenlemeler yapılmıştır (Jane, 2014, ss. 10-59).

1818 yılında Aix-la-Chapelle Kongresi’yle birlikte ise diplomatik kariyerde temsilcilerin sınıflandırılması meselesi yeniden tartışılmış olup aynı sınıfta olan temsilcilerin arasındaki protokol sorununun çözülmesine yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte Aix-la-Chapelle Kongresi’nde protokolün diplomatların bağlı olduğu devletin gücüne ve prestijine göre olmaktan ziyade bulunduğu devletteki hizmet süresine göre düzenlenmesine yönelik karar verilmiştir.

Böylelikle Aix-la-Chapelle Kongresi'yle birlikte diplomatik protokol konusunda da gelişme kaydedilmiştir (Gönlübol, 1978, s. 118).

Diplomasisinin kurumsallaşma süreci içerisinde dışişleri bakanlıkları da kurulmaya başlanmıştır. İlk olarak Fransa'da 1626'da "Secrétairerie d'État" adıyla dışişleri bakanlığı kurulmuştur (France Diplomatie, t.y.). Ardından Portekiz'de 1736'da "Secreteria de Negócios Estrangeiros e da Guerra" adıyla kurulmuştur (Portal Diplomatico, t.y.). İngiltere'de 1782'de "Foreign Office" adıyla kurulmuştur (National Archives, t.y.). Zaman içerisinde diğer devletlerde de dışişleri bakanlıkları kurulmuştur. Böylelikle diplomatik kariyer dışişleri bakanlığı çerçevesinde toplanmış olup devletlerarası diplomatik faaliyetlerin merkezi haline gelmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş'ın Sonuna Kadar Olan Dönemde Diplomatik Kariyer Anlayışı

1815 Viyana Kongresi'yle birlikte oluşturulan güç dengesi ve barış süreci 1830-1848 ihtilalleri, Metternich Sistemi'nin zayıflaması, milliyetçilik hareketlerinin yaygınlaşması, ham madde ve pazar arayışında olan devletlerin birbiriyle savaşa girme noktasına gelmesi gibi sebeplerinden dolayı I. Dünya Savaşı'yla birlikte sonlanmıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun veliahdı Franz Ferdinand'ın bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesiyle 1914'te başlayan I. Dünya Savaşı, İtilaf Devletleri'nin zaferiyle 1918'de sonlanmıştır. Savaşta 8.5 milyon asker ve 13 milyona yakın sivil hayatını kaybetmiştir (World War, t.y.) . Savaşın sonunda Milletler Cemiyeti kurulmuştur. Milletler Cemiyeti'nin kurulmasıyla uluslararası örgütlerin diplomasideki yeri ve etkinliği artmaya başlamıştır. Böylelikle diplomatik kariyer, artık devletlerarası dış temsilciliklerle yürütülmenin yanında uluslararası örgütlerle de yürütülmeye başlamıştır. Bununla birlikte savaş sonunda Wilson İlkeleri'nin kabul edilmesiyle birlikte "açık diplomasi" anlayışı yaygınlaşmaya başlamıştır. Bunun beraberinde diplomaside hâkim olan realizmin yerini idealizm almıştır. Fakat İkinci Dünya

Savaşı'nın ortaya çıkmasıyla idealizm başarısız olmuştur (Çelenk, t.y.).

Savaş esnasında diplomatik faaliyetlerin yürütülmesinde profesyonel diplomatların yanında siyasi veya mesleki konumlarından ötürü uygun görülmüş olan bazı kişiler de diplomat olarak görevlendirilmiştir. İngiliz İşçi Partisi'nin önde gelen isimlerinden biri olan Sir Stanford Cripps'in SSCB'ye, Verdun kahramanı olan Mareşal Petain'in Franko iktidarındaki İspanya'ya ve Weimar şansölyelerinden Franz Von Papen'in Türkiye'ye büyükelçi olarak gönderilmesi buna örnektir (İskit, 2022, s. 164).

1939-1945 yıllarında süren, 15 milyon asker ve 45 milyona yakın sivilin hayatını kaybettiği II. Dünya Savaşı'yla birlikte uluslararası sisteme önemli değişimler meydana gelmiştir. Faşizm ve Nazizm sona ermiştir. Uluslararası sistem, Doğu Bloğu ve Batı Bloğu olarak ikiye ayrılmıştır. Çift kutuplu sistem ortaya çıkmış olup bunun beraberinde “Soğuk Savaş” olarak adlandırılan ve 1991 yılında SSCB'nin dağılmasına kadar süren “Soğuk Savaş Dönemi” başlamıştır. İki blok arasında yaşanan diplomatik faaliyetler “soğuk savaş diplomasisi” olarak tanımlanmıştır. Bu dönemde diplomatik kariyer ise iki kutup etrafında şekillenmiştir. Örneğin Doğu Bloku'nun diplomatları gizemli, derin ve içine kapanık bir yaşam sürdürmeye çalışmış olup duvarlarla örülü üst düzey güvenli lojmanlarda yaşamıştır. Bununla birlikte Doğu Bloku'nun diplomatları bulundukları devletlerle veya blok dışındaki devletlerle tek başına ilişki kurmamaya özen göstermiş ve ziyaretlere en az iki kişilik grup olarak gitmişlerdir. Her iki bloğun diplomatları da birbirlerini kendi ideolojileri perspektifinde değerlendirmiştir. Örneğin Doğu Bloku'nun diplomatlarına göre Batı Bloğunun diplomatları “dünyayı kapitalist ve emperyalist emellerine alet etmeye çalışan devletlerin hizmetlileri” olarak görülmekteyken Batı Bloku'nun diplomatlarına göre ise Doğu Bloku'nun diplomatları “komünist ajanlar” olarak tanımlanmıştır (İskit, 2022, ss. 164-171).

Soğuk Savaş döneminde mekik diplomasisi, zorlayıcı diplomasi, nükleer diplomasi, kültür diplomasisi ve çevre diplomasisi gibi çeşitli diplomasi türleri de yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte Soğuk Savaş döneminde diplomasi bağlamında devlet liderlerinin, diplomatların ve diplomatik temsilcilerin birbiriyle iletişim kurma süreçleri de çeşitlenmiştir. Bu dönemde teknolojik gelişmelerin artmasıyla birlikte telefon veya faks yoluyla iletişim süreci hızlanmıştır. Böylelikle diplomatların kendi ülkelerine raporları göndermesi ve bulunduğu devletteki dışişleri temsilcilikleri veya devlet birimleriyle iletişim kurması kolaylaşmıştır. Bununla birlikte bu dönemde televizyon ve radyonun yaygınlaşmasıyla birlikte diplomatlar, bulundukları ülkede yaşanan gelişmeleri daha kolay takip edebilir hale gelmiştir. Bu dönemde Birleşmiş Milletler'in de uluslararası sistemde ve devletlerin birbiriyle diplomasisinde etkin hale gelmesiyle diplomaside devlet dışı aktörler de yer almaya başlamıştır. Örneğin devletler, herhangi bir devletle veya devletlerle yaşadığı problemi diplomatlar aracılığıyla BM ile iletişime geçerek çözmeye çalışmaya başlamış olup BM bünyesinde örgütün amaçlarına yönelik diplomatik faaliyetler yürütmekle görevlendirilen personellerin sayısı artmaya başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde Doğu ve Batı Bloku'nun arasındaki rekabetin beraberinde ortaya çıkan yeni devletlerle birlikte diplomat, ajan ve dışişleri temsilciliklerinde çalışan personellerin sayısı da önemli ölçüde artmıştır. Bununla birlikte diplomatik kariyer alanında büyükelçilikler, konsolosluklar ve daimi temsilciliklerin faaliyetleri ve etkinliği artmıştır. 1961 yılında yapılan Diplomatik İlişki ve Bağışıklıklara İlişkin BM Konferansı'nda kabul edilen kurallarla diplomatik protokoller de geliştirilmiştir. Aynı zamanda 1961 Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi ile diplomatlara tanınan haklar, ayrıcalıklar ve muafiyetler büyük oranda netleştirilmiş olup kişi dokunulmazlığı, bina dokunulmazlığı ve haberleşme dokunulmazlığı olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır (Gönlübol, 1978, s. 118).

Soğuk Savaş Sonrasında Diplomasi ve Yeni Nesil Diplomatiği Anlayışı

Dijitalleşmenin etkisiyle pek çok alanda değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir. Bunlardan biri ise diplomasiyi. Geleneksel diplomasi, dijitalleşmenin beraberinde artık dijital teknolojiler ve sosyal ağlar üzerinden yürütülen dijital diplomasiye (diğer adıyla e-diplomasiye) evrilmiştir. Günümüzde dijital diplomasiye yönelik birçok farklı bakış açısı bulunmaktadır. Örneğin Prof. Dr. Corneliu Bjola'ya göre dijital diplomasi, yeni dijital teknolojilerin diplomasiye hedepleri gerçekleştirme desteklemek için kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Bjola, 2018, s. 1). Dr. Marcus Holmes'a göre ise dijital diplomasiyi uluslararası siyasi sistemi dönüştüren bir unsur olarak görülmektedir (Holmes, s. 199). Prof. Dr. Eytan Gilboa'ya göre ise dijital diplomasi, sosyal ağlar başta olmak üzere bilgi ve iletişim teknolojilerinin diplomasi ve dış politikadaki etkisidir (Gilboa, 2016, s. 540).

Dijital diplomasiyle birlikte diplomatların interneti kullanımı yaygınlaşmaya başlamış olup aynı zamanda dijital ortamda kamu diplomasisini etkili bir şekilde yönetmek ve kamuoyu oluşturmak gayesiyle sosyal medya platformlarını yaygın bir şekilde kullanmaya başlamıştır. Günümüzde devletler Facebook, Instagram ve X gibi sosyal medya platformlarında dışişleri bakanlıklarına ait sosyal medya hesabı da oluşturarak diplomatik faaliyetler yürütmektedir. Devletler sosyal medya platformları, web sitesi, mobil uygulamalar ve çevrimiçi iletişim teknolojileri gibi sosyal ağlarında bulunan dışişleri bakanlığının resmi hesabı üzerinden özellikle kamuoyunu anlık bilgilendirmekle birlikte etkilemek, yönlendirmek ve ikna etmek amaçlı içerikler üreterek de dijital kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütmektedir. Bu durum diplomasiye şeffaflık ilkesine göre hareket etme anlayışını da arttırmış olup devletlerin sosyal ağlar üzerinden kitlelerden gelen geri bildirimleri daha hızlı ve kolay alabilmesine imkan tanımıştır. Bu durum dijital diplomasiyi yürütenlerin kitlelerle daha iyi bir şekilde iletişim kurabilmesini, iş birliği inşa etmesini ve ilişkileri sürdürmesini de beraberinde

getirmiştir (Manor, 2018, ss. 7-9). Aktörlerin sosyal ağlar üzerinden kitlelerle iletişime geçerek dış politikaya yönelik siyasi kararlarda onlardan destek arayabilmesi de buna bir örnektir (Bjola, 2018, s. 5). Bununla birlikte Dijital diplomasinin devletlerin dış politikadaki belirleyici bir hale gelmesiyle birlikte diplomatlara yeni yetki alanları ve görevler ortaya çıkmıştır. Siyasi tecrübeyle birlikte dijital okuryazarlık ve dijital beceriyi sentezleyebilecek yeni nesil diplomat anlayışı başlamıştır (Gürdal, 2021, s. 114). Diğer bir deyişle sosyal medya platformları, web siteleri, mobil uygulamalar ve sanal ortamlar üzerinde diplomatik faaliyet yürütebilecek, dijital mecralarda beceri ve okuryazarlığa sahip olabilecek yeni nesil diplomat anlayışı ortaya çıkmıştır.

Yeni nesil diplomat anlayışında diplomatların görevinde bulunan konular farklı aktörler tarafından yürütölmeye başlanmıştır. Dışışleri Bakanlığı'nda çalışan bir diplomattan daha fazla etkili olabilen blogger veya sosyal medya fenomenlerinin ortaya çıkması örnektir (Gürdal, 2021, s. 119). Sosyal medya platformlarında etkinliği yüksek olan kanaat önderleri, sivil toplum örgütleri, küresel işletmeler, baskı – çıkar grupları, medya ve haber ajansları gibi aktörlerin de diplomasiye dahil olmuştur. Bu bakımdan günümüzde diplomatlık mesleği oldukça karmaşık bir duruma gelmiştir.

Sosyal medya platformları üzerinde kamuoyu, diplomatik gelişmelere yönelik anlık tepkiler verebilmekte olup bu yüzden devletlerin diplomasisinde de etkili bir hale gelmiştir. Bunun yanı sıra diplomaside diplomatlardan ziyade kanaat önderi olan kişiler bile dahil olabilmektedir. Günümüzde milyonlarca kişi tarafından sosyal medya platformları üzerinden herhangi bir konu hakkında ortaklaşa şekilde belirlenen hashtag'ler üzerinden destek veya tepki paylaşımları yaparak anlık olarak sanal baskı grubu oluşturabilmektedir. Oluşturulan sanal gruplar devletlerin dış politikasını, dijital kamu diplomasisi faaliyetlerini ve diplomatik faaliyetlerini de olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu durum kamuoyunun da günümüzde özellikle dijital alanda

devletlerin diplomasisinde ne kadar önemli bir konuma geldiğini de göstermektedir. Bu bağlamda devletlerin dış politikasını belirlemek, korumak veya geliştirmek amacıyla sosyal medya platformlarında kamuoyunu takip edebilecek ve raporlayabilecek personellere de ihtiyaç bulunmaktadır.

Dijitalleşmeyle birlikte diplomasiyle ilgili son gelişmeleri bilgilendirmek, kariyer fırsatlarını yayınlamak, büyükelçilik ve konsoloslukla ilgili bilgilendirmek veya işlemleri yürütmek gibi çeşitli amaçlarla dışişleri bakanlığının resmî web sitesi ve mobil uygulaması oluşturulmuştur. Bu bakımdan dışişleri bakanlığının faaliyetleri web sitesi veya mobil uygulama üzerinden yürütülebilmektedir. İlk zamanlarda dışişleri bakanlıklarının web sitesi üzerinden yürütülmüştür. Örneğin T. C. Dışişleri Bakanlığı'nın ilk zamanlarında bakanlığın yapısı, dış politikayla ilgili gelişmeler, basın açıklamaları, konsolosluk, diplomatik kariyer ve bununla ilgili yapılacak olan sınavlar hakkında sadece bilgilendirme amaçlı paylaşımlar yer almıştır. Bunun sebebi ise dışişleri bakanlıklarının web sitelerinin kurulmaya başladığı zamanlarda Web 1.0 döneminin hâkim olmasıdır. Web 1.0 dönemi, 90'lı yıllarda yaygınlaşmış olup web sitesinde yönetici haricinde kimsenin içerik üretmediği, web reklamcılığının henüz gelişmediği, kullanıcıların okuyucu olduğu tek taraflı bir iletişime dayalı dönemdir. Bu yüzden Web 1.0 döneminde dışişleri bakanlığı, web sitelerinde sadece bilgilendirme amaçlı paylaşımlar yapılmıştır.

2000'li yıllara gelindiğinde ise kullanıcıların içerik üretebildiği, diğer kullanıcılarla anlık ve kolay etkileşim kurabildiği, sosyal medya ve forum sitelerinin önem kazandığı Web 2.0 dönemine geçiş yapılmıştır. Web 1.0 döneminde tek taraflı bir iletişimden Web 2.0 döneminde ise iki yönlü iletişime geçilmiştir. Web 2.0 döneminde kullanıcılar web siteleri üzerinde paylaşım yapabilecek, etkileşim kurabilecek ve içerik üretebilecek hale gelmiştir. Bununla birlikte Web 1.0 döneminde web site sayısı 100 bin iken Web 2.0 döneminde 100 milyona yükselmiş olup Web 1.0 döneminde kullanıcı sayısı 50

milyon iken Web 2.0 döneminde ise 1 milyar üzerine çıkmıştır (Gupta & Singh, t.y.) . Bu sayede kullanıcılar, web siteleri üzerinden işlem yapabilir hale gelmiştir. Örneğin Web 2.0 dönemiyle birlikte kullanıcılar, dışişleri bakanlığına bağlı web site üzerinden konsolosluk işlemlerini web sitesi üzerinden yürütebilir hale gelmiştir. 2010'lu yıllarda mobil uygulamaların yaygınlaşmasıyla birlikte ise kullanıcılar konsolosluk işlemlerini mobil uygulamalar üzerinden yürütebilir hale de gelmiştir.

Dijitalleşmenin beraberinde dijital teknolojilerde yer alan verilerin çalınması, verilerin kötüye kullanımı ve veri gizliliği politikasına aykırı hareket edilmesi gibi sorunlarla siber güvenliğin önemi artmıştır. Bununla birlikte siber güvenlik, diplomasi alanında kazanmıştır. Dijital diplomatik faaliyetler çeşitli siber saldırılara karşı zarar görebilme potansiyeline sahiptir. Hackerlar tarafından diplomatik faaliyetlerde yer alan bilgilerin sızdırılması veya değiştirilmesine yol açabilmektedir. Dışişleri temsilciliklerinin iletişim ağlarının çökertilmesi, diplomatik görüşmelerin sızdırılması, dışişleri temsilciliklerinin web sitelerinde ve mobil uygulamaların çökertilmesi veya burada yer alan verilerin sızdırılması gibi riskler de bulunmaktadır. 2019 yılının Şubat ayında hackerlar tarafından Pakistan Dışişleri Bakanlığı'nın web sitesine erişimin birçok ülkede çökertilmesi buna örnektir (DAWN, 2019) . Dışişleri bakanlığının web sitesine, mobil uygulamasına veya sosyal medya hesaplarının çökertilmesi bakanlığın yürüttüğü işleri aksamasına bu bağlamda olumsuz etkilemesine neden olmaktadır.

Dışişleri temsilciliklerinin, diplomatların, devlet yetkilileri veya liderlerinin sosyal medya hesapları da hackerlar tarafından çökertilebilmektedir. Hatta bu durum, çalınan sosyal medya hesabından yapılan paylaşımlarla devletlerarası ilişkilerde gerginlikler yaşanmasına da neden olabilmektedir. 2020 yılının Mart ayında hackerların İsrail Savunma Bakanı Naftali Bennett'in X hesabını çalması buna örnektir. Bennett'in hesabını çalan hackerlar, kendisinin sosyal medya hesabında "Filistin'e özgürlük" yazılı bir

paylaşım yapılmıştır (TRT Haber, 2020). Ayrıca Bennett'in hesabında İstiklal Marşı'nın sözlerinin bir kısmını yazdıkları ve Türk bayraklı tweetler de paylaşmıştır (BBC, 2020). Bu paylaşımlar kısa bir süreliğine de olsa Türkiye ile İsrail arasındaki diplomatik ilişkilerin de gerginleşmesine sebep olmuştur. Bu gibi durumlardan dolayı siber güvenliği arttırmaya yönelik mekanizmaların geliştirilmesi için çalışmalar diplomaside arttırılmaya başlanmış olup diplomatik kariyer bağlamında siber güvenliğe daha fazla önem vermesine neden olunmuştur. Bunun için siber güvenliği sağlamak ve geliştirmek amacıyla dışişleri temsilcilikleriyle de koordineli bir şekilde çalışan siber güvenlik birimleri, başkanlıkları veya teşkilatları kurulmuştur. 8 Ocak 2025'te Türkiye'de kurulan Siber Güvenlik Başkanlığı buna örnektir (Resmî Gazete, 2025, ss. 1-5).

Dijitalleşmeyle birlikte kullanıcılar arasında sanal ortamları üzerinden mesajlaşabilme, sesli konuşabilme ve görüntülü görüşebilme olanakları da gelişmiştir. Bu gelişmenin sayesinde dışişleri temsilcilikleri, sanal ortamlar üzerinden toplantı veya görüşmeler düzenlemeye başlamıştır. Bununla birlikte sanal toplantı veya görüşmeler, özellikle COVID-19 salgınında daha fazla yaygınlaşmıştır. Bu dönemde diplomatik müzakerelerin sanal ortamlar üzerinden yürütülmesine sıklıkla başvurulmuştur. 6 Haziran 2020'de T. C. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın AB üye ülkelerinin büyükelçileriyle gerçekleştirdiği video konferans buna örnektir (T. C. Sağlık Bakanlığı, 2020). 1950'den bu yana 9 Mayıs'ta kutlanan ve tarihte Avrupa entegrasyonunun temellerin atıldığı gün olarak görülen Avrupa Günü'nün (diğer adıyla Schuman Bildirgesi) 70.yıl kutlamalarının COVID-19 salgınından dolayı sanal ortamlarda açık oturum yapılarak kutlanması buna bir başka örnektir (Hedling, 2024, s. 9). Sanal ortamlar üzerinden diplomatik müzakerelerin gerçekleştirilmesi, COVID-19 salgınından sonra da yaygın olarak kullanılmaya devam etmektedir. 21 Ocak 2025'te Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Xi Jinping ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin arasında gerçekleştirilen video konferans

buna örnektir (Le Monde, 2025). 5 Ağustos 2023'te T. C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Malezya Başbakanı Enver İbrahim ile gerçekleştirdiği video konferans görüşmesi de bir başka örnektir (T. C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2023). Bu durum diplomatik kariyerde bir başka görev alanı ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda diplomatlar için sanal ortamlar üzerinden görüşmeler yürütmek artık yerleşik bir yöntem haline gelmiştir.

90'lı yıllarda internet teknolojisinin gelişmesiyle birlikte e-posta teknolojisi de yaygınlaşmaya başlamıştır. Kullanıcıların birbirine e-posta göndermeye başlamasıyla birlikte iş hayatında ve devlet idarelerinde de kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte diplomatik müzakereler ve faaliyetler de e-posta yoluyla yürütülmeye çalışılmıştır. Bununla ilgili ilk diplomatik e-posta, 1994 yılında ABD Devlet Başkanı Bill Clinton'a İsveç Devlet Başkanı Carl Bildt tarafından e-posta gönderilmesidir (National Museum of American Diplomacy, 2013). Zaman içerisinde Hotmail ve Yandex Mail gibi e-posta platformlarının oluşturulmasıyla e-postanın kullanımı gelişmiş olup buna paralel olarak yaygınlaşmıştır. Günümüzde e-posta devletlerin ya da uluslararası örgütlerin dışişleri temsilcilikleri arasında hızlı ve kolay yazışma veya bilgi paylaşımı sağlayan bir araç olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Bununla birlikte e-posta yoluyla konsolosluk ile vatandaş arasındaki iletişimi hızlı ve kolay bir şekilde yürütmek için de kullanılmaktadır.

Sosyal medya platformlarının, mobil uygulamalarının ve web sitelerin zamanla küresel bilgi akışını şekillendiren başlıca alanlardan biri haline gelmesiyle teknoloji şirketleri yalnızca ticari bir kuruluş olarak görülmekten ziyade diplomasiye yön veren aktörlerden biri haline gelmeye başlamıştır. Bu durum devletlerin teknoloji şirketleriyle diplomatik ilişkiler yürütmeye başlamasına neden olmuştur. 26 Ocak 2017'de Danimarka Dışişleri Bakanlığı tarafından Microsoft, Google ve Apple gibi teknoloji şirketlerine teknoloji büyükelçisi atanacağı duyurulmuştur (Jarlner & Koch, 2017). Aynı yılın mayıs ayında Danimarka Dışişleri Bakanlığı

tarafından Casper Klynge adlı diplomat ilk teknoloji büyükelçisi olarak atanmıştır. Bu gelişmenin beraberinde teknoloji diplomasisi adlı yeni bir kavram ortaya çıkmış olup teknoloji elçilikleri kurulmaya başlanmıştır. 2020 yılında İngiltere Dışişleri Bakanlığı tarafından Joe White adlı diplomat teknoloji büyükelçisi olarak atanmıştır. Bununla birlikte Avusturya, Fransa, Hollanda ve Estonya gibi devletler de teknoloji elçiliklerini kurmaya başlamıştır. Oxford Üniversitesi'nin diplomatik çalışmalar doçenti Corneliu Bjola, yaptığı araştırmalar neticesinde dünya çapında 20'den fazla teknoloji elçisi olduğunu belirtmektedir (Tech Monitor, 2021).

Günümüzde devletlerin ve devlet dışı aktörlerin arasında yaşanan teknolojik yarış, küresel rekabetin odak noktası haline gelmiş olup bu yarış içerisinde teknolojik gelişmelere daha kolay ve hızlı uyum sağlayabilen taraflar güçlenmekte olup uyum sağlamayan taraflar ise zayıflamaktadır. Bu yüzden teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilme sürecinde teknoloji elçilerinin atanmasıyla kolaylaşmaktadır. Teknoloji elçiliklerinin kurulmasıyla birlikte devletler, teknoloji şirketlerinin imkanlarından daha kolay haberdar olabilmektedir. Bu bağlamda günümüzde teknoloji elçiliklerinin yeni nesil diplomat anlayışında önemli bir yerde olduğu görülmektedir.

Sonuç

Çalışmada diplomasinin tarihsel gelişiminin başlangıcından itibaren günümüze kadar olan süreç içerisinde diplomatik kariyerde pek çok değişim ve dönüşüm yaşadığı görülmektedir. İlk Çağ'da geçici olarak yürütülen, henüz kurumsallaşmamış ve personellerin “elçi” olarak tanımlandığı diplomatik kariyer Rönesans'tan itibaren 20.yy'ye kadar olan süreç içerisinde kurumsallaşan, sürekli olarak yürütülen, personellerin “diplomat” olarak adlandırıldığı bir dönüşüm geçirmiştir. 20. yy'de ise Milletler Cemiyeti'nin kurulmasıyla uluslararası örgütler de diplomasiye dahil olmuş ve birçok yeni diplomasi türleri de ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş

döneminin sona ermesiyle dijitalleşme süreci hızlanmış olup tek yönlü iletişimin olduğu, kullanıcıların pasif olduğu ve sınırlı erişim hizmeti özelliklerinin olduğu Web 1.0 dönemiyle birlikte diplomasinin dijitalleşmesi sürecinin temelleri atılmıştır. Çift yönlü iletişimin olduğu, kullanıcıların aktif olduğu ve erişim hizmetinin genişlediği Web 2.0 dönemine geçilmesiyle birlikte sosyal ağlar yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte Web 2.0 döneminin getirdiği yeniliklerden diploması de etkilenmiş olup yeni nesil diplomat anlayışı ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda çalışmada elçilikle başlayan diplomatik kariyerin Rönesans döneminden sonra diplomatlığa dönüştüğü ve dijitalleşmeyle birlikte karmaşık ve geniş kapsamlı bir hale geçerek yeni nesil diplomatlığa evrildiği sonucuna varılmıştır. 21. yy.'a kadar geleneksel diplomatik yöntemlerle ve diplomatlar aracılığıyla yürütülen diplomasinin 21.yy itibarıyla artık dijital ortamlar üzerinden prosedürlere ve kurallara gerek duyulmadan anlık ve hızlı bir şekilde yürütülebilir hale geldiği sonucuna da varılmaktadır.

Yeni nesil diplomatlık anlayışıyla birlikte diplomatların diplomatik görüşmeleri çevrimiçi platformlar üzerinden yapabildiği, diplomatik yazışmaları e-posta gibi dijital teknolojiler aracılığıyla yürütebildiği ve sosyal medya üzerinden diplomasıyla ilgili bilgilendirmeleri yapabildiği bir döneme geçilmiştir. Hatta diplomatlar, sosyal medya platformları üzerinden kamuoyunu anlık yönlendirebilmek, etkilemek ve ikna etmek adına içerikler paylaşabilir hale gelmiş olup bu bağlamda dijital kamu diploması faaliyetlerine yoğunlaşmıştır. Yeni nesil diplomat anlayışında artık sadece diplomatların değil sivil toplum örgütleri, kamuoyu, kanaat önderleri, bireyler, küresel işletmeler, medya, baskı – çıkar grupları ve haber ajansları gibi aktörlerin de diplomasıye yön verdiği görülmektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular neticesinde yeni nesil diplomat anlayışında öne çıkan temel odak alanları sosyal medya, web sitesi , mobil uygulamalar, siber güvenlik, sanal görüşmeler, dijital yazışma

ve e-posta teknoloji elçilikleridir. Sonuç olarak diplomatlık, dijitalleşmeyle birlikte oldukça kapsamlı, geniş ve karmaşık bir hale gelmiştir. Ayrıca dijitalleşmenin her geçen gün daha çok gelişmesi ve sosyal medya platformlarının daha çok yaygınlaşmasının beraberinde gelecekte yeni nesil diplomatlık anlayışının geleneksel diplomatlık anlayışından daha etkin bir hale geleceği de görülmektedir.

Extended Summary

The origins of diplomacy date back to the Ancient. In addition, diplomacy was conducted ad-hoc by envoys until the Renaissance. With the Renaissance, diplomacy was conducted as permanent. In addition, it was started that envoys was appointed by foreign ministries, and envoys was referred to as “diplomat” within the diplomatic career. With developments such as the Peace of Westphalia in 1648, the Congress of Vienna in 1815, and the Congress of Aix-la-Chapelle in 1818, diplomacy became institutionalized, diplomatic representatives began to be classified, the duties of diplomatic representatives were expanded, and rules and procedures of diplomatic representatives were formalized.

After the First World War, with the establishment of League of Nations, international organizations began to emerge as new actors in diplomacy. After the Second World War, with the establishment of United Nations, the influence and importance of international organizations increased in diplomacy. During the Cold War, various types of diplomacy became prevalent, such as shuttle diplomacy (e.g., Henry Kissinger’s negotiations between Egypt and Israel in 1979), coercive diplomacy (e.g., the Cuban Missile Crisis), presentative diplomacy (e.g., the Cyprus Conflict), and trilateral diplomacy. After the Cold War, the use of digital technologies increased and globalization became widespread. In the 2000s, with the increasing of internet usage, the spread of social networks, and the growing influence of the virtual world, diplomacy also became digitalized.

Today, diplomacy has become that which can be conducted within the frameworks both understanding of traditional diplomat and understanding of next-generation diplomat. The understanding of traditional diplomat refers to conducting diplomacy through embassies, consulates, and permanent representations. The understanding of next-generation diplomat also refers to conducting

diplomacy through digital technologies such as social media platforms, websites, mobile applications, and online communication tools. In the understanding of traditional diplomat, representatives are diplomat who working within the ministry of foreign affairs. However, in next-generation diplomat, not only diplomat working within the ministry of foreign affairs, but also opinion leaders, pressure and interest groups, civil society organizations, news agencies, media outlets, and public opinion are diplomatic representative. In this context, in the study will be addressed emergence possess, characteristics and current place of the next-generation diplomat.

In the first part of this study is addressed the historical developments of diplomacy from the Ancient to the Renaissance and the characteristics of a diplomatic career during this period. In the second part of this study is addressed the historical developments of diplomacy from the Renaissance to the First World War, and the characteristics of a diplomatic career during this period. In this part also is touched transformation from envoy to diplomat, establishment process ministry of foreign affairs, and the institutionalization of diplomacy. In the third part of this study is addressed the historical developments of diplomacy from World War I to the end of the Cold War, and the characteristics of a diplomatic career during this period. In the fourth part of this study is addressed the historical development of diplomacy from the end of the Cold War to the present day and the characteristics of a diplomatic career during this period. In this part is also addressed the understanding of next-generation which emerged with the spread and development of digitalization.

In this study was utilized the literature review technique as a data collection method, and also benefited from various written sources such as documents, articles, and books that would contribute to the study. To evaluate the suitability of the obtained sources for the study, the document analysis technique was used. In this study,

academic databases such as Google Scholar, Dergipark, and the YOK National Thesis Center, as well as search engines like Google and Yandex, were used in the literature review process. Also in the literature review, keywords such as diplomacy, next-generation diplomatic history, digital diplomacy, Web 2.0 and diplomacy, next-generation diplomat, diplomat, public diplomacy, digital public diplomacy, and traditional diplomacy were used.

In this study, they are addressed that research questions which “What are the characteristics of the diplomatic career in the Ancient and the Medieval periods?”, “What are transformations and changes have occurred in the diplomatic career from the Renaissance to the present day?”, “How did transition to the understanding of traditional diplomat?”, “How did transition from the understanding of traditional diplomat to the understanding of next-generation diplomat?” and “What are characteristics of the understanding of next-generation diplomat?”. The scope of the study covers the evolution of diplomacy from its earliest stages to the present and analyzes the transformations in diplomatic careers within its historical development. In this context, the significance of this study is that it addresses the transformation of diplomatic careers from the Ancient to the present day. The study is also important in that it shows the transition process from embassy to diplomat, the changing perspective on diplomacy from the past to the present, the digitalization of diplomacy, and the effects of the understanding of next-generation diplomatic that has emerged with e-diplomacy.

Kaynakça

- Akman E., & Okyay, Z. (2022). Digital Public Diplomacy Social Media Use Tendency and Content Distribution of the Embassy of the Republic of Turkey in Bishkek. *Maintaining International Relations Through Digital Public Diplomacy Policies and Discourses* (pp. 107-120). IGI Global.
- Anderson. M. S. (1993). *The Rise of Modern Diplomacy*. London, Longman.
- BBC (2020, 7 Mart). *İsrail Savunma Bakanı Bennett'in Twitter hesabı hacklendi, hesaptan İstiklal Marşı paylaşıldı*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-51781716>
- Berber, O. (2022). Erken Dönemlerden XIII. Yüzyıla Kadar Türklerde ve Çin'de Diploması: Kurumsal Yapı, Benzerlikler ve Farklılıklar. A. Dönmez (Ed.). *İlk Çağ'dan Viyana Kongresi'ne Diplomasi* (pp. 137-183). Altınordu Yayınları.
- Berrardi Immigration Law (t.y.). *What's the Difference between an Embassy and a Consulate?*, <https://berardiimmigrationlaw.com/whats-the-difference-between-an-embassy-and-a-consulate>
- Black, J. (2010). *A History of Diplomacy*. London, Reaction Books.
- Bjola, C. (2018). Digital Diplomacy 2.0: Trends and Counter-Trends. *Revista Mexicana de Política Exterior*. (113). 1-14.
- Çelenk, A. A. (t. y.). *İdealizm (Uluslararası İlişkiler)*. TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/idealizm_uluslararasi_iliskiler
- DAWN (2019, 16 Şubat). *Ministry of Foreign Affairs website hacked, inaccessible in several countries*. <https://www.dawn.com/news/1464217>
- Encyclopedia Britannica (t.y.). *World War I*. <https://www.britannica.com/event/World-War-I>
- Erdem, G. & Akdevelioğlu, A. (2022). Erken Modern Dönemde Avrupa'da Diplomasinin Evrimi (1450–1468). A. Dönmez (Ed.), *İlk Çağ'dan Viyana Kongresi'ne Diplomasi* (pp. 255–301). Altınordu Yayınları.
- France Diplomatie (t.y.). *Our History From the Louvre to the Quai d'Orsay*. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/the-ministry-and-its-network/the-work-of-the-ministry-for-europe-and-foreign-affairs/discover-the-ministry-history-virtual-touretc/our-history/>
- Gilboa, E. (2016). Digital Diplomacy. C. M. Constantinou, P. Kerr ve P. Sharp (Ed.), *The SAGE Handbook of Diplomacy* (pp. 540-552). SAGE Publications.
- Gönlübol, M. (1978). *Uluslararası Politika : İlkeler, Kavramlar, Kurumlar*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

- Gupta, D. & Singh, S. K. (t.y.). *Evolution of the Web 3.0 : History and the Future*. Insights Tech Info, <https://insights2techinfo.com/evolution-of-the-web-3-0-history-and-the-future/>
- Gürdal, E. (2021). Dijital Diplomatlar: Dijital Diplomaside Yeni Nesil Diplomatlar. *Akademik İzdüşüm Dergisi*. 6 (1). 114-127.
- Hedling, E. (2024). Diplomatic Representation and Online/Offline Interactions: EU Coordination and Digital Sociability. *International Studies Quarterly*. 68. 1-12.
- Holmes, M. (2015). *Digital Diplomacy: Theory and Practice (Routledge New Diplomacy Studies) Kindle Edition*. New York. Routledge.
- İskit, T. (2022). *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kuramları ve Uygulaması*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Jane, M. (2014). *Pre-Westphalian ve Westphalian Dönemden Post- Westphalian Döneme Geçerken Diplomasinin Değişen Rolünün Analizi* (Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=sY7m19PfcL6F1NUw-cr80KV1Vh274EMpSSStS_RDpQe51xwVQyR-qtQRG-MMUTEfS.
- Jarlner, M. & Koch, T. Ø. (2017, 26 Ocak). *Danmark får som det første land i verden en Digital Ambassadør, Politiken*. <https://politiken.dk/internationalt/art5806849/Danmark-f%C3%A5r-som-det-f%C3%B8rste-land-i-verden-en-digital-ambassad%C3%B8r>
- Kurtaran, U. (2022). Westphalia Antlaşması'ndan Fransız İhtilali'ne kadar Diplomasinin Tarihsel Gelişimi. A. Dönmez (Ed.), *İlk Çağ'dan Viyana Kongresi'ne Diplomasi* (pp. 301–343). Altınordu Yayınları.
- Hamilton, K. & Langhorne R. (1995). *The Practice of Diplomacy: It's Evolution, Theory and Administration*. London. Routledge.
- Le Monde (2025, 21 Ocak). Putin and Xi praise ties, hours after Trump sworn in. https://www.lemonde.fr/en/international/article/2025/01/21/putin-and-xi-praise-ties-hours-after-trump-sworn-in_6737255_4.html
- Manor, I. (2018). The Digitalization of Diplomacy: Toward Clarification of a Fractured Terminology. Working Paper No 2. *Oxford Digital Diplomacy Research Group*, 3-17.
- Mattingly, G. (1963). *Renaissance Diplomacy*. London. Butler & Tanner.
- National Archives (t. y.). *Records created or inherited by the Foreign Office*. <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C130>
- National Museum of American Diplomacy (2013). *First E-mails between Heads of Government*. <https://diplomacy.state.gov/items/first-e-mails-between-heads-of-government/>

- Podany, A. H. (2010). *Brotherhood of Kings: How International Relations Shaped the Ancient Near East*. London. Oxford University Press
- Portal Diplomático (t.y.). *História do MNE*.
<https://portaldiplomatico.mne.gov.pt/sobrenos/quem-somos/historia-do-mne>
- Siber Güvenlik Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (177 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi). (2025, 8 Ocak). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı: 32776), 1–5.
- T. C. Adalet Bakanlığı. (t.y.). Konsolosluk ilişkileri hakkında Viyana Sözleşmesi.
https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020094424bm_16.pdf
- T. C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2022). *Kamu diplomasisi nedir?*. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.
- T. C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2023, 5 Ağustos). *Cumhurbaşkanı Erdoğan, Malezya Başbakanı İbrahim ile video konferans görüşmesi gerçekleştirdi*.
<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-malezya-basbakani-ibrahim-ile-video-konferans-gorusmesi-gerceklestirdi>
- T. C. Dışişleri Bakanlığı (2010, 13 Temmuz). *Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun*.
<https://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/mevzuat-2013.pdf>
- T. C. Dışişleri Bakanlığı (t.y.). *Köklü Bir Geçmiş Parlak Bir Gelecek*.
https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/disisleri-tanitim.pdf
- T. C. Dışişleri Bakanlığı (t.y.). *Teşkilat Yapısı*. https://www.mfa.gov.tr/teskilat-yapisi_tr.mfa
- T. C. Sağlık Bakanlığı (2020, Haziran). *Bakan Koca, AB Ülkelerinin Büyükelçileriyle Video Konferans Yöntemiyle Bir Araya Geldi*.
<https://www.saglik.gov.tr/TR,65892/bakan-koca-ab-ulkelerinin-buyukelcileriyle-video-konferans-yontemiyle-bir-araya-geldi.html>
- Tech Monitor (2021. 16 Şubat) *Tech Ambassadors are Redefining Diplomacy for the Digital Era*. <https://www.techmonitor.ai/policy/geopolitics/tech-ambassadors?cf-view>
- TRT Haber (2020, 7 Mart). *İsrail Savunma Bakanının hesabından 'Filistin'e özgürlük' mesajı*. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/israil-savunma-bakaninin-hesabindan-filistine-ozgurluk-mesaji-465467.html>
- Vardan, N. (2012). *İslâm Öncesi Türk Kültüründe Elçi Ve Elçilik Müessesesi* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Zhenping, W. (2005). *Ambassadors from the Island of Immortals – China – Japan Relations in the Han – Tang Period*. Honolulu. University of Hawai'i Press.

**Spekülatif Sermayenin
Türkiye'nin Ekonomik,
Siyasal, Toplumsal ve
Kültürel Egemenliği
Üzerindeki Etkisi: Yönetim
Bilimi Temelinde Bir
İnceleme**

Makale Gönderim Tarihi: 23 Şubat 2026
Kabul Tarihi: 13 Mart 2026

Ali Eren Balıkel^a

Özet

Son yarım yüzyılda küresel finansallaşma olgusu gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve siyasi yapıları derinden etkilemiştir. Türkiye özelinde spekülative sermayenin ülkenin ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel egemenliği üzerindeki etkileri bu çalışmada incelenmektedir. Nitel bir vaka çalışması olarak tasarlanan araştırmada mülakat yöntemi ile veriler toplanmıştır. Bu kapsamda uzmanlarla yarı yapılandırılmış 15 derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, kısa vadeli spekülative sermaye akımlarının Türkiye ekonomisinde ciddi dalgalanmalara yol açtığını, ülkeyi dış finansmana bağımlı ve makroekonomik açıdan kırılgan hale getirdiğini göstermektedir. Siyasi alanda finansal çıkar gruplarının karar alma süreçlerini etkilemeye çalıştığı tespit edilmiştir. Toplumsal düzeyde finansallaşma, gelir dağılımını olumsuz etkileyip eşitsizlikleri derinleştirmiş, hane halkı borçluluğunu artırarak finansal risk ve belirsizlikleri geniş kitlelere yansıtmıştır. Kültürel olarak finansal zihniyetin topluma nüfuz ettiği gözlemlenmiştir. Bulgular, “finansal totalitarizm” olgusunun Türkiye’de kısmen tezahür ettiğine işaret etmektedir. Sonuç bölümünde, spekülative sermayenin olumsuz etkilerini azaltmak ve finansal bağımsızlığı güçlendirmek için Türkiye özelinde alınabilecek politika önlemleri tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Finansallaşma, Spekülative sermaye, Faiz lobisi, Finansal totalitarizm, Türkiye ekonomisi.*

^a Business Administration, İstanbul Kent University, Assistant Professor, alieren.balikel@kent.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9739-9729

The Impact of Speculative Capital on Turkey’s Economic, Political, Social, and Cultural Sovereignty: A Management Science-Based Examination

Abstract

Over the past half century, the phenomenon of global financialization has profoundly affected the economic and political structures of developing countries. This study examines the effects of speculative capital on Turkey’s economic, political, social, and cultural sovereignty. Designed as a qualitative case study, the research utilizes primary data collection through interviews. In this context, 15 semi-structured in-depth interviews were conducted with experts. The findings indicate that short-term speculative capital flows have caused significant fluctuations in the Turkish economy, increasing external financial dependence and macroeconomic fragility. In the political sphere, financial interest groups have attempted to influence decision-making processes. At the societal level, financialization has negatively affected income distribution, deepened inequalities, and increased household indebtedness, thereby spreading financial risks and uncertainties to broader segments of society. Culturally, the penetration of a financial mindset into everyday life has been observed. The findings suggest that the phenomenon termed “financial totalitarianism” has partially manifested in Turkey. In conclusion, policy measures to reduce the adverse effects of speculative capital and strengthen financial independence are discussed.

Keywords: *Financialization, Speculative capital, Interest lobby, Financial totalitarianism, Turkish economy.*

1. Giriş

Son yarım yüzyılda dünya ekonomisi ve siyaseti köklü dönüşümler geçirmiş, finansal piyasaların küresel ölçekte artan etkisine tanık olmuştur. 1970’lerden itibaren üretken sektörlerde büyüme yavaşlarken finans sektörü hızla büyümüştür. Bu bağlamda finansal aktörler ve kurumlar ekonomik kararlar üzerinde giderek daha belirleyici hale gelmiştir. Özellikle 2000’li yıllarda gelişmekte olan ülkelere doğru sermaye akışlarının artmasıyla finansal piyasaların etkisi tüm dünyada hissedilir olmuştur (Tellalbaş ve Kaya, 2013: 127). Bu süreç finansallaşma (financialization) kavramı ile ifade edilmektedir. Finansallaşma, finansal piyasaların, araçların ve aktörlerin ekonomi içindeki ağırlığının artmasını ve ekonomik ve sosyal hayatı şekillendirmesini tanımlamaktadır (Epstein, 2005: 5). Bu olgu, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin artması, ekonomilerde kırılganlıkların yükselmesi ve sermaye akımlarının ülkelerin iç işleyişine yön verecek güce ulaşması gibi sonuçlar doğurarak akademisyenlerin ve politika yapıcıların ilgisini çekmektedir (Tellalbaş ve Kaya, 2013: 128).

Türkiye özelinde finansallaşmanın etkileri 1980’lerden itibaren finansal liberalleşme ve küresel entegrasyon ile birlikte görülmeye başlanmıştır (Bakır ve Öniş, 2010; Öniş, 2009). 1990’larda yaşanan finansal krizler, büyük ölçüde ani sermaye hareketlerinin yol açtığı ekonomik dalgalanmalar olarak kayda geçmiştir (Yeldan, 2022). 2001 krizi sonrasında uygulanan yapısal reformlar ve sağlanan görece siyasi istikrar 2000’lerin ortasında enflasyonun ve faiz oranlarının düşmesini sağlamış, Türkiye ekonomisi yabancı sermaye girişleriyle büyüme göstermiştir (Öniş ve Şenses, 2007). Ne var ki finansallaşma süreci beraberinde ekonomik kırılganlıklar da getirmiştir. Nitekim hükümet paydaşları, özellikle 2013 yılında Gezi Parkı protestoları sırasında ve sonrasında Türkiye’de ekonomik istikrarı bozmakla suçladığı bir “faiz lobisi”nden bahsetmiş ve bu lobinin yüksek faiz ve kur spekülasyonları aracılığıyla ülkenin finansal istikrarını hedef aldığını iddia etmiştir. Buna göre çoğunluğu

yabancı finans çevrelerinden oluşan bu faiz lobisi ülkenin ekonomik büyümesinden ve siyasi istikrarından rahatsız olarak halkı kışkırtmakta, spekülâtif ataklarla hükümeti zor durumda bırakmaya çalışmaktadır. Bu iddia, Türkiye’de akademik ve politik çevrelerde yoğun tartışmalara yol açmış ve finansal aktörlerin ekonomi, siyaset, toplum ve kültür üzerindeki etkisi mercek altına alınmaya başlamıştır (Öniş, 2014).

Bu araştırma, söz konusu tartışmalar bağlamında “spekülâtif sermayenin Türkiye ekonomisi, siyaseti, toplumu ve kültürü üzerindeki etkisi nedir?” sorusuna odaklanmaktadır. Bu kapsamda finansallaşma kavramı ve finansal aktörlerin gücü incelenerek Türkiye örneğinde spekülâtif sermayenin ekonomik dalgalanmalara, siyasi süreçlere ve toplumsal yapıya nasıl nüfuz ettiği değerlendirilecektir. Bu çalışmada, finansallaşmanın Türkiye’deki somut etkileri nitel veriler ışığında incelenecek ve spekülâtif sermayenin ekonomi-politik yapı üzerindeki hakimiyeti değerlendirilecektir. Çalışmanın literatüre katkısı ise birkaç açıdan değerlendirilebilecektir. Öncelikle finansallaşma literatürü çoğunlukla gelişmiş ekonomiler veya küresel finans sistemi üzerinden incelenmiş olup, gelişmekte olan ülkelerde finansallaşmanın çok boyutlu etkilerini ele alan çalışmalar sınırlıdır. Bu araştırma, finansallaşma sürecini Türkiye örneği üzerinden ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel boyutlarıyla bütüncül bir perspektifle inceleyerek literatüre katkı sağlamaktadır. İkinci olarak çalışma, finansallaşma tartışmalarında giderek daha fazla gündeme gelen “finansal totalitarizm” kavramını Türkiye bağlamında değerlendirmekte ve spekülâtif sermaye hareketlerinin ulusal egemenlik, politika yapım süreçleri ve toplumsal yapı üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. Üçüncü olarak araştırma, konuya ilişkin teorik tartışmaları sadece literatür üzerinden değerlendirmemekte, siyaset, akademi ve finans sektöründen uzmanlarla gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar yoluyla elde edilen nitel bulgularla desteklemektedir. Bu yönüyle çalışma, finansallaşma olgusunun

Türkiye’deki yansımalarına ilişkin ampirik nitel veriler sunarak mevcut literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

2. Finansallaşma Kavramı ve Finansal Totalitarizm

Finansallaşma olgusunun literatürde tek bir tanımı bulunmamaktadır. Birçok akademisyen bu kavrama farklı boyutlar yüklemiştir. Örneğin Paulre (2008: 173), finansallaşmayı finansal piyasaların, aktörlerin ve kurumların hem yerel hem de küresel ekonomide artan işlevselliği ve etkinliği olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde Epstein (2005: 6-7), finansallaşmanın finansal güdülerin, aktörlerin ve piyasaların ekonomik faaliyetlerde yükselen önemine işaret ettiğini vurgulayarak kapsamlı bir tanım sunmuştur. Dore (2002: 116) ise kavramın daha geniş ele alınması gerektiğini belirterek finansallaşmanın finans sektörü yönetiminin reel ekonomiye hükmetmesi, şirketlerin finansal yönetimi ön plana alması, varlık bileşimlerinin finansal varlıklar lehine değişmesi ve sermaye piyasalarının şirket kararları üzerindeki etkisinin artması gibi unsurları içerdiğini ifade etmiştir. Palley (2007: 2-3) de benzer şekilde finansallaşmayı, finans piyasaları ve aktörlerinin ekonomik strateji ve sonuçlar üzerinde giderek daha fazla etkili hale geldiği bir süreç olarak tanımlamaktadır. Farklı yaklaşımlar olsa da ortak nokta, finansal sektörün ekonomideki rolünün nicelik ve nitelik olarak büyümesidir (Haiven, 2013).

Finansallaşma üzerine kuramsal yaklaşımlar da çeşitlidir. Marxist perspektif, finansallaşmayı sermayenin yeni kar alanları yaratma çabasının bir parçası olarak görmekte ve finansal kazanç elde edebilmek için piyasalarda bir tür yarılsama veya dışsal müdahale gerektiğini savunmaktadır. Klasik Marxist görüşe göre, değişim (ticaret) sürecinde emek sömürsü olmadan artı değer üretilemez. Dolayısıyla finansal spekülasyon, bir tarafın eksik bilgilendirilmesi veya ekonomik sistemin dışsal aktörlerce manipüle edilmesi yoluyla kazanç sağlamayı içermektedir (Marx, 1894/1981). Nitekim finansallaşma, gelişmiş ülke merkezli finansal aktörlerin çevre ülkelerde yarattığı dalgalanmalar ve krizler aracılığıyla bu ülkelerden

bir tür mali kamulaştırma (financial expropriation) yapması şeklinde yorumlanabilecektir (Lapavitsas, 2009: 117). Öte yandan Post-Keynesyen yaklaşım, finansallaşmanın yatırım ve büyüme dinamiklerini bozduğunu, şirketlerin finansal piyasaların baskısı altında daha kısa vadeli ve hissedar değeri odaklı davranmaya yöneldiğini belirtmektedir (Dore, 2008: 1099; Stockhammer, 2004: 721). Bu da reel ekonomide yatırımların yavaşlamasına ve istihdamın olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Diğer heterodoks yaklaşımlar ve sosyolojik bakış açıları ise finansallaşmanın ekonomik yapı ile birlikte toplumsal yaşamı da dönüştürdüğünü finansal mantığın gündelik hayata ve kültüre sirayet ettiğini öne sürmektedir (Tellalbaş ve Kaya, 2013: 130). Örneğin gelir ve servet eşitsizliklerinin artması, finans sektörünün toplumdaki güç dengesini lehine çevirmesi ve finansal kavramların (borsa, kredi, borçlanma vb.) bireylerin yaşamında merkezi hale gelmesi, finansallaşmanın sosyal-kültürel boyutlarına işaret etmektedir (Sawyer, 2013: 7).

Finansallaşmanın etkileri 2007-2009 Küresel Finans Krizi sonrasında daha da belirgin hale gelmiştir. Söz konusu kriz, finans sektörünün büyüklüğü ve karmaşıklığının, tüm ekonomiyi ve hatta küresel siyaseti rehine alabildiğini göstermiştir. Markaları ve hükümetleri kurtarmak için kamu kaynaklarının finansal kurumlara aktarılması, finansal sektörün “batmak için fazla büyük” hale geldiğinin göstergesi olmuştur. Bu ortamda bazı yazarlar (Haiven, 2013), finansal aktörlerin sahip olduğu olağanüstü güç ve nüfuzu vurgulamak için “finansal totalitarizm” terimini kullanmıştır. Haiven (2013), spekülasyon finans kapitalinin ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel hayat üzerinde kurduğu hakimiyeti “finansal totalitarizm” olarak nitelendirmekte ve günümüz finansal düzeninin toplumsal yaşamın her alanını kontrol altına aldığına dikkat çekmektedir. Gerçekten de finansallaşma süreci, bankalar, fonlar, yatırım şirketleri gibi büyük finansal aktörlere muazzam bir kaynak ve etki alanı sağlamıştır. Bu kurumlar, gelişmekte olan pek çok ülkenin toplam ekonomisine denk büyüklükte sermaye fonlarını yönetebilmekte ve

bu büyüklükteki para hareketleriyle ülkelerin makroekonomik dengelerini sarsabilecek güç kazanmışlardır (Haiven, 2013). Ek olarak, finansal aktörler ellerindeki bu güç sayesinde hükümet politikalarını kendi lehlerine yönlendirmeye çalışmakta ve lobicilik faaliyetleri ve spekülatif hamlelerle ulusal ekonomiler üzerinde baskı kurabilmektedir. Tüm bu noktalardan bakıldığında finansallaşmanın sadece ekonomik yapıda etkilerinin olmadığı siyasetin işleyişinde ve toplumun refahında da köklü etkiler yaratan yapısal bir değişim anlamına geldiği görülebilecektir.

3. Finansallaşma ve Finansal Totalitarizm’in Ekonomik, Siyasal, Toplumsal ve Kültürel Etkileri

Finansallaşma, kârın üretim ve ticaret yerine finansal kanallar üzerinden elde edilmesine yönelik uzun dönemli bir kayma ve finansal güdü, aktör ve kurumların ekonomi-toplum üzerindeki ağırlığının artması olarak tanımlanmaktadır (Epstein, 2005: 6-7; Krippner, 2005: 177). Bu dönüşüm, şirket yönetişiminin hissedar değeri ilkesi etrafında yeniden düzenlenmesi, gölge bankacılık mimarisinin büyümesi, hane halklarının borç ve varlık piyasalarına doğrudan eklenmesi ve kamusal karar süreçlerinin finansal göstergelere duyarlı hale gelmesi gibi çok katmanlı mekanizmalar üzerinden kurumsallaşmaktadır. Bu bağlamda “finansal totalitarizm” ifadesi, klasik anlamda çıplak zor kullanımına değil, hukuki-teknik araçlar, bütçe kuralları, kredi derecelendirme baskısı ve temerrüt riski üzerinden işleyen tekil bir rasyonaliteye gönderme yapan teşhis edici bir kavramsallaştırma olarak önerilmektedir. Söz konusu rasyonalite, yönetilen demokrasi ve otoriter neoliberalizm tartışmalarıyla kuramsal akrabalık göstermektedir (Bruff ve Tansel, 2020: 10; Wolin, 2008: 34).

Finansallaşmanın ekonomik etkileri öncelikle kırılganlık ve istikrarsızlık üzerinden gözlemlenmektedir. Minsky’nin finansal istikrarsızlık hipotezi uzun süren sakin dönemlerin risk algısını gevşeterek finansal yapıyı hedge konumundan spekülatif konuma

kaydırdığını bu durumda da istikrarsızlığın sistemin kendi iç dinamikleri tarafından üretildiğini ileri sürmektedir (Minsky, 1986: 102). 2007–2009 küresel krizinde menkul kıymetleştirme-repo bağlantısı etrafında şekillenen gölge bankacılığın likidite kaçışına açık yapısı, “repo koşusu” dinamikleriyle bu tezi ampirik olarak desteklemektedir (Gorton ve Metrick, 2012: 426). Şirket düzeyinde hissedar değeri normunun güçlenmesi ve hisse geri alımlarının yaygınlaşması, kârların yeniden yatırımdan dağıtımına yönelmesine, kısa vadeciliğin kurumsallaşmasına ve “değer yaratımı”nın yerini “değer çıkarımı”nın almasına yol açmaktadır (Lazonick, 2014: 47). Makro ölçekte bu süreç verimlilik-ücret bağının çözülmesi ve büyümenin borç ile varlık enflasyonuna bağımlılaşması üzerinden kırılmalılığı derinleştirmektedir.

Eşitsizlik boyutunda finansallaşma, kâr/ücret paylaşımını ve ücret belirleme süreçlerini piyasa değeri göstergeleri lehine yeniden kurgulayarak gelir dağılımını bozmakta ve üst gelir dilimlerinin payını artırmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nde 1970–2008 dönemine ilişkin bulgular finansal faaliyetlerin firma gelir kompozisyonunda ağırlık kazanmasının ücretleri bastırırken kâr payını büyüttüğünü göstermektedir (Tomaskovic-Devey ve Lin, 2013: 1284). Finans sektöründe gözlenen “ücret primi” ve ödül yapıları Avrupa bağlamında da eşitsizliği yukarı iten bir kanal olarak çalışmaktadır (Godechot, 2017: 117). Bu örüntü, şirket yönetişiminin hissedar odaklılaşması ve sermaye piyasalarının disiplininin kurumsal stratejileri kısa vadeli performans metrikleri etrafında hizalamasıyla pekişmektedir (Lazonick, 2014: 48).

Hane halklarının finansallaşması, finansal döngülerin toplumsal düzeyde doğrudan hissedilir hale gelmesine yol açmaktadır. Emeklilikte tanımlı katkı rejimlerine geçiş geleceğin piyasa risklerine endekslenmesine neden olmakta, konutun finansal varlık ve “yüksek kaliteli teminat” olarak konumlanması haneleri varlık fiyat döngülerine bağlamaktadır (Aalbers, 2016: 130; Blackburn, 2002: 197-198). Öğrenci kredileri ve tüketici finansmanı kanallarının

genişlemesiyle borçluluk yaşam döngüsünün sıradan bir bileşeni haline gelmekte kredi koşullarındaki sıkılaşma ile varlık fiyatlarındaki düzeltmeler tüketim ve yatırım kararlarını hızla daraltarak makroekonomik yavaşlamayı derinleştirebilmektedir (Aalbers, 2016: 145). Bu mekanizmalar finansal istikrarın toplumsal istikrarla doğrudan eklemlendiği kırılgan bir bileşim üretmektedir (Palley, 2007).

Siyasal düzlemde finansallaşma, maliye siyasetinin yönünü ve demokratik karar alma süreçlerinin kapsamını dönüştürmektedir. Refah devletinin vergi temelli meşruiyet mimarisinden borçlanma ve bütçe konsolidasyonu eksenli bir düzene kayışı “borç devleti”nin kurumsallaşmasına işaret etmektedir (Streeck, 2014: 74-75). Bağımsız düzenleyiciler kural-temelli bütçe çerçeveleri ve “piyasa güveni” söylemi siyasal tercihleri teknik-idari kalıplara tercüme ederek siyasal olanın siyaset-dışlaştırılmasına zemin hazırlamaktadır (Bruff ve Tansel, 2020: 8-9). Ulus-üstü koşulluluk rejimleri ile desteklenen programlar kısa-orta vadeli ödeme dengesi ve borç sürdürülebilirliği hedeflerini öncelerken kamu istihdamı toplu pazarlık ve sosyal harcamalar üzerinde baskı yaratabilmekte ve bu durumda sosyal harcama tabanları gibi iyileştirici düzenekler devreye girse dahi eşitsizlik ve kırılganlık üzerindeki artış yönlü etkiler tartışmalı biçimde sürmektedir (International Monetary Fund (IMF), 2019). Avrupa borç krizi ve özellikle Yunanistan deneyimi, referandum gibi demokratik irade beyanlarının uyum programları ve yeni mutabakatlar karşısında etkisizleşebildiğini, borç yönetiminin siyasal meşruiyetin önüne geçebildiğini göstermektedir (Tooze, 2018: 65). Bu tablo, finansal disiplinin açık baskı içermeksizin hukuki-teknik araçlar ve piyasa tepkileri üzerinden egemenlik kurabildiğine işaret etmektedir.

Toplumsal ve kültürel etkiler finansallaşmanın yurttaşlık ve öznelik rejimini dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır. Bireyin yatırımcı-borçlu özne olarak kurgulanması, kredi puanı, bireysel emeklilik birikimi, ipotek ve tüketici kredileri üzerinden yaşam

kararlarının risk hesapları ve bilanço mantığı ile çerçevelenmesine yol açmaktadır (Martin, 2002: 112). Borç, finansal sözleşme olmaktan çıkarak bir itaat tekniği ve ahlaki-siyasal yükümlülükler rejimi olarak işlev görmeye başlamaktadır. Neoliberal koşullarda alacaklı-borçlu ilişkisinin toplumsal ilişkinin bir örneğine dönüştüğü savunulmaktadır (Graeber, 2011: 8; Lazzarato, 2012: 7-8). Dijitalleşme eşliğinde verinin metalaşması ve davranışsal öngörü endüstrisinin yükselişi finansal platformlar ve puanlama rejimleriyle birleşerek performansın sürekli ölçüldüğü ve sıralandığı bir kültür üretmektedir (Zuboff, 2019: 212). Hukukî, muhasebesel ve algoritmik montajların kamusal alanı görünmez biçimde yeniden ölçeklendirdiği bu dönemde toplumsal dışlanma ve kırılmanın yeni biçimleri ortaya çıkmakta ve böylece mekânsal ve kurumsal düzeyde “çıkarılma” süreçleri derinleşmektedir (Sassen, 2014: 28). Bu dönüşümler, finansal akıl yürütmenin normatif kültürel kodlara nüfuz ederek tekil bir sayısal rasyonalite ürettiğini ve toplumsal özerklik alanlarını daralttığını göstermektedir.

Bakıldığında, finansallaşma ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel katmanlarda birbirini besleyen mekanizmalar aracılığıyla tekil bir finansal rasyonaliteyi hâkim kılmakta ve bu rasyonalite demokratik müzakere, sosyal koruma ve uzun dönemli yatırım kapasitesi üzerinde sınırlandırıcı etkiler üretmektedir. Bu nedenle “finansal totalitarizm” ifadesi, tek bir rejimin homojen bir tanımı olmaktan ziyade finansal mantığın hukuki-idari düzenekler ve borç ilişkileri aracılığıyla toplumsal alanı kapsayıcı biçimde disipline etme eğilimini betimleyen bir teşhis kategorisi olarak işlev görmektedir (Wolin, 2008: 52). Bu teşhisin gerektirdiği siyasa tartışmaları, finansal mimarinin tasarımını demokratik hesap verebilirlik, sosyal eşitlik ve üretken dönüşüm hedefleriyle uyumlu hale getirecek kurumsal yeniliklerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

4. Yöntem

Bu çalışma, nitel bir araştırma yaklaşımı ile tasarlanmıştır (Stake, 2010). Araştırmada Türkiye örneği bir vaka çalışması olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda finansallaşma olgusunun Türkiye’deki etkilerini derinlemesine anlamak amacıyla yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Konuya dair uzman görüşlerini almak üzere farklı meslek gruplarından toplam 15 kişiyle mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakat yapılan kişiler arasında Türk siyasetinde deneyimli aktörler (5 kişi), ekonomi alanında akademisyenler (5 kişi) ve finans sektöründe uzman profesyoneller (5 kişi) bulunmaktadır. Bu kişiler, finansallaşmanın ve spekülative sermaye hareketlerinin Türkiye’deki etkilerine dair birinci elden bilgi ve değerlendirmeler sunabilecek konumdaki uzmanlardır.

Bu araştırmada gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar için görüşmelerden önce temel bir soru seti hazırlanmıştır. Görüşmeler sırasında katılımcıların uzmanlık alanlarına ve görüşmenin akışına bağlı olarak bu sorular gerektiğinde açılmış ve ek sorular yöneltilmiştir. Katılımcılara yöneltilen başlıca açık uçlu sorular aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

Türkiye’de kamuoyunda “faiz lobisi” olarak ifade edilen aktörler veya kurumlar kimlerdir?

Türkiye’de gerçekten organize bir “faiz lobisi” bulunduğunu düşünüyor musunuz?

Eğer böyle bir yapı mevcutsa, bu aktörler Türkiye’de hangi mekanizmalar aracılığıyla faaliyet göstermektedir?

Bu aktörlerin Türkiye ekonomisinde gerçekleştirdiği başlıca faaliyetler nelerdir?

Faiz oranlarının veya döviz kurunun yükselmesinden bu aktörler nasıl fayda sağlamaktadır?

Spekülative sermaye hareketleri Türkiye ekonomisinde hangi tür dalgalanmalara yol açmaktadır?

Spekülatif sermaye akımlarının Türkiye’deki ekonomik politikalar ve karar alma süreçleri üzerindeki etkileri nelerdir?

Faiz lobisi olarak tanımlanan aktörlerin Türkiye’deki etkisini ne derece güçlü görüyorsunuz?

Bu tür finansal aktörlerin küresel ölçekte yürüttüğü faaliyetler nelerdir? Türkiye’deki etkileri küresel finans sistemiyle nasıl ilişkilidir?

Türkiye’nin spekülatif sermaye hareketlerine karşı ekonomik ve kurumsal açıdan daha dayanıklı hale gelebilmesi için hangi politikaların uygulanması gerekmektedir?

Yüksek faiz oranlarını savunan veya faiz artışını talep eden tüm aktörler “faiz lobisi” kapsamında değerlendirilebilir mi?

Spekülatif sermaye hareketlerinin Türkiye’nin siyasal süreçleri ve toplumsal yapısı üzerindeki etkileri nelerdir?

Finansallaşma sürecinin Türkiye’de işletmelerin yönetim anlayışı ve ekonomik kararları üzerindeki etkileri nelerdir?

Bu sorular, yarı yapılandırılmış mülakat yaklaşımına uygun olarak görüşmelerin temel çerçevesini oluşturmuş, görüşmeler sırasında katılımcıların verdiği cevaplara bağlı olarak yeni sorular yöneltilmiş ve bazı temalar daha derinlemesine tartışılmıştır. Görüşme sorularının bu şekilde açık biçimde belirlenmesi, veri toplama sürecinin sistematik ve tekrarlanabilir olmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiş ve ortalama birer saat sürmüştür. Tüm katılımcılardan görüşme öncesi izin alınmıştır. Anonimlikleri korunarak elde edilen bilgiler analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, görüşme kayıtları dikkatlice deşifre edilip temalara ayrılmıştır. Katılımcıların ortaklaştığı noktalar ve ayrıştıkları görüşler tespit edilmiştir.

Bu araştırmada nitel çalışmalarda geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla çeşitli yöntemsel önlemler alınmıştır. Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik kavramları genellikle Lincoln ve Guba (1985) tarafından önerilen inandırıcılık (credibility), aktarılabilirlik (transferability), tutarlılık (dependability) ve doğrulanabilirlik (confirmability) boyutları çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu çalışmada inandırıcılığı artırmak amacıyla farklı alanlardan uzmanlarla gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar yoluyla veri çeşitliliği sağlanmıştır. Aktarılabilirliği sağlamak amacıyla araştırma süreci, veri toplama yöntemi, katılımcı profili ve analiz süreci ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Tutarlılık açısından veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve tüm katılımcılara benzer temalar çerçevesinde sorular yöneltilmiştir. Doğrulanabilirliği sağlamak amacıyla ise mülakat kayıtları yazılı metne dönüştürülmüş, veriler tematik analiz yöntemiyle sistematik biçimde incelenmiş ve araştırma bulguları katılımcı görüşleri ile literatür bulgularının karşılaştırılması yoluyla yorumlanmıştır. Bu yöntemsel yaklaşım araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu yöntemin olası sınırlılıkları da not edilmelidir. Mülakat verileri katılımcıların öznel görüş ve tecrübelerine dayanmaktadır. Dolayısıyla ifadelere eleştirel yaklaşmak gerekmektedir. Katılımcıların samimiyetine ve konuyu algılama biçimlerine bağlı olarak yanlış veya hatalı bilgiler olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla birlikte görüşmecilerin alanında uzman kişiler olması aktarılan bilgilerin nesnelliğini artırıcı bir unsur olarak değerlendirilebilecektir. Araştırma etik ilkelerine uygun şekilde katılımcıların özel bilgileri gizli tutulmuş ve mülakatlarda hiçbir yönlendirici veya kişisel soru sorulmamıştır.

5. Bulgular

Mülakatlardan elde edilen bulgular ve literatür taraması birlikte değerlendirildiğinde, spekülative sermayenin ve finansallaşma

sürecinin Türkiye’de ekonomiden siyasete, toplumdan günlük hayata çok boyutlu etkileri olduğu görülmektedir. Aşağıda, elde edilen bulgular ekonomik, siyasal ve toplumsal/kültürel etkiler başlıkları altında özetlenmiştir. Ayrıca, finansallaşmanın Türkiye’de somut bir görünümünden biri olan “faiz lobisi” olgusuna dair tespitler ayrı bir alt bölümde ele alınacaktır.

5.1. Ekonomik etkiler

Görüşülen uzmanların tamamı finansallaşma sürecinin Türkiye ekonomisi üzerinde belirgin etkileri olduğu konusunda hemfikirdir. Özellikle 1990 sonrası dönemde Türkiye’de finansal sermayenin etkisinin ivme kazandığı belirtilmiştir. Bir katılımcı, 1994 yılında gelişmekte olan ülkelerden başlayan finansal krizin Türkiye’yi de etkilediğini ve bu krizin bazı ülkelerde yapısal dönüşümlere yol açtığını hatırlatmıştır. Örneğin Güney Kore’nin 1994 krizinden dersler çıkararak sanayi altyapısını ve teknoloji kapasitesini güçlendirdiği, böylece krizi bir fırsata çevirerek Asya’da teknolojik atılım yaptığı ifade edilmiştir. Ancak aynı katılımcı, benzer bir sanayileşme hamlesinin Türkiye’de gerçekleşmediğini ve küresel finans çevrelerinin de aslında böyle bir dönüşümü arzu etmediğini ileri sürmüştür. Batı merkezli büyük finans aktörlerinin, sanayi üretiminden ziyade paradan para kazanmaya dayalı yapıları gereği, gelişmekte olan ülkelere ekonomik istikrar ve sanayileşmeden çok istikrarsızlık ortamlarından kar elde etmeye çalıştıkları iddia edilmiştir. Bu bakış açısına göre finansal yatırımcılar, istikrarsız ve kırılgan ekonomilerde dalgalanmalardan faydalanarak daha yüksek getiri elde edebilmektedir. Dolayısıyla Türkiye gibi ülkelerin tıpkı Güney Kore’nin yaptığı gibi istikrarlı biçimde sanayileşmesi bu çevrelerin çıkarına değildir. Nitekim bazı katılımcılar, Batılı finans çevrelerinin Türkiye’nin bölgesinde ekonomik bir güç olarak yükselmesinden endişe duyduğunu, zira Türkiye’nin güçlü bir sanayi ve teknoloji üssü haline gelmesinin Orta Doğu ve Afrika pazarlarında Batı’nın hegemonyasını sarsabileceğini öne sürmüşlerdir. Bu iddialar bir komplo teorisi izlenimi verse de arkasında finansal akımların

gücüne dair somut gözlemler bulunmaktadır. Yabancı spekülâtif sermaye, Türkiye gibi gelişen piyasalarda büyük hacimlerde alım satım işlemleri yapmakta, özellikle borsada hisse senedi alıp satarak veya döviz piyasasında TL'nin değerini düşürmeye yönelik işlemlerle ekonomide oynaklığı artırmaktadır. Mülakat katılımcıları, yabancı fonların ve bankaların bu tür ani giriş-çıkışlarla Türkiye ekonomisinde makroekonomik istikrarı bozduğunu bu ortamda kalıcı ve dengeli bir büyüme sağlanmasının zorlaştığını ifade etmişlerdir. Nitekim bazı uzmanlar, yurt dışından gelen sıcak para akımlarının Türkiye ekonomisinin büyüklüğünün yarısına yakın bir düzeye erişebildiğine ve bu denli büyük bir finansal gücün ulusal ekonomiyi kontrol etmesinin güç olduğuna dikkat çekmiştir.

Literatür, bu gözlemleri desteklemektedir. Haiven (2013), finansallaşma olgusunun bankalar, hedge fonlar ve benzeri büyük finansal oyuncuların artmış otoritesine işaret ettiğini bu aktörlerin ellerindeki sermaye miktarının birçok gelişmekte olan ülkenin toplam ekonomisine eşdeğer olabildiğini vurgulamıştır. Bu durum karşısında özellikle gelişmekte olan ülkelerin böylesine büyük bir sermaye gücünün yarattığı spekülâtif dalgalanmalara karşı koymakta zorlandığı belirtilmektedir (Haiven, 2013). Nitekim finansallaşma, ekonomik faaliyetleri reel üretimin ötesine taşıyarak finansal kazanç ve spekülasyon odaklı hale getirmektedir (Dicken, 2011: 367). Şirketler bile kendilerini ürün ve hizmet üreten kurumlar olmaktan ziyade finansal işlemler yoluyla kazanç sağlayan araçlar olarak görmeye başlayabilmektedir (Dicken, 2011: 369). Türkiye örneğinde de benzer bir dönüşüm yaşanmış özellikle büyük şirketler ve bankalar, finansal piyasalardaki hareketlerden kar elde etmeye dayalı stratejilere ağırlık vermiştir. Finansal kazanç imkanlarının cazibesi, üretken yatırımların geri plana atılmasına yol açmıştır. Mülakat bulgularına göre, hükümetler finansal spekülasyonlarla mücadelede yetersiz kalabilmektedir. Zira küresel sermaye hareketleri karşısında tek bir ülkenin aldığı tedbirler sınırlı etkili olmaktadır. Türkiye de zaman zaman beklenmedik ekonomik krizlerle yüzleşmekte bu

krizlerin çoğunda ülke içi faktörlerin yanı sıra dış finansal hareketlerin payı bulunmaktadır. Sonuç olarak, finansallaşma Türkiye ekonomisinde yüksek oynaklık (volatilite), dış kaynak bağımlılığı ve kırılgan bir makroekonomik yapı ortaya çıkarmıştır. 2015 sonrasındaki gelişmeler, Türkiye ekonomisinin söz konusu kırılganlığını devam ettirdiğini göstermiştir. Özellikle 2018 yılında yaşanan ağır finansal dalgalanma ve kur krizi, yabancı yatırımcıların ani çıkışlarının ekonomiyi ne denli sarsabileceğini ortaya koymuştur. Türk Lirası bir yıl içinde değerinin büyük bir bölümünü yitirirken enflasyon çift hanelere tırmanmış, Merkez Bankası politika faizini keskin bir şekilde artırmak zorunda kalmıştır. Bu dönem, Türkiye'nin dış sermayeye bağımlılığının getirdiği riskleri somut biçimde açığa çıkarmış kısa vadeli spekülatif sermaye hareketlerinin ekonomik istikrarı tehdit etmeye devam ettiğini teyit etmiştir.

5.2. Siyasal etkiler ve faiz lobisi

Görüşülen uzmanlar yabancı yatırımcıların ve finans kuruluşlarının Türkiye'deki ekonomik politikalar üzerinde etkide bulunmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Özellikle yüksek faiz oranlarından çıkar sağlayan çevrelerin, Türkiye'de faiz oranlarının düşmesine karşı çeşitli yollarla baskı oluşturdukları dile getirilmiştir. Bir katılımcı, yabancı yatırımcıların Türkiye'de yöneticilere sık sık faiz oranlarını artırmaları yönünde telkinde bulunduklarını aktarmıştır. Bunun nedeni, yerel faiz arttığında Türk Lirası'nın değerinin döviz karşısında düşmesi ve böylece yabancı yatırımcının kur zararından korunmasıdır. Yüksek faiz kısa vadeli portföy yatırımı yapan bu kesimler için risksiz ve yüksek getiri anlamına gelmektedir. Zira bu yatırımcılar ülkeye gelmeden önce yüksek getiri fırsatı olan ülkelere yönelirler. Geldiklerinde de eğer TL değer kazanırsa (düşük faiz ortamında genelde para değer kazanır), kurdan zarar etmemek için faizlerin yükselmesini isterler. İşte bu çıkar ilişkisi, Türkiye'de "faiz lobisi" olarak adlandırılan yapının temelini oluşturmaktadır. Faiz lobisi, genel anlatımla ülkede faiz oranlarının yüksek seyretmesinden nemalanan, çoğunluğu yurtdışı bağlantılı finansal aktörlerden

müteşekkil çıkar gruplarını ifade etmektedir. Mülakatlara katılan uzmanlar, bu çıkar grubunun esasen yabancı finansal kurumlar (bankalar, fonlar) ve onların Türkiye’deki uzantılarından oluştuğunu düşünmektedir. Bir katılımcı, her ne kadar “faiz lobisi” mensuplarını isim isim tespit etmek zor olsa da bu lobinin varlığını hissettiren en somut göstergelerden birinin bankaların zaman zaman müşterileri aleyhine ortak hareket etmesi olduğunu belirtmiştir. Nitekim Türkiye’de Rekabet Kurumu’nun 2013 yılında yaptığı bir soruşturmada, 12 bankanın kredi kartı, mevduat ve kredi faiz oranlarında birlikte hareket ederek müşteriye zarar verdikleri saptanmış ve bu bankalara ceza uygulanmıştır. Bu örnek, finansal kurumların kendi aralarında anlaşarak piyasa koşullarını manipüle edebildiklerini, dolayısıyla bir tür organize faiz baskısı yaratabildiklerini göstermektedir. Görüşülen uzmanlar bu tür kartelci davranışların faiz lobisinin gücüne dair ipuçları sunduğunu vurgulamışlardır.

Ancak mülakat bulgularına göre, her yabancı yatırımcıyı veya yüksek faiz talep eden her kesimi “faiz lobisi” olarak adlandırmak doğru değildir. Uzmanlardan bazıları, Türkiye’ye gelen yabancı sermayenin elbette kâr amacını güttüğünü ve mümkün olduğunca risksiz kazanç istediğini, ancak bunun bütün yabancı yatırımcıları kötü niyetli bir lobi haline getirmediğini ifade etmiştir. Faiz lobisi tanımının daha ziyade kötü niyetle hareket eden, kısa vadeli spekülâtif kazanç uğruna ülkenin geleceğini veya ekonomik istikrarını umursamayan aktörlere işaret ettiği belirtilmiştir. Örneğin uzun vadeli yatırım yapmaya gelen veya üretim faaliyetlerine giren yabancı şirketler bu kapsamda görülmezken sırf yüksek faiz gelirinden yararlanmak için gelip, koşullar değişince ülkeyi ekonomik zarara uğratacak şekilde hızla terk eden fonlar bu tanıma uymaktadır. Bu noktada yerli tasarruf sahipleri ile spekülâtörler arasındaki fark da vurgulanmıştır. Bankalarda mevduatı olan milyonlarca sıradan insan da faizlerin düşmesinden memnun olmayabilir ancak bunlar kısa vadeli spekülâtif kazanç peşinde koşan

rantiyeler değil risk sevmeyen uzun vadeli birikim sahipleridir. Dolayısıyla ülke içinde yüksek faizden kazanç sağlayan kesimler olsa bile bunların çoğu finansal sistemi yönlendirecek bir lobi faaliyeti içinde değildir. Aksine, finansallaşma uzun vadeli birikimleri de zayıflatan bir süreçtir. Zira yüksek enflasyon ortamında reel faiz genellikle düşüktür ve tasarruflar değer kaybedebilir. Türkiye gibi kronik cari açık sorunu olan bir ülkenin ihtiyaç duyduğu yurtiçi tasarruflar, finansallaşmanın yan etkileri nedeniyle yeterince artırılamamaktadır.

Finansallaşmanın siyasal alandaki etkilerinin en çarpıcı görünümünden biri bazı toplumsal ve politik olayların arkasında finansal çıkar gruplarının olduğuna dair iddialardır. Görüşmecilerden biri, Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı gelişmekte olan ülkelerde finansal aktörlerin politik hamleler yaptığına dair bir perspektif sunmuştur. Bu görüşe göre, 2013 yılında Türkiye'deki Gezi Parkı protestoları, 2013'te Mısır'daki askeri darbe ve Brezilya'daki sokak gösterileri, küresel finans lobisinin çıkarları doğrultusunda tetiklenmiş veya desteklenmiş olaylar olabilir. İddia şu şekildedir: Söz konusu ülkelerde belli dönemlerde siyasi ve ekonomik istikrar güçlenmekteydi örneğin Türkiye'de 2013 öncesi çözüm süreci ve ekonomik büyüme, Brezilya'da Dilma Rousseff liderliğinde sosyal politikalar, Mısır'da farklı bir siyasi yönelim. Bu durum, küresel finans odaklarının uzun vadede bu ülkelerde istikrarlı ve güçlü bir ekonomik düzen kurarak bağımsız politikalar izlemelerinden korkmasına yol açmıştır. İddiaya göre finans lobisi, bu ülkelerde yüksek faiz ve finansal kontrol odaklı teknokrat hükümetler görmek istemiştir. Bu amaçla da gerek sokak hareketleriyle gerek darbelerle mevcut hükümetleri sarsmaya çalışmıştır. Örneğin bir görüşmeci, Gezi olaylarının hemen öncesinde Türkiye'de faiz oranlarının tarihinde ilk defa %5'in altına indiğini, bunun normal piyasa koşullarında pek rastlanmayan bir durum olduğunu belirtmiştir. Gezi protestolarının ardından ise faiz oranlarının hızla yükselerek %9'u aştığını hatırlatmıştır. Bu veriler ışığında, istikrarsızlık ortamının

finansal göstergeler üzerindeki anlık etkisi gözler önüne serilmektedir. Başka bir uzman, Gezi olaylarını değerlendirirken bu sürecin hem iç dinamikleri hem de uluslararası boyutu olduğunu, benzer dönemlerde Mısır ve Brezilya’da yaşanan gelişmelerle birlikte ele alınması gerektiğini ifade etmiştir. Bu bakış açısına göre Orta Doğu, Latin Amerika ve Avrasya’nın kilit ülkeleri olan Mısır, Brezilya ve Türkiye, küresel güç mücadelesinde kritik konumdadır. Türkiye özelinde ülkenin Avrupa ve Asya arasında enerji hatlarını kontrol edebilecek bir pozisyona gelmesi, Kuzey Irak enerji kaynaklarına erişim sağlaması, kendi bölgesinde liderlik iddiası taşıması gibi unsurlar, küresel finans-kapitalist çevrelerde rahatsızlık yaratmıştır. Bu çevrelerin arkasında, ABD’de “neo-con” olarak anılan ve geleneksel petrol, silah, ağır sanayi sektörleriyle bağlantılı güç odaklarının olduğuna dikkat çekilmiştir. İddiaya göre bu güç odakları 2008 finans krizinin müsebbibi olan eski tip finansal yapıyı temsil etmekte ve Türkiye gibi yeni yükselen ekonomilerin kendi bölgesinde güç kazanmasını istememektedir. Bu nedenle, Türkiye gibi ülkelerde siyasi istikrarın bozulması küresel finans çevrelerine tekrar yüksek kazanç ortamı yaratabilmektedir. Zira siyasi istikrarsızlık, ilgili ülkede ekonomik dalgalanmalara, risk priminin yükselmesine ve dolayısıyla faiz oranlarının artmasına yol açmaktadır ve bu da Batı merkezli sermaye için yeniden yüksek getiri imkânı anlamına gelmektedir.

Elbette bu anlatılar mutlak bir gerçek olarak değil finansal aktörlerin nüfuzu konusunda uzmanların bakış açıları olarak değerlendirilmelidir. Ancak finansallaşma ile siyasi olaylar arasındaki ilişkiyi düşündüren somut veriler de vardır. Örneğin Türkiye’de 1990’lı yıllarda yaşanan siyasi istikrarsızlık (koalisyon hükümetleri, sık hükümet değişimleri) dönemlerinde enflasyon ve faiz rekor seviyelere çıkmıştır. 1994 ekonomik krizinde devlet iç borçlanma faizleri %150’nin üzerine tırmanmıştır. 1994-2001 arasında ekonomik ve siyasi çalkantılar sonucunda Türkiye defalarca IMF programlarına başvurmak zorunda kalmış ve bu süreçte yüksek

faiz ödemeleri bütçeye ağır yük getirmiştir. 2000'lerin başında siyasi istikrarın sağlanmasıyla faizler ve enflasyon hızla gerilemiş 2013 yılında devlet tahvili faiz oranı %4.6 gibi tarihin en düşük düzeyine inmiştir. Bu gelişme, yüksek faizden beslenen kesimleri rahatsız etmiştir. Nitekim uzmanlardan biri, 2002-2012 arasında Türkiye'nin ödediği faiz giderlerinin milli gelire oranının beş kat azaldığını, toplanan verginin büyük bölümünün faize gittiği eski dönemlerin geride kaldığını belirtmiştir. Bu durum, faiz geliriyle haksız kazanç sağlayan çevreleri hoşnutsuz etmiştir. Aynı katılımcı, Türkiye'nin yıllardır sürdürdüğü IMF borçlanmalarını tamamen bitirdiğini, bütçe açığı ve borç stokunun milli gelire oranının büyük ölçüde düştüğünü, Kürt meselesinde çözüm süreciyle siyasi risklerin azaldığını vurgulayarak, tüm bu olumlu gelişmelerin faiz lobisini rahatsız ettiğini iddia etmiştir. Bu iddiaya göre Gezi Parkı protestoları tam da bu kesimlerin arzu ettiği şekilde bir toplumsal karışıklık yaratarak yeniden faiz baskısı oluşturmuştur. Protestoların ardından Türkiye ekonomisinin risk primi yükselmiş, döviz kuru ve faiz oranları tırmanmış ve böylece faiz lobisinin arzuladığı ortam geri gelmiştir. Görüşmeciler özetle, faiz lobisinin "eski günlerin" özlemiyle hareket ettiğini, yani Türkiye'yi tekrar yüksek faiz ödemek zorunda kalan, ekonomik ve siyasi açıdan kırılgan bir konuma düşürmeye çalıştığını dile getirmiştir.

Bu noktada, finansal lobilerin başarısını sınırlayan unsurlara da değinilmiştir. Bir uzman, aslında bu lobilerle başa çıkmanın imkânsız olmadığını, yeter ki ülkenin kendi ekonomik savunmasını güçlendirecek politikalar izlenebilsin, demiştir. Özellikle yurtiçi tasarrufların artırılması, yabancı kaynak ihtiyacının azaltılması açısından kritik görülmüştür. Eğer Türkiye kendi tasarruflarıyla yatırımlarını finanse edebilen bir ülke haline gelirse, dış finansman lobilerinin etkisi de azalacaktır. Örneğin Almanya gibi yüksek tasarruf oranına sahip ülkelerde bu tür lobilerin etkin olamadığı, çünkü ekonominin dış sermayeye bağımlılığının düşük olduğu vurgulanmıştır. Türkiye'de tasarruf oranlarının yükseltilmesi, cari

açığın düşürülmesi ve finansal sistemin daha sağlam hale getirilmesi, lobilerin manevra alanını daraltacaktır. Aksi halde yabancı yatırımcılar, istikrarsızlık dönemlerinde varlıklarını satıp ülkeyi terk ederken büyük dalgalanmalara sebep olabilecektir. Türkiye geçmişte 1994 ve 2001 krizlerinde bunu yaşamıştır. Ani sermaye çıkışları ekonomide çöküş etkisi yaratmıştır. Ancak son yıllarda finansal düzenlemeler ve Merkez Bankası politikaları ile bir ölçüde direnç geliştirilmiştir. Örneğin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), özellikle 2010'ların ilk yarısında uyguladığı “faiz koridoru” politikasıyla nominal ve reel faiz oranlarını tarihi düşük seviyelere çekmeyi başarmış, TL'nin aşırı değerlenmesini engellemiştir. TCMB, küresel sermaye akımlarının yarattığı kredi genişlemesini makro ihtiyati önlemlerle dengelemeye gayret etmiş ve bir süre için döviz kurunu istikrarlı tutabilmiştir. Görüşmeciler, Merkez Bankası'nın bu dönemdeki başarılarına dikkat çekmekle birlikte, küresel piyasalardaki dalgalanmaların örneğin ABD para politikasındaki değişimlerin neticesinde TL'nin yine değer kaybına uğradığını, yani uluslararası finansal koşulların ulusal başarıları sınırlayabildiğini de not etmişlerdir. 2015 sonrasında Türkiye'de yaşanan politik gelişmeler, finansal aktörlerin etkisine dair tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. 2016'daki darbe girişimi ve sonrasında artan jeopolitik gerginlikler, yabancı sermaye çıkışlarını hızlandırarak ekonomide baskı yaratmıştır. Özellikle 2018 kur krizinde, hükümet yetkilileri ekonomik zorlukları sık sık dış kaynaklı “finansal saldırılar” olarak nitelendirmiş bu durum faiz lobisi söyleminin devam ettiğini göstermiştir. Nitekim döviz kurundaki sert yükseliş ve piyasalardaki çalkantı, politik kararların finans çevrelerince yakından izlendiğini ve spekülatif hamlelerin siyasi dalgalanmalarla iç içe geçtiğini ortaya koymuştur. Sonraki yıllarda da ekonomi yönetimi ile uluslararası finans çevreleri arasındaki gerilim zaman zaman gündeme gelmiş, politik istikrar ile finansal güven arasındaki bağ 2015-2025 döneminde belirginleşmiştir.

Literatür açısından bakıldığında, finansal lobilerin devlet politikalarına etkisi kavramı “finansal baskı grupları” olarak çeşitli çalışmalarda ele alınmıştır (Harvey, 2005: 65-66). Örneğin Haiven (2013), dünyanın önde gelen finans kuruluşları ile hükümet bürokrasileri arasındaki iç içe geçmişliğe dikkat çekmektedir. Çok sayıda üst düzey düzenleyici ve bürokratin küresel büyük bankaların eski çalışanı olması veya finans sektörüne danışmanlık yapması, finansal lobilerin karar alıcılar üzerindeki nüfuzunu artırmaktadır (Haiven, 2013). Bu lobiler, ellerindeki para gücünü kullanarak hükümetleri adeta finans kurumları gibi davranmaya zorlamakta eğer hükümetler bu istekleri yerine getirmezse, ilgili ülkede siyasi istikrarsızlık yaratacak hamleler devreye sokulmaktadır (Haiven, 2013). Palley (2013) ise benzer şekilde, finansallaşmış ekonomilerde hükümetlerin finansal kaynaklara erişebilmek için finans çevrelerinin taleplerine boyun eğmek zorunda kaldığını ileri sürmektedir. Aksi halde, gerekli finansmanı bulamayan devletlerin borçlarının faizini ödeyemeyerek temerrüde düşmeleri söz konusu olmakta bu da krizlere yol açmaktadır (Palley, 2013: 34). Yani ülkeler bazen ekonomik verimsizliklerinden değil finansal lobilerin yarattığı ağır faiz yükü nedeniyle iflasın eşiğine gelebilmektedir. Nitekim Palley (2013), Orta Doğu’daki bazı ülkelerin ve Türkiye, Brezilya gibi yükselen piyasa ekonomilerinin maruz kaldığı politik istikrarsızlıkların hükümetlerin finansal güçlere karşı zayıflığından kaynaklandığını belirtmektedir. Bu araştırmanın bulguları da Türkiye örneğinde bu görüşle örtüşmektedir. Faiz lobisi, hükümet isteklerini yapmazsa ekonomik ve siyasi baskı unsurları yaratarak devletleri zorlayabilmektedir.

5.3. Toplumsal ve kültürel etkiler

Finansallaşmanın ve spekülatif sermaye hareketlerinin toplum üzerindeki etkileri de en az ekonomik ve siyasi boyut kadar önemlidir. Türkiye’de finansallaşmanın toplumsal sonuçları, özellikle ekonomik kriz dönemlerinde belirginleşmiştir. Mülakat yapılan uzmanlar, siyasi istikrarsızlıkların topluma doğrudan zarar

verdiğini vurgulamışlardır. Türkiye'nin demokratikleşme süreci, ekonomik dalgalanmalar ve siyasi çalkantılar nedeniyle defalarca sekteye uğramıştır. Örneğin 1994-2001 yılları arasında yaşanan ardışık krizler ve hükümet değişimleri, halkın refahını ciddi ölçüde geriletmiş yüksek enflasyon ve faiz ortamı geniş kitleleri yoksullaştırmıştır. Görüşmeciler, özellikle IMF destekli istikrar programlarının uygulandığı yıllarda toplumun ağır bedeller ödediğini ifade etmişlerdir. Bu programlar kapsamında faiz oranları yüksek tutulmuş, kamu harcamaları kısılmış, ekonomiyi korumak için sert önlemler alınmış ancak sonuçta işsizlik ve fakirlik artmıştır. 1990'ların sonunda toplumun geniş kesimleri geçim sıkıntısı çekerken, finansal kesim yüksek faiz gelirleriyle zenginleşmeye devam etmiştir. Nitekim literatürde de finansallaşmanın gelir dağılımını bozduğu, zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul hale getirdiği sıkça vurgulanmaktadır (Sawyer, 2013: 10). Türkiye deneyimi bu olguyu doğrular niteliktedir. Yüksek faiz ödemelerinden büyük kazanç sağlayan kesimler genelde zaten sermaye sahibi olan zenginler iken, enflasyon ve işsizlik gibi finansal dalgalanmaların maliyeti dar ve orta gelirli halka yıkılmıştır. Finansallaşma sürecinde bankacılık sektöründe, borsa işlemlerinde veya finansal aracılıkta çalışan sınırlı bir kesim çok yüksek gelirler elde ederken, emeğiyle geçinen kesimlerin gelir artışı aynı ölçüde olmamış, hatta reel olarak gerilemiştir. Bu da toplumsal eşitsizlikleri keskinleştirmiştir.

Toplumsal açıdan bir başka önemli etki, finansallaşmanın yarattığı belirsizlik ve risk ortamının bireylerin yaşamına yansımadır. Özelleştirmeler, sosyal devletin küçülmesi, finansal piyasaların serbestleşmesi gibi politikalar, vatandaşların ekonomik risklere karşı kamusal korumasını azaltmıştır. Palley (2013: 26), bu durumu risklerin kamusal alandan bireylere doğru özelleştirilmesi (denationalisation of life risks) olarak tanımlamaktadır. Türkiye'de de finansallaşma döneminde bireyler artan oranda borçlanmaya yönelmiş, hane halkı borçluluğu yükselmiştir. Özellikle 2000'lerde tüketici kredileri ve kredi kartı kullanımı patlama yapmış, insanlar

gelirleri durgun seyrederken tüketimlerini borçla finanse etmeye başlamıştır. Bu durum, bir yandan finans sektörüne ciddi karlar sağlarken, diğer yandan toplumun kırılganlığını artırmıştır. Örneğin ani faiz artışları veya kur şokları, borçlu kesimleri derhal etkilemekte, birçok aileyi finansal olarak zor durumda bırakmaktadır. 2013 yılında Gezi Parkı protestoları sırasında toplumda gözlenen kutuplaşma ve huzursuzluk da bu bağlamda değerlendirilebilecektir. Görüşülen uzmanlar, Gezi olayları sürecinde toplum içinde protestocular ve hükümet yanlıları olarak iki kesimin sokak çatışmalarına varan şekilde karşı karşıya geldiğini bunun da ülke içinde sosyal barışı zedelediğini belirtmişlerdir. Ekonomik belirsizlikler ve politik gerilimler, toplumsal dokuda stres yaratmış bu süreç toplum içinde kimilerini finansal durumları nedeniyle daha da kırılgan hale getirmiştir. Örneğin döviz borcu olan işletmeler, Gezi olaylarıyla beraber kur artışından zarar görmüş işçiler ücretsiz izne çıkarılmış veya işini kaybetmiştir. Bu tür gelişmeler, toplumsal huzursuzluğu derinleştirici bir rol oynamıştır.

Kültürel açıdan bakıldığında, finansallaşma bireylerin ve toplumun değerlerinde de değişiklikler getirmiştir. Finansal kazanca dayalı başarı hikayeleri, kısa yoldan para kazanma özlemi, krediyle tüketim yapmanın normalleşmesi gibi olgular popüler kültürde de yer bulmuştur. Borsa veya döviz yatırımcılığı yaygın konuşulur hale gelmiş, finans haberleri günlük sohbetlere dahi konu olmuştur. Bu, bir yandan finansal okuryazarlığın artması olarak olumlu görülebilirse de diğer yandan finansal zihniyetin topluma nüfuz etmesi anlamına gelmektedir. İnsanların geleceğe dair planları, iş güvenlikleri veya emeklilikleri dahi finans piyasalarının dalgalanmalarına bağlı hale gelmiştir. Bu kültürel dönüşüm finansal aktörlerin dolaylı bir iktidarı olarak değerlendirilebilecektir. Finans sektörü sadece ekonomik kararları etkilememekte insanların hayat tercihlerini ve değerlerini de etkilemektedir. 2015 sonrası dönemde finansallaşmanın toplumsal etkileri Türkiye’de daha da görünür hale gelmiştir. Yüksek enflasyon ve kur dalgalanmaları geniş halk

kitlelerinin alım gücünü ciddi ölçüde aşındırmış, gelir dağılımındaki adaletsizlik belirginleşmiştir. Orta sınıf ve dar gelirli kesimler artan hayat pahalılığı karşısında tasarruflarını korumakta zorlanırken, varlıklı kesimler döviz, altın ve gayrimenkul gibi araçlarla servetlerini güvence altına almaya çalışmıştır. Öte yandan, TL'nin değer kaybı karşısında birçok vatandaş birikimlerini korumak amacıyla döviz, altın hatta kripto para gibi spekülative enstrümanlara yönelmiştir. Bu gelişmeler, finansal risk ve fırsatların toplumun günlük yaşamına ne denli nüfuz ettiğini gösterdiği gibi, finansallaşmanın kültürel ve sosyal dokuda yarattığı dönüşümün 2015-2025 aralığında daha da derinleştiğine işaret etmektedir.

5.4. İşletme yönetimi açısından etkileri

İşletmeler açısından ilk yönetsel sonuç, öngörülebilirlik kapasitesinin zayıflaması ve planlama ufğunun kısılmasıdır. Kurşokları ve faiz dalgalanmaları, maliyet yapısını, fiyatlama kararlarını, talep tahminlerini ve yatırım geri dönüş hesaplarını daha belirsiz hale getirmektedir. Bu nedenle stratejik yönetim yaklaşımının, tek senaryolu büyüme projeksiyonlarından ziyade çoklu senaryo tasarımına, stres testlerine ve çevik bütçeleme mantığına dayandırılması gerekmektedir. Özellikle döviz cinsi yükümlülük taşıyan veya ithal girdi yoğun sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerde, finansal risk yönetiminin muhasebe destekli bir raporlama faaliyeti olmaktan çıkarılıp üst yönetim düzeyinde kurumsal risk iştahı, limitler ve kontrol mekanizmaları üzerinden yeniden kurgulanması kritik hale gelmektedir. Bu bağlamda nakit dönüşüm çevriminin kısaltılması, tahsilat riskinin izlenmesi, tedarik zincirinde fiyat ve kur geçişkenliği yönetimi ile sermaye yapısında vade uyumunun gözetilmesi, spekülative dalgalanma dönemlerinde işletme sürekliliğinin temel güvenceleri arasında yer almaktadır.

Siyasal düzeyde finansal çıkar gruplarının karar alma süreçlerini etkilemeye çalıştığına ilişkin bulgular ise işletmeler için düzenleyici belirsizlik ve politika riskinin yönetilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durum, kurumsal yönetimde uyum ve etik boyutunu güçlendirmekte

ve paydaş yönetimini daha hassas bir zemine taşımaktadır. Özellikle banka-finance ilişkilerinde maliyet baskısı, krediye erişim koşulları ve faiz duyarlılığı arttıkça, finansal şeffaflık, denetim kalitesi ve risk açıklamaları yatırımcı güveninin korunmasında daha merkezi hale gelmektedir. Bu nedenle performans yönetim sistemlerinin, yalnızca dönemsel kârlılık göstergelerine dayandırılması yerine, yatırım, inovasyon, verimlilik ve sürdürülebilir rekabet gücü gibi uzun vadeli kapasite göstergeleriyle dengelenmesi gerekmektedir. Böyle bir dengeleme, spekülasyon koşullarında oluşan kısa vadeli fırsatların işletmeyi temel faaliyet alanından uzaklaştırarak stratejik sapma üretmesini sınırlamakta ve kurumsal dayanıklılığı artırmaktadır.

Toplumsal düzeyde finansallaşmanın gelir dağılımını olumsuz etkileyerek eşitsizlikleri derinleştirilmesi ve hane halkı borçluluğunu artırması, işletmelerin insan kaynakları yönetimi ve pazarlama kararları üzerinde doğrudan yansımalar üretmektedir.

Satın alma gücündeki aşınma ve belirsizlik algısı, tüketici davranışlarında fiyat duyarlılığını yükseltmekte, daha küçük paketleme, daha düşük sepet tutarı, daha sık kampanya beklentisi ve daha hızlı marka değiştirme gibi örüntüleri güçlendirmektedir. Aynı süreç çalışan tarafında geçim baskısı, iş güvencesi kaygısı ve ücret beklentilerinde artış üzerinden, bağlılık ve performans dinamiklerini etkilemektedir. Bu nedenle işletmelerin ücretlendirme, yan haklar ve esenlik uygulamalarını bir maliyet kalemi olarak değil, süreklilik ve verimlilik açısından risk azaltıcı bir yönetim aracı olarak ele alması gerekmektedir. Bu bağlamda değer temelli liderlik, etik ilkelere dayalı kontrol ortamı, ölçülü risk alma ve hesap verebilirlik normlarının kurumsallaştırılması, spekülasyon dalgalanma koşullarında işletmelerin hem itibarını hem de karar kalitesini koruyan temel yönetsel dayanaklar olarak öne çıkmaktadır.

6. Sonuç

Bu çalışma, spekülâtif sermaye hareketlerinin ve finansallaşma olgusunun Türkiye'nin ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel yapısı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırma kapsamında yapılan uzman mülakatları ve ilgili literatürün analizi, spekülâtif yabancı sermayenin Türkiye'de önemli ekonomik dalgalanmalara yol açtığını, siyasi kararlar üzerinde baskı kurmaya çalıştığını ve toplumsal yapıyı derinden etkilediğini ortaya koymaktadır. Finansallaşma, Türkiye ekonomisini bir yandan küresel finans piyasalarına entegre ederek büyüme fırsatları yaratmış ancak diğer yandan ülkeyi büyük ölçüde kısa vadeli sermaye akımlarına bağımlı hale getirmiştir. Bu bağımlılık, ekonomik istikrarı tehdit eden bir unsur olarak belirmiştir.

Yapılan görüşmeler, son yıllarda Türkiye'de yaşanan ekonomik dalgalanmaların önemli bir kısmının, karını maksimize etmeye odaklı finansal lobilerin eylemleriyle ilişkili olduğu yönünde ortak bir kanıyı yansıtmaktadır. Tüm görüşmeciler, Türkiye'de faiz oranlarının yükselmesinden menfaat sağlayan kesimlerin mevcut olduğunu ve bunların çoğunlukla yabancı finans kurumları ve onların yerel uzantıları olduğunu belirtmiştir. Bu grupların temel amacının, yüksek faiz getirilerini garanti altına almak için gerektiğinde hükümeti zor durumda bırakmak pahasına ekonomik baskı uygulamak olduğu değerlendirilmiştir. Nitekim bu çıkar gruplarının sadece Türkiye'de değil, benzer şekilde Güney Kore, Brezilya, Mısır gibi ülkelerde de hükümet politikalarını etkilemeye çalıştığı ve istedikleri politikalar uygulanmayınca siyasi istikrarsızlık yaratacak girişimlerde bulunduğu ifade edilmiştir. Gerçekleştirilen mülakatlar son yıllardaki ekonomik bazı olayların arkasında bu tür lobi faaliyetlerinin bulunduğunu düşündürmektedir.

Öte yandan, bulgular tümüyle karamsar bir tablo çizmemektedir. Uzmanların bir kısmı, Türkiye'de söz konusu faiz lobisinin tam anlamıyla başarılı olamadığını, zira siyasi iradenin ve halk desteğinin

finansal manipölasyonlara karşı direnç gösterdiğini ileri sürmüştür. Ancak buna rağmen Türkiye ekonomisinin en zayıf noktası olarak görülen düşük tasarruf oranı ve cari açık sorunu çözülmedikçe, ülkenin bu lobiler karşısında tam anlamıyla bağışık olamayacağı da vurgulanmıştır. Bu nedenle Türkiye'nin finansal bağımsızlığını güçlendirmek için attığı bazı adımlar önemlidir. Örneğin hükümetin aldığı önlemlerden biri, kredi kartı harcamalarına limitler koyarak ve taksit sayısını sınırlandırarak hane halkı borçluluğunu dizginleme çabasıdır. Bu sayede tüketici kredilerinin artış hızında düşüş gözlenmiş ve son birkaç yılda kredi kartı kullanımında azalma sağlanmıştır. Bu tür önlemler, halkın tasarruf eğilimini artırmayı ve ekonomiyi dış kaynaklı kırılganlıklara karşı korumayı hedeflemektedir. Ayrıca hükümet, bütçe açığını azaltmak amacıyla ithal ürünlere vergileri artırıp ihracatı teşvik ederek cari açığı dizginlemeye çalışmaktadır. Bu politikaların amacı, Türkiye'nin finansman ihtiyacını azaltmak ve kendi kaynaklarına dayanma kapasitesini yükseltmektir. Uzmanlar, bu adımların doğru yönde olduğunu ancak yeterli olmadığını, daha kapsamlı yapısal tedbirlerle desteklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, finansal totalitarizm olarak anılan olgu, Türkiye örneğinde kısmen gözlemlenebilir durumdadır. Spekülatif sermaye, büyük boyutlara ulaştığında bir ülkenin ekonomik parametrelerini belirleme, siyasi gündemini etkileyebilme ve toplumsal refahını sarsma gücüne erişebilmektedir. Türkiye'de 1990'lardan bugüne yaşanan ekonomik krizler, yüksek faiz-düşük kur sarmalı, ani sermaye hareketleri ve bunların topluma yansımaları, bu gücün etkilerinin somut örnekleridir. Finansallaşma, finans sektörünü ekonomik faaliyetlerin merkezi haline getirirken, beraberinde ekonomik kırılganlıklar, gelir eşitsizliği, siyasi baskılar ve toplumsal gerilimler getirmiştir. 2015-2025 arasındaki deneyimler, bu çalışmanın vurguladığı eğilimlerin Türkiye'de giderek pekiştiğini ortaya koymuştur. Son on yılda Türkiye, birden fazla finansal türbölans ve kriz yaşayarak spekülatif sermayenin

ulusal egemenlik üzerindeki etkilerine dair yeni örnekler sunmuştur. Özellikle 2018 ve 2021-22 dönemlerindeki ekonomik dalgalanmalar, yüksek enflasyon ve değer kaybeden milli para olgusu, finansal totalitarizm kavramının güncel bağlamda da geçerliliğini koruduğunu göstermektedir. Hükümetin faiz indirimi gibi alışılmadık politikaları dahi piyasa aktörlerinin sert tepkileriyle karşılaşmış neticede Türkiye ekonomisi uzun süre yüksek enflasyon ve oynak kur sarmalına girmiştir. Bu gelişmeler, spekülative sermayenin gücünü sınırlamaya yönelik yapısal yurtiçi tasarrufları artırma, şeffaf ve öngörülebilir ekonomi politikaları, etkin düzenleyici denetimler gibi önlemlerin ne kadar kritik olduğunu bir kez daha gözler önüne sermiştir. Aşağıda, finansallaşma sürecinin Türkiye’de yol açtığı başlıca sonuçlar özetlenmektedir:

Ani döviz kuru değişimleri, ülkenin ödemeler dengesi dengesizliklerine yol açmıştır. Kur şokları ithalat-ihracat dengelerini ve dış borç servis maliyetlerini olumsuz etkilemiştir.

Kur dalgalanmaları, dövizle borçlanmış firmaları ve bireyleri ciddi biçimde sarsmıştır. Yabancı para cinsinden borcu olanlar, TL’nin değer kaybetmesiyle borç yüklerinin aniden arttığını deneyimlemiştir.

Büyük çaplı yabancı sermayenin ani çıkışları, küçük yerli yatırımcıları ve piyasaları olumsuz etkilemiştir. Sıcak para hızlı çıktığında borsa değerleri düşmüş, faiz ve döviz hızla yükselerek piyasalarda panik ortamı yaratmıştır.

Hane halkı geçiminin finansallaşması hızlanmıştır. İnsanlar hayatlarını idame ettirebilmek için daha fazla paraya ihtiyaç duyar hale gelmiş bu da borçlanma eğilimini artırmıştır. Sonuçta halkın borçluluğu artmıştır.

Ülkenin tasarrufları azalmıştır. Finansal liberalleşme ortamında özel tasarruf oranları düşük seyretmiş hem hane halkı hem kamu kesimi yeterince birikim yapamadığından yatırımlar için dış finansmana bağımlılık sürmüştür.

Enflasyon tekrar yükselişe geçmiştir. Finansal dalgalanmalar ve döviz kuru artışları, fiyat istikrarını bozarak enflasyonist baskılar yaratmıştır.

Zengin ile yoksul arasındaki makas açılmıştır. Finansallaşma sürecinin kazananları olan sermaye sahipleri servetlerini katlarken, ücret geliriyle geçinen kesimler görece fakirleşmiştir.

Hükümetler, finansal lobiye direnç gösterdiğinde lobicilik faaliyetleri artmıştır. Eğer hedef ülkede hükümet, finans çevrelerinin taleplerine boyun eğmezse, bu gruplar o ülkede baskıyı artırmakta, medya ve uluslararası platformlar dahil çeşitli kanallardan ekonomik/siyasi istikrarsızlık yaratacak hamleler yapmaktadır.

Bu bulgular ışığında, Türkiye'nin finansal totalitarizme karşı görece direnç gösterebilmesi için ekonomik yapısının güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Yurt içi tasarrufların artırılması, üretim ekonomisine geçişin hızlandırılması, finansal piyasalara daha sıkı düzenlemeler getirilmesi gibi adımlar spekülative sermayenin tahrip gücünü azaltacaktır. Ayrıca, şeffaf ve hesap verebilir bir ekonomik yönetim ve güçlü demokratik kurumlar, dış müdahalelere karşı ülkeyi daha dayanıklı kılacaktır.

Bu çalışmada odak noktası Türkiye olmakla birlikte, benzer süreçlerin diğer gelişmekte olan ülkelerde de yaşandığı unutulmamalıdır. Nitekim araştırma bulguları, Türkiye'de gözlemlenen finansal lobicilik ve spekülative sermaye etkilerinin Brezilya, Güney Kore, Mısır gibi ülkelerde de mevcut olabileceğini ima etmektedir. Gelecekteki çalışmalar, bu ülkelerdeki faiz lobisi ve finansallaşma pratiklerini karşılaştırmalı olarak inceleyerek ortak desenleri ortaya koyabilir. Örneğin bir sonraki araştırmanın Brezilya, Güney Kore ve Mısır'da yapılması, bu ülkelerdeki faiz lobisi operasyonlarının tespitine ve karşılaştırılmasına imkân tanıyacaktır. Böylece küresel finansallaşma olgusunun farklı coğrafyalardaki etkileri daha iyi anlaşılabilir ve ülkelerin bu olguya karşı geliştirebilecekleri politika önlemleri konusunda dersler çıkarılabilir.

Beyan: Araştırmanın etik kurul onayı İstanbul Kent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulu’nun 30.05.2025 tarih ve 2025/05 toplantı sayılı kararı ile alınmıştır.

Extended Summary

Over the past half century, global financialization has significantly transformed the economic, political, social, and cultural structures of developing countries. As financial markets, institutions and actors have expanded their influence, capital accumulation has increasingly shifted from productive sectors toward speculative financial channels. This study examines the impact of speculative capital on Turkey’s economic, political, social, and cultural sovereignty within the broader framework of financialization and the concept of “financial totalitarianism”. The main research question asks how speculative capital has shaped Turkey’s economic stability, political processes, social structure and cultural dynamics.

The research is designed as a qualitative case study focusing on Turkey. Primary data were collected through fifteen semi-structured, in-depth interviews conducted with experts from politics, academia, and the financial sector.

Theoretically, financialization is understood as a structural transformation in which financial motives, markets, and actors gain increasing dominance over economic and social life. Drawing on Marxist, Post-Keynesian, and heterodox perspectives, the study interprets financialization as a process that heightens economic volatility while reconfiguring power relations. The concept of “financial totalitarianism” is employed to describe a condition in which speculative financial capital acquires the capacity to discipline states indirectly through capital mobility, credit conditions, and interest rate pressures.

The findings demonstrate that speculative capital flows have intensified macroeconomic volatility in Turkey. Interview participants emphasized that short-term inflows and sudden outflows

have played a critical role in currency fluctuations, interest rate increases, and financial crises, particularly during the crises of 1994, 2001 and 2018. Turkey's structural current account deficit and low domestic savings rate have increased dependence on foreign capital, creating vulnerability to external shocks. Sudden capital reversals have resulted in currency depreciation, inflationary pressures, and rising borrowing costs, reinforcing macroeconomic fragility.

In the political sphere, financial actors are perceived as influencing policy decisions, especially regarding monetary policy and interest rates. The notion of an "interest lobby" frequently emerged in interviews, referring to networks of domestic and international financial actors that benefit from high interest rates and currency instability. Although not all foreign investors fit this description, participants argued that short-term speculative funds may exert indirect pressure on governments by triggering market instability when policy decisions conflict with investor expectations. Events such as the Gezi Park protests and subsequent financial turbulence were interpreted by some respondents as examples of how political uncertainty and financial volatility can reinforce one another. While such interpretations remain debated, they reflect a broader perception that financial capital can shape political outcomes through risk premiums and confidence mechanisms.

At the societal level, financialization has deepened income inequality and expanded household indebtedness. Since the 2000s, the growth of consumer credit and credit card usage has integrated households more closely into financial markets. Currency shocks and interest rate hikes disproportionately affect middle- and lower-income groups, while financial sector actors often maintain profitability. Interviewees stressed that historically high interest payments transferred public resources to financial capital, contributing to distributive imbalances and weakening social equity.

Culturally, financialization has increasingly penetrated everyday life. Exchange rates, inflation, and speculative investment instruments have become central to daily decision-making. Individuals manage consumption, savings, housing, and retirement planning within a financial logic structured around risk and return calculations. This diffusion of financial rationality signals a cultural transformation in which speculative thinking becomes normalized. The study argues that this normalization supports the emergence of financial totalitarianism, understood as the dominance of financial logic over public institutions and private life.

In conclusion, speculative capital has produced multidimensional effects on Turkey's sovereignty. Although financial integration has created growth opportunities, it has also generated structural vulnerabilities, political pressures, social inequalities, and cultural shifts. Strengthening domestic savings, promoting productive investment, enhancing regulatory capacity, and ensuring transparent governance are identified as essential policy priorities. While the focus is Turkey, the findings suggest that similar patterns may exist in other emerging economies. Future comparative research could further illuminate how speculative capital interacts with national sovereignty across different institutional contexts.

Kaynakça

- Aalbers, M. B. (2016) *The Financialization of Housing: A Political Economy Approach*. Routledge.
- Bakır, C., & Öniş, Z. (2010). The regulatory state and Turkish banking reforms in the age of Post-Washington consensus. *Development and Change*, 41(1), 77-106.
- Blackburn, R. (2002). *Banking on Death or, Investing in Life: The History and Future of Pensions*. Verso.
- Bruff, I. & Tansel, C.B. (2020). *Authoritarian Neoliberalism: Philosophies, Practices, Contestations*. Routledge.
- Dicken, P. (2011). *Global Shift: Mapping the Changing Contours of the World Economy* (6th ed.). Guilford Press.
- Dore, R. (2002). Stock Market Capitalism and its Regulation. *New Political Economy*, 7(1), 115-121.
- Dore, R. (2008). Financialization of the Global Economy. *Industrial and Corporate Change*, 17(6), 1097-1112.
- Epstein, G. (2005). *Financialization and the World Economy*. Edward Elgar.
- Godechot, O. (2017). *Wages, Bonuses, and Appropriation of Profit in the Financial Industry. The Working Rich*. Routledge.
- Gorton, G. & Metrick, A. (2012). Securitized Banking and the Run on Repo. *Journal of Financial Economics*, 104(3), 425-451.
- Graeber, D. (2011). *Debt: The First 5,000 Years*. Melville House.
- Haiven, M. (2013). Financial Totalitarianism: The Economic, Political, Social and Cultural Rule of Speculative Capital. Erişim 10 Ocak 2025. <http://truth-out.org/news/item/16911-financial-totalitarianism-the-economic-political-social-and-cultural-rule-of-speculative-capital>
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford University Press.
- International Monetary Fund (2019). *A Strategy for IMF Engagement on Social Spending: Policy Paper*. Washington, D.C.: IMF.
- Krippner, G.R. (2005). The Financialization of the American Economy. *Socio-Economic Review*, 3(2), 173-208.
- Lapavistas, C. (2009). Financialised Capitalism: Crisis and Financial Expropriation. *Historical Materialism*, 17(2), 114-148.
- Lazonick, W. (2014). Profits Without Prosperity. *Harvard Business Review*, 92(9), 46-55.
- Lazzarato, M. (2012). *The Making of the Indebted Man: An Essay on the Neoliberal Condition*. Semiotex.

- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Martin, R. (2002). *Financialization of Daily Life*. Temple University Press.
- Marx, Karl (1981 [1894]). *Capital, Volume III*. London: Penguin/New Left Review.
- Minsky, H.P. (1986). *Stabilizing an Unstable Economy*. Yale University Press.
- Öniş, Z. (2009). Beyond the 2001 financial crisis: The political economy of the new phase of neo-liberal restructuring in Turkey. *Review of International Political Economy*, 16(3), 409-432.
- Öniş, Z. (2014). Turkey and the Arab Revolutions: Boundaries of Regional Power Influence in a Turbulent Middle East. *Mediterranean Politics*, 19(2), 203-219.
- Öniş, Z., & Şenses, F. (2007). Global dynamics, domestic coalitions and a reactive state: Major policy shifts in Post-War Turkish economic development. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 34(2), 251-286.
- Palley, T. (2007). *Financialization: What it is and Why it Matters* (Working Paper No. 153). Amherst: Political Economy Research Institute, University of Massachusetts.
- Palley, T. (2013). *Financialization: The Economics of Finance Capital Domination*. Palgrave Macmillan.
- Paulre, B. (2008). Capitalism and the Financialization of Economic Systems. In Fumagalli, A. and Sandro Mezzadra (Eds.), *Crisis in the Global Economy: Financial Markets, Social Struggles, and New Political Scenarios* (pp. 171-196). Palgrave Macmillan.
- Sassen, S. (2014). *Expulsions: Brutality and Complexity in the Global Economy*. The Belknap Press of Harvard University Press.
- Sawyer, M. (2013). What Is Financialization?. *International Journal of Political Economy*, 42(4), 5-18.
- Stake, R.E. (2010). *Qualitative Research: Studying How Things Work*. Guilford Press.
- Stockhammer, E. (2004). Financialisation and the Slowdown of Accumulation. *Cambridge Journal of Economics*, 28(5), 719-741.
- Streeck, W. (2014). *Buying Time: The Delayed Crisis of Democratic Capitalism*. Verso.
- Tellalbaş, İ. & Kaya, F. (2013). Financialization of Turkey's industry sector. *International Journal of Financial Research*, 4(3), 127-143.
- Tomaskovic-Devey, D. & Lin, K.-H. (2013). Financialization and U.S. Income Inequality, 1970-2008. *American Journal of Sociology*, 118(5), 1284-1329.

- Tooze, A. (2018). *Crashed: How a Decade of Financial Crises Changed the World*. Viking.
- Wolin, S.S. (2008). *Democracy Incorporated: Managed Democracy and the Specter of Inverted Totalitarianism*. Princeton University Press.
- Yeldan, E. (2022). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi: Bölüşüm, Birikim ve Büyüme*. 19. Bs. İletişim Yayınları.
- Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism*. PublicAffairs.

**Book Review:
Entrer en stratégie**

Article Submission

Date: 2 February 2026

Accepted: 24 February 2026

Salim Al-Qassm^a

Entrer en stratégie Vincent Desportes, Éditions Economica, Paris, 2019, 272 pp., ISBN 978-2-7178-7117-4

Introduction

Over the last decade, the vocabulary of volatility, uncertainty, complexity and ambiguity – summarized in the now familiar acronym VUCA – has migrated from military doctrine to management discourse and public policy debates (Bennet & Lemoine, 2014). General Vincent Desportes is one of the key figures who has shaped this conversation in the French-speaking world, notably through *Décider dans l'incertitude* (Desportes, 2008) and, more recently, *Entrer en stratégie* (Desportes, 2019). In this latter book, he addresses officers, public officials and corporate leaders confronted with unstable environments and the erosion of long-term vision. Rather than offering another manual of planning techniques, Desportes proposes a way of thinking and acting strategically in situations where friction, surprise and the freedom of other actors cannot be eliminated.

This review occupies an intermediate position between a conventional book review and a review essay: it both evaluates the contribution of *Entrer en stratégie* for prospective readers and uses the book as a lens to engage broader debates on strategy, uncertainty and decision-making in VUCA contexts. The analysis

^a Ph.D. Researcher, Shiraz University (Iran) & AGP (France), sawari2050@gmail.com, ORCID: 0009-0004-8452-7105

is primarily interpretive and conceptual, with a moderate normative inflection regarding the kind of strategic posture contemporary organisations should cultivate. It outlines the main claims of Entrer en stratégie, situates literature and selected strands of international strategy literature, and critically assesses the strengths and limits of Desportes' approach is addressed primarily to scholars and advanced students of strategy, as well as practitioners in public administration, defence and corporate governance who seek conceptually grounded rather than purely operational guidance.

About the Author

Vincent Desportes is a former general in the French Army, known for combining operational experience with sustained intellectual engagement. He directed the “École de Guerre” and has taught strategy and international relations in several academic institutions, placing him at the intersection of military practice, public administration and higher education. His earlier work, particularly *Décider dans l'incertitude*, already argued for a more realistic understanding of decision-making under pressure, attentive to cognitive limits and organisational constraints. In *Entrer en stratégie*, he draws on this background to revisit classical strategic thinkers while engaging with contemporary organisational and cognitive research.

This dual profile – practitioner and theorist – gives his reflections a credibility that many purely academic treatments of strategy lack, while also raising questions about the epistemological status of practitioner-derived insights in the absence of systematic empirical testing.

Key Arguments and Framework

The Strategic Posture

At the heart of *Entrer en stratégie* lies the idea that strategy is less a set of tools than a specific posture towards uncertainty. For

Desportes, the strategist neither dreams of total control nor resigns himself to improvisation; instead, he or she deliberately chooses an end¹, accepts that reality will always diverge from plans and designs manoeuvres that remain flexible enough to be adapted as friction accumulates. The opening chapters diagnose what he terms the "tyranny of the immediate": the dominance of short-term indicators, technological fascination and operational tempo that erode strategic reflection in contemporary organisations. This "decision-making myopia" blurs the long-term consequences of choices and leads leaders to confuse efficient execution with genuine strategy.

The Six-Step Pathway

From this diagnosis, Desportes develops a six-step pathway for "entering into strategy":

Enter the strategic space: Decision-makers map an environment constituted by interacting actors rather than neutral variables.

Strategic diagnosis: Conduct analysis with awareness that every representation of reality is selective and distorted by institutional blind spots or "black holes" of perception.

Formulate desired final state: Define an end precise enough to steer action yet open enough to be revised as learning occurs.

Design the manoeuvre: Identify a main effort and maintain reserves of time, resources and capacities to cope with the unforeseen.

Action under friction: Plans function as handrails rather than scripts, and subordinates are authorized to adjust courses of action in line with the overall intent.

¹ Colonel Arthur F. Lykke Jr. is widely credited with developing the ends–ways–means strategic framework at the U.S. Army War College in the 1980s. Lykke explicitly defines strategy as “a coherent expression of a process that identifies the ends, ways, and means designed to achieve a certain goal,” often rendered as the equation “Strategy = Ends + Ways + Means

Institutionalize feedback and learning: Conduct systematic debriefings, external critiques and create spaces where contradiction can be expressed without sanction.

Taken together, these steps form a cyclical process in which each iteration of action and learning feeds into renewed diagnosis.

VUCA Integration and Resilience

Desportes explicitly links this method to the conditions described by the VUCA acronym (Bennet & Lemoine, 2014). Volatility is addressed by maintaining margins of manoeuvre – through reserves and modular organisational designs – that allow rapid redeployment when shocks occur. Uncertainty calls for abandoning the search for perfect information and instead adopting satisficing strategies, choosing the "least unsatisfactory" option that keeps alternatives open while time and data remain limited. Complexity, driven by multiple interacting actors and non-linear effects, is met with decentralized sense-making and distributed decision authority. Ambiguity, finally, requires plural perspectives: diverse teams, red-teaming and independent feedback mechanisms that contest dominant narratives. In parallel, Desportes conceives resilience as a three-layered capacity – anticipation, reduction of vulnerabilities, and rapid adaptation – to live with the inevitability of surprise.

Methods, Content and International Positioning

The present review draws on a close reading of the French edition of *Entrer en stratégie*, supplemented by a limited selection of reviews and policy reports that have engaged with Desportes' ideas. The analysis is interpretive and conceptual: it reconstructs the internal logic of the book, situates it within selected theoretical debates, and offers a critical appraisal of its assumptions and implications for practice. No systematic empirical evaluation of Desportes' recommendations is attempted; instead, the review treats the book as a significant intervention in ongoing discussions on strategy in conditions of uncertainty.

The book itself follows a clear progression. It first establishes the erosion of strategic thinking² in contemporary organisations and the structural nature of uncertainty. It then introduces the conceptual foundations of friction, VUCA and the six-step strategic approach, weaving together classical references such as Clausewitz (2008) and Sun Tzu (2004) with insights from organisational sociology and cognitive science. In later chapters, Desportes illustrates how his framework can be applied to business competition and corporate governance, treating markets as arenas of strategic confrontation rather than neutral mechanisms. He closes by situating his proposals in conversation with classical strategic traditions, underlining both the continuity of certain principles and the novelty of today's organisational challenges.

International Positioning

In terms of international positioning, *Entrer en stratégie* overlaps with several English-language strands without always engaging them explicitly. The emphasis on learning through iterative action and feedback resonates with theories of emergent strategy and strategy-as-practice, while the acknowledgement of cognitive limits and satisficing choices echoes the bounded rationality tradition (Simon, 1957; Weick, 1995). The call for decentralized sense-making under complexity connects with work on organisational sensemaking and high-reliability organisations, and the focus on building adaptive capacities is close to the dynamic capabilities literature (Teece, 2007). Desportes' contribution thus lies less in introducing entirely new concepts than in synthesizing these dispersed insights within a practitioner-oriented, VUCA-aware framework grounded in European military and administrative experience.

Strengths and Weaknesses

² The erosion of strategic thinking in contemporary organizations refers to a drift from long-term, integrative, ends–ways–means reasoning toward short-term, reactive, and siloed decision-making, especially under conditions of high turbulence and pressure.

Strengths

Several aspects of *Entrer en stratégie* stand out as genuine contributions to strategic studies. Conceptually, Desportes succeeds in bringing together disparate traditions – Clausewitzian friction, Chinese classical thought, contemporary systems theory and cognitive psychology – into a relatively cohesive framework (Desportes, 2019). His insistence that friction is not an exception but the medium within which strategy unfolds is particularly persuasive, especially for organisations tempted by techno-optimistic narratives of prediction and control. The six-step method avoids the trap of becoming a rigid checklist; instead, it offers a structured vocabulary with which practitioners can analyse and debate their own practice. Moreover, the strong emphasis on mobilizing the intelligence of employees at all levels resonates with recent empirical work on learning organisations and adaptive leadership (Senge, 1990; Uhl-Bien et al., 2007). The book also has the merit of translating classical strategic insights into terms that speak directly to today's managers and public officials operating in VUCA environments.

Critical Limitations

At the same time, the originality of the proposed six-step pathway should not be overstated. Many of its components – environmental scanning, diagnosis, definition of ends, design of ways and means, execution under uncertainty, and learning loops – are familiar from existing strategy, decision-making and management literatures, from classic ends–ways–means models to contemporary frameworks of deliberate and emergent strategy (Mintzberg, 1989; Johnson et al., 2011). Desportes' distinctive move lies more in the way he rearticulates these elements under the sign of VUCA and friction than in the invention of entirely new categories.

Epistemological foundations: More broadly, the epistemological foundations of the book remain those of an experienced practitioner drawing on illustrative vignettes rather than on

systematic empirical research. The argument rests heavily on the author's professional trajectory and on carefully chosen examples, but it does not provide longitudinal case studies or comparative evaluations that would allow readers to assess the generalizability of the six-step model across sectors and cultures. This does not invalidate the insights offered, but it does locate them closer to reflective practitioner wisdom than to evidence-based theory in the strict sense.

Translation across sectors: The translation of military-derived concepts into corporate and public-sector settings is stimulating but not entirely resolved. Desportes often operates at a high level of abstraction, leaving open how sectoral, cultural or regulatory specificities might require adaptation of notions such as manoeuvre, main effort or reserves in contexts marked by complex accountability regimes and diffuse authority. Internal politics, power struggles and ethical dilemmas appear at the margins rather than at the center of the analysis, even though these factors often determine whether strategic reforms succeed or fail.

International engagement: Likewise, the limited dialogue with English-language literatures on emergent strategy, bounded rationality, sensemaking or dynamic capabilities may reduce the book's impact beyond the Francophone world, even if many of its intuitions are compatible with those strands. Finally, the writing style is dense and assumes a motivated, well-read reader; for some managers seeking quick operational recipes, the book may appear demanding.

Conclusion

Entrer en stratégie offers a compelling invitation to re-think strategy as an art of acting lucidly within uncertainty, rather than an attempt to eliminate it. By foregrounding friction, the freedom of other actors and the structural character of VUCA conditions, Desportes challenges leaders to design organisations capable of learning, adapting and mobilizing collective intelligence over time.

His six-step approach provides a rich conceptual language and a flexible framework for discussion among military professionals, corporate executives and public-sector leaders, as well as students of strategic studies and international relations. Yet the book's conceptual synthesis relies heavily on practitioner-based knowledge, engages only selectively with international research, and leaves unresolved some of the difficulties involved in transplanting military-derived concepts into heterogeneous organisational worlds.

This review takes an interpretive, conceptual approach to *Entrer en stratégie*, viewing it as a meaningful addition to discussions about how organisations manage ongoing uncertainty and strategic surprises, rather than a finalized theory. The book's limitations highlight areas for future research and connections with Anglophone literature on emergent strategy and sensemaking. For those interested in how large organisations handle VUCA environments without resorting to false certainty or random improvisation, *Entrer en stratégie* is highly recommended. The review assesses the book's value and contributes to wider debates on strategy and decision-making in uncertain contexts.

References

- Bennet, A., & Lemoine, D. (2014). What VUCA really means for you. *Harvard Business Review*, 92(1/2), 27.
- Clausewitz, C. von. (2008). *On war* (M. Howard & P. Paret, Trans.). Princeton University Press. (Original work published 1832).
- Desportes, V. (2008). *Décider dans l'incertitude [Deciding in uncertainty]*. Éditions Economica.
- Desportes, V. (2019). *Entrer en stratégie [Entering into strategy]*. Éditions Economica.
- Johnson, G., Whittington, R., & Scholes, K. (2011). *Exploring strategy* (9th ed.). Pearson Education.
- Mintzberg, H. (1989). *Mintzberg on management: Inside our strange world of organisations*. Free Press.
- Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organisation*. Doubleday.
- Simon, H. A. (1957). *Models of man: Social and rational*. Wiley.
- Sun Tzu. (2004). *The art of war* (S. B. Griffith, Trans.). Oxford University Press.
- Teece, D. J. (2007). Explicating dynamic capabilities: The nature and microfoundations of (sustainable) enterprise performance. *Strategic Management Journal*, 28(13), 1319–1350.
- Uhl-Bien, M., Marion, R., & McKelvey, B. (2007). Complexity leadership theory: Shifting leadership as a complex adaptive systems phenomenon. *The Leadership Quarterly*, 18(4), 298–318.
- Weick, K. E. (1995). *Sensemaking in organisations*. Sage Publications.